

Aan de orde is het **debat over het akkoord over de begroting voor 2013**.

De **voorzitter**:

Ik heet de minister-president, die zo te zien blij is dat hij ook de minister van Financiën weer ziet, en de minister van Financiën van harte welkom.

□

De heer **Blok** (VVD):

Voorzitter. Het pakket waar wij vandaag over spreken, het begrotingsakkoord van vijf partijen, is een pakket dat iedere Nederlander zal voelen. Daar moeten we niet omheen draaien. Het bevat pijnlijke maatregelen. Het komt bovendien op een pakket maatregelen dat in het regeerakkoord was opgenomen van in totaal 18 mld. Dat zal niet volledig gerealiseerd worden, maar is al wel voor meer dan de helft in wetgeving vastgelegd. Dat alles bij elkaar is een van de grootste ingrepen waar Nederland voor gestaan heeft.

Voordat ik inga op de inhoud van het pakket en mijn politieke wegging daarbij, is het goed om een korte terugblik op een en ander te werpen om aan te geven waarom ingrepen van deze omvang ook op dit moment nodig zijn. Nog maar vijf jaar geleden konden we eigenlijk allemaal met tevredenheid constateren dat de staatsschuld op een zeer laag niveau was gekomen. Die bedroeg minder dan de helft van het nationaal product en was ook in Europese verhoudingen laag. Daarnaast was er een overschot op de begroting. Dat was een erfenis van met name Gerrit Zalm.

Toen in 2007 het laatste kabinet-Balkende aantrad, is er bewust de keuze gemaakt om dat overschot voor een belangrijk deel uit te geven, om niet toen de zon scheen het dak te repareren maar toch die gevulde schatkist leger te maken.

In 2009 sloeg de crisis voor het eerst in volle hevigheid toe. Er was een grote bankencrisis in Amerika, die oversloeg naar Nederland. Dat was weer een keuzemoment. Op dat moment koos het toenmalige kabinet, met minister Bos van Financiën, ervoor om de uitgaven verder op te laten lopen. Dat was een bewuste politieke keuze. Daar werd ook een debat over gevoerd. De VVD heeft toen gezegd: doe dat niet. Het was een bewuste politieke keuze, die werd gemotiveerd met de afweging dat meer uitgeven zou leiden tot het sneller voorbijgaan van de crisis, althans volgens het toenmalige kabinet. Wij waren het daar niet mee eens, maar die keuze is wel gemaakt. Er werd tegelijkertijd ook een belofte gedaan, namelijk dat vanaf 2013 de financiën wel weer op orde zouden worden gebracht.

We staan nu aan de vooravond van 2013. Het akkoord waar we over spreken, gaat voor een groot deel over de begroting voor 2013. We moeten constateren dat de verwachting die een aantal partijen toen hadden, namelijk dat door meer uitgeven de economie op stoom zou komen, niet is uitgekomen. Dat gaven wij toen zelf al aan. We moeten ook constateren dat de schuld alleen maar verder is opgelopen en dat de belofte van toen om in 2013 toch die tekorten terug te gaan dringen, een loze belofte is gebleken. Ik heb daar gisteren nog met de heer Samsom

over gedebatteerd. Deze recente geschiedenis laat ook zien dat het geloof in meer schulden om de economie weer op gang te krijgen, een heel gevaarlijk en schadelijk geloof is. Meer schulden maken als stimulans voor de economie lijkt een beetje op de sporter die doping wil nemen om beter te presteren. Op korte termijn lijkt het te werken. De spieren gaan wat opzwellen. Misschien wint die sporter eens een sprintje, maar het lot van die sporter is op langere termijn hetzelfde als van een economie die vol schulden zit. Die sporter en de economie worden impotent. Die keuze kan Nederland zich niet veroorloven. Nu de situatie is zoals die is, heeft het geen zin om eindeloos te blijven terugkijken. Natuurlijk, wij hadden andere keuzes willen maken. Wij staan echter voor de realiteit. De VVD loopt niet weg voor de realiteit, de VVD wil nu handelen.

Ik heb eerder – ik herhaal dat ook – mijn waardering uitgesproken voor de vier collega's, de vier collega-partijen, waarmee wij nu overeenstemming hebben bereikt. Als deze partijen met elkaar geen verantwoordelijkheid hadden genomen en als er geen akkoord had gelegen, zou de financiële schade verder oplopen en zou het vertrouwen op de financiële markten – maar dat is nogal anoniem – en zeker ook het vertrouwen in Nederland, het vertrouwen van de consument en van de ondernemers, wegvalen.

Toen wij hier de vorige week spraken in het verantwoordingsdebat, heb ik in een interruptiedebatje met de heer Wilders de vergelijking getrokken met andere Europese landen. Vooral het voorbeeld van België vind ik zeer relevant, omdat dit land in een aantal opzichten goed vergelijkbaar is met Nederland. In België hebben de politici meer dan een jaar hun verantwoordelijkheid niet genomen. Dat leidde ertoe dat België veel meer kwijt is aan rente dan Nederland. Op dit moment is dat nog steeds 1,5%. België is niet eens het meest extreme voorbeeld in Europa. 1,5% over onze staatsschuld van 400 mld. is 6 mld. per jaar, voor iedere werkende in Nederland meer dan € 1000. Die rekening hebben wij op deze manier kunnen voorkomen. Bij die extra rente over de staatsschuld zou dan, voor dezelfde werkende of ondernemer, nog de hogere rente komen die betaald zou moeten worden over een hypotheek omdat de Nederlandse banken niet vertrouwd worden, of de hogere rente die ondernemers zouden moeten betalen, terwijl het al zo moeilijk is om leningen te krijgen. Dat zou weer schadelijk zijn voor de werkgelegenheid.

Dat dit geen theorie is, blijkt ook uit de reacties voor en na het moment waarop dit akkoord is gesloten. Voordat het akkoord werd gesloten, was er inderdaad al een eerste paniek op de financiële markten. Direct na het sluiten van het akkoord daalde de rente die Nederland betaalt, met 0,5%. Dus ja, het akkoord bevat veel pijnlijke maatregelen, maar die 0,5% over onze staatsschuld is 2 mld. verdiend. Die 2 mld. hoeven de Nederlanders samen niet meer op te brengen.

In het akkoord zitten pijnlijke maatregelen. Ik loop daar niet voor weg. Er zit absoluut ook een aantal hervormingen in die de VVD al lang bepleit, omdat zij ervan overtuigd is dat wij vooral uit de crisis moeten komen door de economie beter te laten draaien. De hervormingen op de arbeidsmarkt, in WW en ontslagrecht, de snellere verhoging van de pensioenleeftijd en de snellere verhoging van de huren voor degenen die dat kunnen betalen, zijn zonder meer positieve maatregelen. Natuurlijk zou de VVD op heel belangrijke onderdelen graag andere keuzes maken.

Blok

Wij hadden graag meer gesneden in de uitgaven van de overheid zelf. De voorbeelden liggen voor de hand, of het nu is de ontwikkelingshulp, het niet terugdraaien van de btw op cultuur, de media of de kleinere overheid. Wij hebben hier voorstellen gedaan voor minder provincies, wij hebben hier de vorige week nog gedebatteerd over een kleinere Kamer. Het zijn keuzes die wij liever hadden gemaakt. Je kunt echter niet blijven hangen in keuzes die je liever maakt. Er moeten direct keuzes worden gemaakt om erger te voorkomen.

Nu het akkoord er ligt, is de opgave wat mij betreft om zo snel mogelijk aan de slag te gaan. Voor het kabinet is dat met spoedeisende wetgeving. Er zijn veel maatregelen die gewoon haast hebben. Het is van enorm belang dat per 1 juni de overdrachtsbelasting permanent laag blijft om de huizenmarkt weer op gang te krijgen. De begroting voor 2013 moet zo snel mogelijk opgesteld worden. Wat de VVD betreft is daarna de kiezer aan het woord.

De VVD is goed voor haar handtekening onder het akkoord. Wij zullen ons hieraan houden totdat er een nieuw kabinet is. Wij vinden het altijd een opgave om zo snel mogelijk na verkiezingen een kabinet te formeren om zo snel mogelijk helderheid te geven. Zo'n nieuw kabinet kan dan met mandaat van de kiezer ook andere keuzes maken. Dat is democratie. In het verkiezingsprogramma van de VVD zullen wij ongetwijfeld weer laten zien hoe wij willen snijden in de overheid, ruimte willen creëren voor ondernemers en lastenverlichting voor burgers willen realiseren. Maar in de tussentijd is het de allereerste opgave om de financiën op orde te krijgen, want lagere schulden betekent een lagere rekening voor onze kinderen en een betere toekomst voor Nederland.

De heer **Roemer** (SP):

Heb ik goed begrepen dat de heer Blok zegt: wij hebben afspraken gemaakt, ik sta daarvoor voor het opstellen van de begroting 2013, dan komen de verkiezingen en zodra er een nieuw kabinet is, staat het de VVD vrij – logisch overigens – om alles wat in het akkoord staat te heroverwegen en met een nieuw kabinet of een nieuwe Kamer met andere plannen te komen om dat al dan niet terug te draaien?

De heer **Blok** (VVD):

Het is natuurlijk de kern van de democratie dat na verkiezingen een Kamer een nieuw kabinet kan formeren en dat het zo'n kabinet vrij staat andere keuzes te maken. Zo'n nieuw kabinet zal er wat de VVD betreft wel altijd voor moeten zorgen dat die financiële keuzes gedekt zijn.

De heer **Roemer** (SP):

Ik ben het met de heer Blok eens: dat is democratie, de kiezer is aan het woord. Ik heb altijd gezegd: de houdbaarheidsdatum is tot 12 september. De heer Blok heeft die iets verlengd: totdat het kabinet er zit. Oké, dat geef ik hem.

De heer **Samsom** (PvdA):

Voorzitter. Vrijdag ontving de Kamer officieel het akkoord met maatregelen waarover vijf partijen het in die dolle dagen eind april eens waren geworden. Sindsdien was al veel, zo niet alles uitgelekt. Er bleek vrijdag dus niet zo heel veel nieuws te melden. Het nieuwste was de naam

"begrotingsakkoord", zuinigjes. Ik herinner mij nog goed dat enkele weken geleden de minister van Financiën bijna tragikomische pogingen deed om de vrolijke naam "Lenteakkoord" er bij het onwillige journaal doorheen te duwen. Van juichtitel "Lenteakkoord" naar droge beleidsbenaming "begrotingsakkoord", het is toch een treffende weergave hoe de sfeer rondom het akkoord zich de afgelopen maand heeft ontwikkeld.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik heb een belangstellend vraagje aan de heer Samsom. Wat waren de temperaturen de afgelopen week, met name vrijdag?

De heer **Samsom** (PvdA):

Dat was de reden, begrijp ik. Dat snap ik.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Nee, ik vraag wat de temperaturen waren.

De heer **Samsom** (PvdA):

20, 21, 22 graden, misschien nog wel meer.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Volgens mij nog wel wat hoger, dus de lente is inmiddels voorbij. Wij zijn de zomer ingegaan.

De heer **Samsom** (PvdA):

Ha, dat is het. Ik snap het. "Zomerakkoord" had toch juichender geklonken, maar goed, ik geef eenieder zijn nieuwe naamgeving. Weer eentje erbij: zomerakkoord. Laten wij de discussie over de naamgeving beëindigen. Ik zal in mijn bijdrage de naam "begrotingsakkoord" gewoon gebruiken, al meen ik nog steeds dat een andere naam wellicht treffender was geweest: Catshuisakkoord bis.

Nu wij alle maatregelen op een rij kunnen zetten, blijkt toch dat het begrotingsakkoord voor meer dan 90% overeenkomt met hetgeen al in het Catshuis was afgesproken: btw verhogen, reiskosten belasten, onze werkers in de frontlinie op nul zetten, baankansen voor oude werknemers slopen, de woningmarkt op slot zetten, allemaal copy-paste Catshuis, 12 mld. aan identieke maatregelen, meer dan 90%. De overige 10% is niet onbelangrijk, want daarin zit namelijk het terugdraaien van een aantal ake-lijke bezuinigingen uit het regeerakkoord-Rutte/Verhagen/Wilders. Ik gaf er al eerder een dik compliment over aan de vijf partijen en ik herhaal dat hier. Wij zullen dat steunen. Daar stopt dan ook onze instemming helaas, want na het overboord zetten van het stapeltje rancuneus rechtse maatregelen marcheert het begrotingsakkoord met 90% Catshuisgehalte gewoon door op de route die de regering-Rutte al was ingeslagen. Dat betekent een voortzetting van de sociaal onrechtvaardige route. Zelfs de opgesmukte koopkrachtplaatjes, ontdaan van alle maatregelen die er pas echt goed inhakken – kinderopvang, woonwerkvergoeding en andere toeslagen – kunnen niet verhullen dat minima 1,5% inleveren en drie keer modaal helemaal niets. Van hoge inkomens wordt niets extra's gevraagd. Goed beschouwd zelfs iets minder dan in het Catshuisakkoord. Tot zover dus het eerlijkdelengehalte.

Het akkoord betekent ook de voortzetting van de economisch onverstandige route van het kabinet-Rutte/Verhagen/Wilders.

Samsom

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
De hoge inkomens worden vergelijkbaar met uw eigen verkiezingsprogramma aangepakt, maar dat ter zijde. U hebt deze eerste minuten alleen maar zitten klagen over het akkoord. 90% is niet goed. Misschien is het goed om dan meteen even door te schieten naar de alternatieven.

De heer **Samsom** (PvdA):
Daar kom ik zo op. Kunt u het geduld opbrengen?

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Nee. Ik begin met één alternatief. Er komen verkiezingen aan. Blijkbaar wordt de wereld weer gratis. Dit weekend hebt u aangekondigd: gratis technisch onderwijs. Klopt dat?

De heer **Samsom** (PvdA):
Ja, voor de student die dat wil gaan studeren, schaffen wij het collegegeld inderdaad af.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Wij leven in een tijd van bezuinigingen. Wie gaat dat betalen?

De heer **Samsom** (PvdA):
Het kost 180 mln. Wij streven ernaar om die rekening ook bij de werkgevers neer te leggen die zo'n belang hebben bij dit soort studenten. Laten wij eens kijken hoever wij komen, misschien wel samen. Volgens mij delen wij deze opvatting, bijvoorbeeld neergelegd in de plannen van dit kabinet om het aantal techniekstudenten in vmbo, mbo en universiteit te verhogen. Van de nu 25% gaat het wat ons betreft naar 50%. Als wij die opvatting delen, kunnen wij volgens mij samen zoeken naar methodes om dit beter te maken. Een van de methodes is ons voorstel. Die 180 mln. zullen wij in ons verkiezingsprogramma volledig dekken. Wij hebben de investeringen in het onderwijs gewoon ingeraamd.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Het maakt niet uit of u het dekt. U zegt dat u het misschien gaat halen bij de werkgevers. De PvdA kennen de zullen die op andere plekken al wel stevig worden belast. U weet niet of ze het gaan doen en de rest dekt u zelf. Daarmee maakt u dus gewoon een extra tekort.

De heer **Samsom** (PvdA):
Nee, die 180 mln. zullen wij volledig dekken, zelf of op een andere manier. Maakt u zich geen zorgen!

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Technisch onderwijs wordt gratis, maar wij hebben ook veel te weinig mensen in de zorg, in de medische studies. Moeten wij die ook gratis maken?

De heer **Samsom** (PvdA):
Nee, wij maken de keuze om deze studies gratis te maken. Die keuze kan u niet bevallen, maar wij maken deze keuze.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
In 2006 was het gratis kinderopvang, in 2010 was het gratis openbaar vervoer, in 2012 wordt het gratis technisch onderwijs. Het enige is dat geen van deze drie ooit gerealiseerd wordt.

De heer **Samsom** (PvdA):
Dat hangt ervan af met wie wij dat in een coalitie kunnen realiseren. Vorige keer lukte dat inderdaad niet met die kinderopvang. Dat spijt ons nog steeds een beetje, maar wie weet.

De heer **Pechtold** (D66):
Ik ben blij dat wij zo aan de eigen voorstellen van de PvdA toe komen, maar de hoofdlijn is volgens de heer Samsom afgesloten. In dit akkoord wordt 12 mld. bezuinigd. De heer Samsom heeft dat elke keer een sprintje genoemd. Het is 12 mld. op een totaal van 240 mld. Hoeveel bezuinigt de PvdA?

De heer **Samsom** (PvdA):
In 2013 om precies te zijn 8,5 mld.

De heer **Pechtold** (D66):
9 mld. Het verschil is ongeveer 3 mld. op een begroting van 240 mld. Dat is een fotofinish! Dat is een heel klein verschil, maar het is geen verschil tussen goud en zilver. Het is het verschil tussen het risico van een boete van 1,5 mld. en – als wij het met de Belgen vergelijken – het risico van een hogere rente van 6 mld. Al dat lawaai over een sprintje trekken! Ik heb zelfs gehoord dat u ook binnenkort, in twee, drie jaar tijd, naar de nul wilt. Dan moet u nog 3 mld. sneller. Het is een fotofinish.

De heer **Samsom** (PvdA):
U moet even heel precies zijn, niet over de hoeveelheid, maar over de maatregelen. Een verhoging van de btw heeft een groot uitverdieneffect in de jaren erna. Wij hebben het gezien bij de doorrekening van het Catshuisakkoord. Het begrotingsakkoord is alleen voor 2013 en ook alleen voor dat jaar doorgerekend. De doorrekening van het Catshuisakkoord ging verder en daar kunt u dit zien. U kunt zien dat de effecten in 2014 en 2015 zodanig groot zijn, dat inderdaad het sprintje naar de 3% daarna nauwelijks meer vorderingen boekt. Dat is waar ik op wees. Dat lijkt ons een onverstandige route naar de nul. Volgens mij moet u het daarmee eens zijn. Die nul is uiteindelijk het einddoel. De verstandige route naar de nul loopt via maatregelen die gestaag het begrotingstekort terugdringen en daarmee banen, groei en werkgelegenheid over-eind houden. Dat is precies het verschil tussen wat wij voorstellen en wat er nu in dit begrotingsakkoord wordt voorgesteld. Dat verschil is signifikanter dan een fotofinish. Vraagt u het maar aan die 24.000 mensen die in de afgelopen maand werkloos werden.

De **voorzitter**:
Wilt u beiden via de voorzitter spreken?

De heer **Pechtold** (D66):
Ik stel toch vast dat een verschil van 3 mld. in een begrotingsjaar op een totaal van 240 mld. nauwelijks waarneembaar is, maar dat de gevolgen daarvan nergens in de geplande PvdA-begroting gedekt worden en dat dit het grote verschil maakt. U zei zojuist dat 24.000 mensen hun baan verliezen. Ik heb uw plannen nog eens goed gelezen. Bij 6000 soldaten valt volgend jaar de ontslagbrief op de mat of, zoals u zelf zegt, op de keukentafel omdat u net als het kabinet toen, nog eens 1 mld. extra bezuinigt op de Defensie. Klopt dat?

Samsom

De heer **Samsom** (PvdA):

Wij bezuinigen ook en elke bezuiniging kost banen. Bij Defensie overigens minder dan als je in de zorg zou bezuinigen; dat weet de minister van Financiën heel goed en u weet dat ook. Het verschil is dat u wijst op de consequenties voor bijvoorbeeld de financiële markten. Wij wijzen op de consequenties voor gezinnen in dit land. Dat is een andere invalshoek, een andere politieke keuze. Die maken wij. Wij kijken naar de vraag of mensen hun baan en koopkracht behouden en of ze vertrouwen houden in de economie van Nederland. U kijkt naar de financiële markten. Dat mag. Wij hadden het de vorige week er al over: volgens mij zou u de balans moeten vinden tussen die twee en niet doorslaan naar een van beide richtingen.

De heer **Pechtold** (D66):

Hoe minder schuld je hebt, hoe minder afhankelijk je bent van financiële markten, dus degenen die je geld lenen. Maar die fotofinish van 3 mld., dat kleine verschil waar zulke grote ophef over wordt gemaakt, kunt u niet verdoezelen. De motie die wil voorkomen dat nog meer werkgelegenheid verloren gaat en waarover zo-even is gestemd, heb ik getekend, maar u vernietigt 6000 banen. De heer Roemer vernietigt 8500 banen bij Defensie. Dat is in ieder gezin een keiharde boodschap die aankomt. Loop nou niet weg voor uw eigen keuzes.

De heer **Samsom** (PvdA):

O, maar ik heb die keuze net al verdedigd. Wij bezuinigen op Defensie. Dat doen wij met recht en rede omdat wij de begroting op orde willen brengen. Tegelijkertijd maken we andere keuzen als het gaat om bijvoorbeeld de onbelaste reiskostenvergoeding, de btw en de nullijn voor frontliniewerkers, zoals leraren en politieagenten. Dat zijn andere keuzes. Die leveren uiteindelijk een ander ritme op richting die 0%. Die leveren voor mensen ook meer vertrouwen en meer banen op. Dat is waar wij voor staan.

De heer **Pechtold** (D66):

Werkloosheid!

De heer **Blok** (VVD):

Ik moet de heer Samsom op een punt gelijk geven: het gaat uiteindelijk om banen, om werk voor mensen aan die keukentafel. Nu is de keuze die de heer Samsom wil maken een keuze voor meer schulden omdat dit zou leiden tot meer banen. Kan de heer Samsom mij de Europese landen noemen met hogere schulden dan Nederland waar de werkloosheid lager is?

De heer **Samsom** (PvdA):

Maar die correlatie is er ook niet.

De heer **Blok** (VVD):

Dat is de kern van het betoog van de heer Samsom. Hij wil met meer schulden meer banen maken. Wat overblijft zijn meer schulden.

De **voorzitter**:

Mijnheer Blok, de heer Samsom was nog niet begonnen met zijn antwoord.

De heer **Samsom** (PvdA):

De kern van ons betoog is dat je andere maatregelen zou kunnen nemen die ervoor zorgen dat je gestaag naar begrotingsevenwicht gaat en tegelijkertijd groei, vertrouwen

en banen behoudt. Dat is de essentie van onze keuze. Die ligt anders dan de simplismes die u er graag van wilt maken.

De heer **Blok** (VVD):

Ik constateerde al eerder dat de PvdA al vijf jaar lang beweert, of het nu goed of slecht gaat met de economie: door meer schulden komen er meer banen. Als ik na vijf jaar nadenken – de PvdA had althans vijf jaar na kunnen denken – aan de heer Samsom vraag om een Europees land te noemen dat met meer schulden een lagere werkloosheid heeft, dan kan hij dat niet noemen.

De heer **Samsom** (PvdA):

U refereert misschien aan de aanpak van de crisis in 2009. Dat is precies de aanpak die volgens de doorrekening van het Centraal Planbureau heeft geleid tot meer economische groei en meer banen. Precies die aanpak die volgens het Centraal Planbureau succesvol was, hebben wij inderdaad met uw tegensputteren maar wel gedragen in deze Kamer en door onze minister van Financiën en de CDA-premier succesvol afgerond. Dat is waar ik op wijs.

De heer **Blok** (VVD):

Ik denk dat het goed is dat de heer Samsom en ik beiden nog eens dat rapport van het Centraal Planbureau over dat stimuleringspakket erbij pakken, want dat was niet vleiend. Mijn vraag was heel simpel. Noem een Europees land dat met hogere schulden een lagere werkloosheid heeft. Daar had de heer Samsom heel simpel op kunnen antwoorden: dat land bestaat niet. En daar had hij conclusies uit moeten trekken.

De heer **Samsom** (PvdA):

De conclusie van het Centraal Planbureau luidde letterlijk: zonder de ingrepen van dit kabinet was de economische groei 0,5% lager en de werkloosheid 1% hoger geweest. We kunnen het straks nog even nazoeken.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

De heer Samsom zei net iets wat mij zeer aansprak. Hij zei namelijk: wij kijken naar mensen. Dat kan ik volmondig onderschrijven. Ook GroenLinks kijkt naar mensen en dat is juist de reden waarom wij onze handtekening hebben kunnen zetten onder dit begrotingsakkoord. Ten eerste hebben wij 1,5 mld. aan lagere belastingen kunnen regelen, met name voor de laagste inkomens. Daar hebben wij keihard voor geknokt. Ten tweede hebben wij nog eens 1,5 mld. aan pijnlijkste bezuinigingen van Rutte teruggedraaid, waardoor kwetsbare mensen in dit land, mensen die een baan hebben in de sociale werkplaats, kinderen die begeleiding op school hebben omdat zij autisme hebben, weer toekomstperspectief krijgen. Ten derde hebben wij voor bijna 2,5 mld. aan vergroeningsmaatregelen geregeld in dit plan. Dit is bij elkaar maar liefst 5,5 mld. wat er volgend jaar naar mensen gaat. Dan is mijn vraag aan de heer Samsom als het hem echt om mensen gaat, waarom hij dan niet met mij bereid is, al deze mensen in dit land nieuw perspectief te bieden.

De heer **Samsom** (PvdA):

Voor die middelste 1,5 mld. kreeg u al een groot compliment en dat mag u nog een keer incasseren wat mij betreft. Geen enkel probleem. Die eerste 1,5 mld. en die laatste 2,5 mld. waar u het over heeft, zijn wel een compensatie voor een enorme lastenverhoging die er ook in zit

Samsom

en het totaalbeeld telt. Als u kijkt naar het alternatief dat wij hebben ingediend en overigens ook naar de alternatieven die u zelf klaar had liggen, dan ziet u dat die de lasten voor gezinnen verlagen in 2013. Dat is exact het verschil tussen de benadering die wij kiezen en de benadering die in dit akkoord wordt gekozen. Dat is ook de reden waarom wij besloten hebben om niet mee te doen.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Wat voor GroenLinks de reden was om te besluiten om wel mee te doen, is dat wij nu al zekerheid willen bieden aan al die mensen in dit land die hun toekomst volgend jaar door de bezuinigingen van het gedoogkabinet ondermijnd zagen. Dat kan en dat is ook gebeurd nu. Wij hebben meegedaan aan dit akkoord omdat wij nu al wilden verzekeren dat de laagste inkomens in dit land er volgend jaar niet verder op achteruitgaan maar er ondanks dat pakket van 12 mld. juist op vooruitgaan. Wij wilden als laatste zeker stellen dat er nu stappen naar vergroening worden gezet. De hele groene wereld is daar blij om. Natuur en Milieu spreekt van een groene doorbraak. Op dat laatste punt wil ik de heer Samsom nog eens indringend voorhouden hoe hij als milieuactivist – want zo kennen wij hem toch allemaal – deze kans aan zich voorbij heeft kunnen laten gaan.

De heer Samsom (PvdA):

Ik ben het niet altijd eens met de Stichting Natuur en Milieu, ook nu niet, over het enorme doorbraakgehalte, maar ook daar zijn stappen voorwaarts gezet. Wat mij intrigeert is dat u zegt: wij bieden nu zekerheid voor de mensen in 2013. Die zekerheid werd hen net door de heer Blok ontrokken. Dat is jammer, maar voor ons is dat deels ook hoopgevend, omdat wij er daarmee voor kunnen zorgen dat er na 12 september een akkoord komt dat voor Nederland en voor mensen in Nederland goed is. Niet een paar onderdeeljes maar het hele akkoord. Zo hebben wij uiteindelijk de afweging gemaakt. Niet op een paar onderdelen happen, maar het hele akkoord beoordelen en dan is het niet goed genoeg.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Als de heer Samsom nu Natuur en Milieu al niet meer tot zijn vrienden rekent ...

De heer Samsom (PvdA):

O jawel, grote vrienden.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

... terwijl hij vorige week mij en GroenLinks al niet meer echt tot zijn vrienden rekende, dan is mijn vraag waar die vrienden nog wel zitten. Laat ik van mijn kant zeggen dat ik de PvdA nog steeds als een belangrijke bondgenoot beschouw. Voor de mensen in dit land is het belangrijk om te weten dat die pijnlijke bezuinigingen voor 2013 in ieder geval definitief van tafel zijn. Die zullen niet terugkomen. Dat is zekerheid die mensen nu al verdienen. Als wij er samen in slagen na de verkiezingen om nog meer mooie dingen te regelen voor dit land, dan zal ik natuurlijk de eerste zijn die uw bondgenoot wil zijn.

De heer Samsom (PvdA):

U bent het toch ook wel eens met vrienden oneens?

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Ja.

De heer Samsom (PvdA):

Dat geldt voor ons ook.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik heb de heer Samsom in de afgelopen week, maar ook zojuist weer, horen ageren tegen de btw-verhoging die in het begrotingsakkoord, lenteakkoord, het Kunduzakkoord, noem maar op, is opgenomen. Nu weet u, ook kijkend naar het Catshuisakkoord, dat wij in ieder geval de btw-verhoging op het lage tarief ongedaan hebben gemaakt, want dat is de boodschappenkar van mensen. Maar goed, 2% in het hoge tarief is best wel even slikken. Dat was naar onze mening uiteindelijk onvermijdelijk, maar u ageert daar iedere keer tegen. Als u nu rondkijkt in Europa, hoe vindt u dan het beeld als het gaat om de btw-tarieven en de houding van Nederland, zelfs met deze verhoging er nog bij?

De heer Samsom (PvdA):

Als ik rondkijkt in Europa, kijk ik bijvoorbeeld naar Engeland dat vorig jaar de btw verhoogde, nu in een recessie zit en het advies krijgt van het IMF – geen linkse jongens – om de btw te verlagen. Dat zie ik gebeuren in een land naast ons.

De heer Slob (ChristenUnie):

Als de heer Samsom dan nog even wat verder rondkijkt in Europa, zal hij zien dat er zelfs landen zijn die een btw van 25% hebben. Zweden is daar een voorbeeld van. Er zijn landen die rond de 20% zitten. We weten dat onze buuren de Belgen ook een hoger tarief hebben en ook in het lage tarief hoger zitten. Dus het blijft pijnlijk, maar het is nog steeds niet zo dat wij in Nederland volledig uit de pas lopen met allerlei landen om ons heen die wat de btw-tarieven betreft soms nog vele malen hoger zitten. Als het dan voor de heer Samsom zo'n geweldig zwaar punt is – ik heb het hem zo vaak horen zeggen – wat zijn dan zijn plannen voor na 12 september? Is dit een punt dat hij wil terugdraaien?

De heer Samsom (PvdA):

Het zal zeker niet in ons verkiezingsprogramma staan. Het alternatief heb ik al eens eerder geschetst. Het alternatief is een combinatie van het aftoppen van de opbouw van de hoogste pensioenpremies, een inkomensbelasting van 60% voor de allerhoogste inkomens en een extra staffel voor de hoogste vermogens. Dat brengt samen ongeveer hetzelfde bedrag op als die btw-verhoging. Dat is een andere keuze, onze keuze.

De heer Slob (ChristenUnie):

Het is wel mooi om te zeggen dat het niet in uw verkiezingsprogramma zal staan, maar de heer Buma verwees ook naar andere zaken die wel in uw verkiezingsprogramma staan en die heel lastig te realiseren zijn. Dat geldt voor alles waar het woord "gratis" voor staat. Ik heb afgelopen donderdag ook gezegd dat het niet zo kan zijn: vandaag gratis bier, morgen zien we wel. Zo kunnen we echt niet het land besturen. Als u hier zo'n hard punt van maakt, vind ik dat u hier keihard moet zeggen: als wij het straks voor het zeggen hebben, als wij straks groot zijn, gaan we die btw-verhoging terugdraaien. Dat zou nog eens lef en een stukje duidelijkheid zijn in plaats van de tekst dat u het niet in uw programma zult zetten.

Samsom

De heer **Samsom** (PvdA):

Het staat niet in ons programma, maar het zou niet alleen lef, maar ook een beetje hoogmoed zijn als ik zou zeggen: als wij het straks voor het zeggen hebben. Dat betekent 76 zetels voor de Partij van de Arbeid. Dan draaien we het terug, dat lijkt me duidelijk. Volgens mij is dat de enige hoogmoed die u en ik op dit moment niet tentoon moeten spreiden. De kiezer is dan aan zet.

De heer **Pechtold** (D66):

Dit moet niet blijven hangen, want het is wel een vraag met betrekking tot de koopkracht van mensen, waarover zij dadelijk stemmen, als u dat zou terugdraaien. U doet het op een andere manier. U verwijt ons die nullijn en die btw-verhoging, maar u laat mensen gewoon via het eigen huis betalen. Voor die politieagent en die lerares die in een niet al te duur, gemiddeld huis wonen, stelt u een extra woningforfait van € 600 per jaar voor, waarmee u 1,3 mld. ophaalt. Of je maandelijks twee jaar lang inderdaad iets minder hebt of structureel ieder jaar op een huis van € 240.000, want dat kost het gemiddelde huis in Nederland, € 600 extra van de PvdA bovenop de € 1200 die er nu al is, dat is toch eigenlijk lood om oud ijzer?

De heer **Samsom** (PvdA):

Dan moet u het voorstel over het eigenwoningforfait iets beter lezen. We bouwen dat snel weer af om ervoor te zorgen dat de overdrachtsbelasting laag kan blijven. Tegelijkertijd groeit dan onze hypotheekvariant, die een stuk beter is dan wat er in het begrotingsakkoord staat, langzaam in. Dat is een eerlijke maatregel, om ervoor te zorgen dat de hoogste inkomens, met de duurste huizen, meer betalen dan lage inkomens en goedkopere huizen. Dat is een ander type maatregel dan een btw die iedereen tegelijkertijd raakt of de maatregel om de reiskostenvergoeding te belasten, waardoor iemand die € 200 per maand krijgt, hoe hoog zijn inkomen ook is, dat in één klap kwijt is, no matter what. Dat is het verschil.

De heer **Pechtold** (D66):

Elke keer als ik of een collega probeert om één thema met de heer Samsom te bespreken, probeert hij zijn hele programma te verdedigen, maar dat is niet nodig.

De heer **Samsom** (PvdA):

Dit is gewoon het stukje wonen, mijnheer Pechtold.

De heer **Pechtold** (D66):

Dat de overdrachtsbelasting op 2% blijft, is door deze vijf partijen geregeld, maar ik heb nog twee vragen die niet beantwoord zijn. Draait u die btw-verhoging naar 21%, waar miljarden mee samenhangen, nu terug of niet? Klopt het dat u bij iedere huizenbezitter, hoe goedkoop zijn huis ook is, 1,3 mld. aan kosten, aan extra belasting ophaalt, wat ongeveer vergelijkbaar is met een nullijn?

De heer **Samsom** (PvdA):

Ja, nee. We draaien die maatregel terug, maar we halen niet bij iedere huizenbezitter 1,3 mld. op, want dan zouden we wel gek zijn.

De heer **Pechtold** (D66):

Nee, dat is echt villabelasting.

De heer **Samsom** (PvdA):

Dat bedoel ik. We halen ongeveer 1,3 mld. op uit de woningmarkt en via het eigenwoningforfait, dus niet no matter what, maar samenhangend met de waarde van de woning.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik stel vast dat de PvdA na 12 september 4 mld. extra gaat zoeken voor het dekken van een probleem dat zij zojuist heeft geschapen.

De heer **Samsom** (PvdA):

U luisterde niet toen ik de dekking net aangaf.

De heer **Pechtold** (D66):

Dat komt bovenop de 3% die u bij de fotofinish op dit akkoord nog achterloopt. Ik vind het toch wel onthullend dat u erkent dat bij de PvdA die politieagent en die lerares, die zo zwaar op de nullijn zitten, nog anderhalf jaar, gewoon jarenlang € 600 extra betalen voor hun huis.

De heer **Samsom** (PvdA):

Niet jarenlang. Het is lastig discussiëren met de heer Pechtold als hij zegt dat hij niet over een ander onderwerp mag praten. Dat was nou net de dekking die ik aangaf voor die btw. Dat is gewoon een volledige dekking voor die btw. We hoeven het niet ingewikkelder te maken dan het is.

De heer **Pechtold** (D66):

Dan merk je het niet bij de boodschappen, maar gewoon via je belastingen.

De heer **Samsom** (PvdA):

Precies, bij de opbouw van pensioenpremies boven drie keer modaal, bij een heel duur eigen huis. Dat is precies wat de PvdA wil. U mag ons dan verwijten dat wij nivelleren, maar ik ben er trots op dat wij dat doen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

De heer Samsom vergeet iets, want hetzelfde gezien merkt het nog een keer. De kinderbijslag wordt inkomensafhankelijk, zodat de topinkomens misschien geen kinderbijslag meer krijgen. Bij een gezinsinkomen van € 45.000 krijg je van de PvdA minder kinderbijslag. Iemand die deeltijdagent is en van wie de partner deeltijdverpleegkundige is, heeft voor de heer Samsom dus een topinkomen en wordt daarom gekort op de kinderbijslag.

De heer **Samsom** (PvdA):

Nee, vanaf € 45.000 wordt de kinderbijslag afgebouwd, zoals dat heet. Een topinkomen ligt iets hoger, namelijk ongeveer bij € 150.000; daar had ik laatst met iemand een discussie over. In plaats daarvan krijgt men meer kinderopvangtoeslag. Dat is de keuze die wij maken. Wij willen de bezuinigingen op de kinderopvang namelijk graag terugdraaien. Daarvoor kiezen wij het inkomensafhankelijk maken van de kinderbijslag. Dat is weer zo'n keuze die anders is dan uw keuze.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Wat word ik daar wijzer van? De kinderbijslag kan ik immers ook aan kinderopvang besteden. Wat ik niet meer krijg aan kinderbijslag, kan ik niet meer aan mijn kinderen betalen. Dit is dus gewoon weer vestzak-broekzak. En uit-

Samsom

eindelijk worden mensen met een gezinsinkomen boven de € 45.000 gewoon gekort. Een slechte keuze!

De heer **Samsom** (PvdA):

Het verschil gaat in dit geval om werk. Met een uitruil tussen kinderopvangtoeslag en kinderbijslag bevorder je werk. Dat vinden wij belangrijk, zoals wij al een paar keer hebben aangegeven.

Het akkoord betekent ook de voortzetting van de economisch onverstandige route van het kabinet. Dat is zorgelijk, want aan die route moet juist zo snel mogelijk een einde komen. De afgelopen anderhalf jaar verzwakte het kabinet-Rutte met een eenzijdige bezuinigingsobsessie de Nederlandse economie van Europese topper naar Europese topper. De welvaart krimpt, terwijl de economie van landen om ons heen gewoon groeit. De werkloosheid neemt nu snel toe en het consumentenvertrouwen is ingestort. Dit begrotingsakkoord is met zijn focus op dat kortetermijnresultaat voor de begroting helaas de voortzetting van dat beleid. Dat betekent een lange recessie, meer mensen zonder baan en nog minder vertrouwen van mensen in de toekomst.

Tot mijn grote verbazing hoorde ik ministers en fractievoorzitters de afgelopen weken echter verklaren dat het begrotingsakkoord een trendbreuk in het afnemende vertrouwen van Nederlandse gezinnen zou betekenen. Nederlanders zijn een nuchter en intelligent volkje, dat zich door Haagse huzarenstukjes het hoofd niet op hol laat brengen, dat gewoon naar de maatregelen kijkt en dat de hand vervolgens stijf op de portemonnee houdt. Dat is begrijpelijk, want het akkoord verhoogt de btw op het slechtst denkbare moment. Dit is het slechtst denkbare moment om aankopen duurder te maken en om een klap uit te delen aan zzp'ers en middenstanders die hun hoofd nauwelijks boven water kunnen houden.

De heer **Pechtold** (D66):

De onderwerpen werden heel snel opgesomd en ik kan niet kiezen, maar laat ik de zorg eruit nemen. Hoeveel haalt u op met de door u bij het CPB ingediende plannen voor het eigen risico?

De heer **Samsom** (PvdA):

Wij maken de premies én het eigen risico inkomensafhankelijk.

De **voorzitter**:

Mijnheer Pechtold, u moet de heer Samsom een keer laten uitspreken.

De heer **Samsom** (PvdA):

Dat geeft niet hoor. Opwinding mag altijd een kans krijgen.

De **voorzitter**:

Het gaat mij niet om u, maar het is thuis zo niet meer te volgen.

De heer **Samsom** (PvdA):

Oké. Wij maken de premies en het eigen risico inkomensafhankelijk. Dat betekent dat wij, in tegenstelling tot bij de keuzes van de heer Pechtold, van de mensen met de hoogste inkomens een extra bijdrage vragen. Wij stoppen niet bij € 350 extra risico, maar gaan door. Voor de mensen met de hoogste inkomens ligt het eigen risico dus een stuk hoger.

De heer **Pechtold** (D66):

Het eigen risico in het akkoord bedraagt € 350. Dat wordt geheel gerepareerd voor de mensen aan de onderkant. De PvdA ging de verkiezingen in met een gemiddeld eigen risico van € 340. Nagenoeg gelijk dus. De PvdA haalt in het in de afgelopen maand bij het CPB ingeleverde verhaal een miljard op. Dat is 25% meer dan in het akkoord. De PvdA repareert ook voor de mensen aan de onderkant. In het groot bezien, is het dus exact hetzelfde.

De heer **Samsom** (PvdA):

Nee, het grote verschil is dat wij de extra inkomsten halen bij de mensen met de hoogste inkomens. Dat is eerlijk delen, mijnheer Pechtold. Dat is niet iets waar uw partij van overloopt. Het is echter wel iets dat ons aan het hart gaat. Dat is het verschil.

De heer **Pechtold** (D66):

De heer Samsom haalt 200 mln. meer bij het eigen risico en repareert, net als in het akkoord, de zaak voor de mensen aan de onderkant volledig. Geen spookverhalen dus. Bij de mensen met een laag inkomen wordt dat inkomen wat het eigen risico betreft gerepareerd met dit akkoord. De heer Samsom haalt echter 25% meer op. Dat betekent voor een modaal inkomen dat hij helemaal niet uitkomt op € 350. Daar schiet hij bij de mensen met anderhalf keer modaal al ver overheen. De heer Samsom kan niet meer ophalen en vervolgens meer repareren.

De heer **Samsom** (PvdA):

Dat kan wel als je van de hoogste inkomens een wat hogere bijdrage vraagt. Als D66 daar niet naar wil kijken, neem ik dat de heer Pechtold niet kwalijk. Onze partij kijkt daar echter wel naar. Wij vragen van de hoogste inkomens een extra bijdrage. Daar ben ik trots op. Op die manier halen wij extra geld binnen. Zo simpel is het.

De heer **Pechtold** (D66):

Tot slot. De heer Samsom loopt ervoor weg dat hij het eigen risico met 1 mld. verhoogt. Als hij zegt meer uit de premies te halen, merken de mensen dat toch in die premie? Het tweede punt van de heer Samsom is het liggeld. Dat brengt in zijn plannen 50 mln. op. Ook haalt de heer Samsom 100 mln. weg bij de ziekenhuizen, wat hij in 2013 dus niet op de specialistensalarissen kan korten. Bij de PvdA gaat in het ziekenhuis dus om 20.00 uur het licht uit, de kachel uit en krijgt het bezoek geen koffie meer.

De heer **Samsom** (PvdA):

Nee. Wij bezuinigen op de zorg door een ander systeem in te voeren, waarin niet meer per verrichting wordt afgekeurd, maar waarin specialisten gewoon salaris krijgen en niet meer dan dat. Zij krijgen niet meer per verrichting betaald. De marktwerking in de zorg betekent op dit moment dat zij per verrichting betaald krijgen. Dat leidt tot een kostenvolumestijging en die willen wij juist keren. Dat is het verschil tussen ons.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik heb een aanvullende vraag op die van de heer Pechtold. De heer Samsom zei dat de zieken gepakt worden en sprak over liggeld. Kan hij dat toelichten?

De heer **Samsom** (PvdA):

Wie in het ziekenhuis terecht komt, moet in de plannen van de heer Slob € 7,50 per dag aan liggeld betalen.

Samsom

De heer **Slob** (ChristenUnie):
Daar is de heer Samsom het niet mee eens?

De heer **Samsom** (PvdA):
Nee.

De heer **Slob** (ChristenUnie):
Het staat echter ook in het verkiezingsprogramma van de PvdA uit 2010. Daarin is sprake van een liggeld voor zieken van € 5 per dag. Het principe is hetzelfde. Ik vind het prima dat de heer Samsom kritiek heeft op het pakket. Dat kan. Het zijn ook pijnlijke maatregelen, al zijn die naar onze mening onvermijdelijk. Maar "pak de zieken"? De heer Samsom heeft het gewoon in zijn eigen verkiezingsprogramma staan. Zo gaan wij toch niet met elkaar om?

De heer **Samsom** (PvdA):
Dat doen wij wel. Op 10 april hebben wij andere plannen ingeleverd, nog vóór de onderhandelingen in het Cats-huis mislukten en nog vóór alle dolle dwaze dagen aan het eind van april. Daar stond het niet in. Wij hebben andere keuzes gemaakt, omdat wij het uiteindelijk een onrechtvaardige maatregel vinden. Er staan meer dingen in het verkiezingsprogramma voor 2010 dat de heer Slob niet zal terugvinden in de plannen van 10 april of in ons nieuwe verkiezingsprogramma. Ik denk dat dit ook voor de partij van de heer Slob geldt. Het denken staat immers niet stil.

De heer **Slob** (ChristenUnie):
Inderdaad, het denken staat niet stil. Het is goed dat er voortdurend wordt nagedacht en dat wij hier met elkaar kunnen spreken als er andere keuzes worden gemaakt. De crisisaanpak is bedoeld voor 2013. Het is een financieel-economisch verhaal dat inderdaad ook de zorg raakt, maar dat speelt toch niet in een keer een verkiezingsprogramma weg dat voor de hele periode geldt? Ik heb er geen enkele moeite mee als de heer Samsom zegt dat hij moeite heeft met onderdelen van het pakket waaraan hij niet heeft meegewerkt, maar omdat dit wel in het verkiezingsprogramma van zijn partij staat en hij het nu verpakt in zinnen als "pak de zieken" is hij niet erg overtuigend.

De heer **Samsom** (PvdA):
Ik kan niet wegnemen dat de heer Slob over de woordkeus valt, maar de maatregel is heel helder. Wij nemen die niet en de heer Slob wel, dat is het verschil.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):
Ik wil nog even terug naar het eigen risico. Ik ben groot voorstander van een inkomensafhankelijk eigen risico, precies op de manier waarop de heer Samsom dat wil. Ik weet dat de heer Slob daarvan ook een groot voorstander is. Wij hebben die variant eind april ook samen op de onderhandelingstafel gelegd. Toen bleek dat dit technisch niet kan volgend jaar, omdat zorgverzekeraars daarvoor moeten kunnen beschikken over de inkomensgegevens. Het is dus technisch niet te regelen. Dat is een grote teleurstelling. Wij hadden toen de keus uit twee varianten: of je doet volgend jaar niets aan het eigen risico of je doet het zoals wij het nu hebben gedaan: je verhoogt het en geeft het helemaal terug aan de laagste inkomens. Als ik die twee varianten aan de heer Samsom mag voorleggen, hoor ik graag wat hij doet. Doet hij niets of doet hij het op de manier die wij nu in het begrotingsakkoord hebben geregeld?

De heer **Samsom** (PvdA):
De Kamer werkt met het Centraal Planbureau als er tegenbegrotingen worden opgesteld. Het Centraal Planbureau vertelt wat wel en wat niet kan. Soms laat het Centraal Planbureau weten: die bezuinigingen die u voor ogen staan, kunnen helemaal niet. Dan leggen wij ons daarbij neer. In dit geval leverden wij een maatregel in die na doorrekening door het Centraal Planbureau is gehonoreerd omdat hij mogelijk is. Ik weet niet welke informatie mevrouw Sap van anderen heeft, maar wij werken op deze manier. Deze maatregel staat gewoon doorgerekend in onze tegenbegroting.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):
Zo stond hij er bij ons ook. Ik ken nog wel meer maatregelen die bij ons in de tegenbegroting stonden, doorgerekend door het Centraal Planbureau. Ik noem bijvoorbeeld het verder normeren van de inkomens van medisch specialisten. Ik had ook heel graag gezien dat dit volgend jaar al zou worden gedaan. Als je dan echter kijkt wat er echt mogelijk is volgend jaar, kom je af en toe tot de conclusie dat het Centraal Planbureau soms te streng is, maar soms ook te mild en dat dingen technisch onmogelijk zijn. Ik daag de heer Samsom uit zich niet te verschuilen achter het Centraal Planbureau maar gewoon antwoord te geven op de vraag die ik hem heb gesteld. Voor 2014 kan het op de manier zoals wij die graag zouden zien, maar voor 2013 kan het technisch niet. Als het technisch niet kan, waarvoor kiest de heer Samsom dan? Helemaal niets doen aan het eigen risico of het doen op de manier die wij hebben gekozen waarbij de laagste inkomens volledig worden ontzien en aan de mensen die het kunnen betalen, iets extra's wordt gevraagd.

De heer **Samsom** (PvdA):
Dan had ik gekozen voor een ander variant, namelijk het eigen risico laten zoals het is en de extra kosten inkomensafhankelijk in de premie te verwerken. Dat kan wel worden ingevoerd volgend jaar. Op die manier kun je er ook uit komen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):
Het is jammer dat er geen antwoord komt, maar het is duidelijk dat de heer Samsom zich iets meer realiseert dat wat het Centraal Planbureau doorrekenen en wat in je verkiezingsprogramma staat, niet altijd de realiteit kan zijn volgend jaar. Laat ik nogmaals benadrukken dat wij groot voorstander zijn van een inkomensafhankelijk eigen risico. Wij zullen volgende keer nog grotere stappen op weg daarnaar toe willen zetten, maar wat er nu is geregeld, is een eerste begin met een vorm van een inkomensafhankelijk eigen risico die technisch wel uitvoerbaar is voor 2013.

De heer **Samsom** (PvdA):
Dan zijn wij het dus gewoon eens. Wij kibbelen al zo veel. Als wij het eens zijn, kunnen wij misschien ...

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):
Het is heerlijk om dat te horen uit de mond van de heer Samsom.

De heer **Samsom** (PvdA):
Ik sprak over de woningmarkt waar een symbolische doorbraak kennelijk belangrijker was dan een echte doorbraak. Door alleen nieuwe gevallen aan te pakken, zet je

Samsom

de markt juist verder op slot, zo laten alle analyses zien. Geen aankopen, geen verhuizingen, geen nieuwbouw, geen verbouwingen. Daarmee krijgt de bouw- en woningmarkt, een economie van bijna 100 mld. per jaar, een fatale dreun.

Het akkoord grijpt ook de forens, of hij nu in de trein zit of met de auto reist, net nu wij alle mobiliteit op de arbeidsmarkt nodig hebben. Ach, dan gaan mensen maar wat dichterbij hun werk wonen, hoorde ik sommigen bevelen. Alsof de woningmarkt die ruimte biedt, alsof iedereen met een collega getrouwd is, alsof je kunt wonen op Schiphol of op de Maasvlakte. Wie wegduikt in begrotingstabellen verliest blijkbaar de blik op de realiteit.

Denkt iemand werkelijk dat met dit akkoord het vertrouwen van Nederlanders wordt hersteld? Als er al zo iemand was, dan is hij vorige week door de laatste vertrouwenscijfers uit zijn droom geholpen; immers, alwéér daalde het vertrouwen. Volgens de woordvoerder van het Centraal Bureau voor de Statistiek waren de oorzaak daarvan de maatregelen in het begrotingsakkoord.

Door hun fixatie op het begrotingsakkoord zijn de partijen het zicht kwijtgeraakt op wat er nu werkelijk gaande is in Nederland. 500.000 Nederlanders zijn werkloos, 24.000 van hen verloren afgelopen maand hun baan. Een op de acht jongeren die nu van school komen, vindt geen werk. In de bouw stijgt het aantal faillissementen met 27%; dat zijn ondernemers die hun toekomstdromen in duigen zien vallen. Bijna een miljoen gezinnen zitten inmiddels in dikke financiële problemen; hun kinderen zijn de grootste slachtoffers. Mijn bakker, de fietsenmaker, de bedrijfsleider van de pizzeria weten en voelen dat de vertrouwenscrisis van Nederland niet ten einde is. Wat heeft de premier hun te bieden? Wat hebben deze mensen aan zijn mooie mantra's? Wat hebben deze mensen aan "eigen verantwoordelijkheid", als hun onzekerheid met de dag groeit? Wat hebben zij aan "orde op zaken stellen" als hun eigen zaak binnenkort op de fles gaat? En wat hebben zij aan "je kansen pakken" als de keuzes van het kabinet de kans op een baan met de dag kleiner maken? Niets!

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Mag ik de heer Samsom eens vragen wat de bakker en de pizzabakker volgens hem doen als zij een enorme schuld hebben?

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik zat even te bekijken of mijn pizzeria daarvoor een goed voorbeeld is. Die heeft het namelijk moeilijk gehad, maar het bedrijf is herzien, het is meer geld gaan verdienen en bloeit nu weer. Ik heb niet gevraagd of de schulden al zijn afbetaald, maar ik heb zo'n vermoeden dat het met die strategie van meer geld gaan verdienen, zijn schulden aan het afbetalen is.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Denkt u dat dit nog steeds het geval zou zijn als de bank zegt: jouw schuld is nu zo groot dat je maar eens stevig meer rente moet gaan betalen, en je moet eerst maar eens je schulden afbetalen voordat je hier een nieuwe lening krijgt? Denkt u dat hij dan nog steeds naar de schuldhelpverlening zal gaan, of langzaam aan gaat bedenken dat hij zijn schulden moet gaan afbetalen, zoals iedereen thuis dat ook doet?

De heer **Samsom** (PvdA):

Wij verschillen niet van mening over dat schulden afbetalen. Ik heb alleen moeten constateren dat de strategie waarmee hij dat heeft gedaan, anders is: namelijk meer geld gaan verdienen. Volgens mij is dat een interessante en ook optimistische methode om schulden af te betalen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Dan gaan we dus lekker samen naar de PvdA en belastingverlaging bepleiten!

De heer **Samsom** (PvdA):

Nou ja, voor 2013 hebben wij dat inderdaad in het pakket zitten. Dat klopt dus helemaal.

Het is duidelijk dat de premier dit begrotingsakkoord politiek heel hard nodig had, om politiek gezichtsverlies te voorkomen, om niet als mislukt de verkiezingen in te gaan. Maar met het oplossen van zijn eigen politieke probleem, heeft de premier de problemen van Nederland verder vergroot. Nederland heeft op dit moment iets heel anders nodig dan dit akkoord: Nederland heeft economische groei nodig, 500.000 Nederlanders hebben werk nodig. Er is een alternatief waarmee de pijn van de crisis wel eerlijk wordt verdeeld, de groei van Nederland wordt hersteld, er weer banen bijkomen en gestaag wordt toegewerkt naar begrotingsevenwicht. Dat alternatief luidt als volgt. Hervorm de woningmarkt op de juiste manier, door ook iets aan de rente zelf te doen. Belast de hoge vermogens en de hoogste inkomens wat extra. Bezuinig echt op de zorg, door de marktwerking te keren en niet langer per verrichting te betalen. Maak de ziektekostenpremies inkomensafhankelijk. Investeer in onderwijs, in techniekopleidingen. Bezuinig waar mogelijk en verstandig, bijvoorbeeld – en dat zeg ik met name tegen de heer Pechtold – op het reguleren van softdrugs, op salarissen van specialisten, op subsidies voor bedrijven. Dat is een alternatief dat dit financiële kortetermijntrapezowerk achterwege laat, dat niet alleen naar 2013, maar naar de middellange termijn kijkt. Dat is een alternatief dat de balans hervindt tussen begrotingsdiscipline en een bloeiende economie en samenleving, en daardoor dit land sterker maakt.

Na de afgelopen dagen weet ik eigenlijk niet of er nog iemand is die dit begrotingsakkoord straks in september nog echt zal willen verdedigen. Laat het echter duidelijk zijn dat wij ons alternatief met verve zullen verdedigen, tot 12 september en ook daarna.

De heer **Pechtold** (D66):

De centrale kritiek van de heer Samsom, naast wat het kabinet allemaal fout doet, is dat er groei moet komen. Hij kwam zojuist te spreken over die agenda. Het was geld weghalen bij wonen en bij zorg. Ik vroeg mij toen af: welke miljarden, die de PvdA extra uittrekt, kan ik vinden?

De heer **Samsom** (PvdA):

De woningmarkt is een treffend voorbeeld. Onze voorstellen brengen de woningmarkt weer op gang. Daarmee breng je een belangrijk onderdeel van de economie in Nederland – dit bedraagt bijna 100 mld. per jaar – weer op gang. Dat is groei realiseren!

De heer **Pechtold** (D66):

De heer Samsom zegt eigenlijk tegen Nederland en ook tegen het bedrijfsleven: luister eens, wij gaan niet bezuinigen, want wij kunnen dat nu niet aan, maar gaat u vooral uw spaartegoeden uitgeven en ervoor zorgen dat het

Samsom

goed komt. Mijn vraag was heel helder: waar in de begroting van de PvdA – die heb ik gelezen – vind ik 3, 2, desnoods 1 mld. die wordt uitgetrokken voor die groei? Zelfs de 180 mln. die studenten niet meer gaan betalen voor hun collegekaart, is niet gedekt in het PvdA-programma.

De heer **Samsom** (PvdA):

Nou wordt het wel een beetje mooi! Sinds wanneer moet ik D66 uitleggen dat je om groei te bevorderen geen geld moet uitgeven, maar moet hervormen, bijvoorbeeld op de woningmarkt? En dan op een manier die de woningmarkt wel op gang helpt. Moet ik D66 gaan uitleggen dat een hervorming noodzakelijk is voor groei?

De heer **Pechtold** (D66):

Rustig maar, mijn heer Samsom, rustig maar. Wij hervormen de AOW. Wij hervormen het ontslagrecht. Wij hervormen de WW-duur. En wij hervormen de woningmarkt: 2% overdrachtsbelasting, bij de huur exact hetzelfde als wat de PvdA doet en aflossen wordt de norm. Ik mis alleen de handtekening van de heer Samsom daaronder. Ik herhaal mijn vraag, voor de derde keer: waar staat het eerste miljard in de PvdA-tegenbegroting dat wordt uitgetrokken voor die studenten, dat wordt uitgetrokken voor dat "groeien"?

De heer **Samsom** (PvdA):

Dat eerste miljard heeft de heer Pechtold al te pakken. Hij heeft er net al 3 geïdentificeerd: wij geven namelijk 3 mld. meer uit in 2013 dan hij. Maar nu de hervormingen op de woningmarkt. Alle analyses laten zien dat als je alleen nieuwe gevallen vraagt om direct af te lossen en aan bestaande gevallen en hun renteaftrek niets doet, het gevolg is dat de woningmarkt nog verder in het slot valt. Dat is precies wat wij niet moeten willen. De heer Pechtold niet, ik niet, wij samen niet.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik moet dit soort zaken soms thuis uitleggen; de heer Samsom ook. Als mijn kinderen hem hebben gehoord, zullen ze mij vertellen: pap, ik heb per week € 2 zakgeld maar ik geef € 2,40 uit, en dan groei ik, want ik ben niet in staat om te bezuinigen en me aan die € 2 te houden. Dat is het "groeipact" van de PvdA. Ik zag net bij de heer Samsom de opgewonden stemming die hij ook een beetje had bij de UvA-studenten. Zij hebben economie gestudeerd en begrepen het al niet.

De heer **Samsom** (PvdA):

Het is spijtig dat we nu opeens een soort wisseling van posities hebben doorgemaakt, waardoor ik de heer Pechtold moet uitleggen dat hervormen zo belangrijk is voor groei. Ik heb het geprobeerd en het lijkt erop dat er opeens iets in hem gevaren is waardoor hij denkt dat bezuinigen het enige is wat groei kan bevorderen. Volgens mij vond D66 dat eerder niet. Het zou verstandig zijn als D66 niet op die nieuwe koers doorgaat.

De heer **Wilders** (PVV):

Voorzitter. We wisten dat het erg zou worden, maar dat het zo er zou worden? Nee. Het Kunduzakkoord hakt er gigantisch in. Natuurlijk moet er worden ingegrepen. Het was "snoeien om te groeien", zoals premier Rutte eerder zei. Maar nu komt Kunduz naar het plantsoen met een

B-52-bommenwerper en hoopt dat er straks nog een enkel bloemetje overeind blijft.

Dit pakket is voltreffer na voltreffer op weekend Nederland. De btw gaat omhoog. De WW wordt aangepakt. De ontslagvergoeding gaat onderuit. De hypotheekrenteaftrek wordt aangetast. De huren gaan omhoog. Het eigen risico gaat omhoog. De AOW-leeftijd gaat versneld omhoog. Als klap op de vuurpijl de nieuwe werkbelasting. De onbelaste kilometervergoeding loopt ten einde.

De heer **Pechtold** (D66):

Kan de heer Wilders één punt noemen van de opgesomde lijst dat niet in het Catshuisakkoord stond?

De heer **Wilders** (PVV):

Er is geen Catshuisakkoord. Dat is mijn antwoord.

De heer **Pechtold** (D66):

De heer Wilders heeft zeven weken gesproken. Hij noemt nu een hele lijst op van zaken die allemaal in het Catshuisakkoord stonden. Heeft hij die niet zitten lezen? Heeft hij met zijn telefoontje gespeeld, of kwam hij er pas na zeven weken achter?

De heer **Wilders** (PVV):

Er is geen Catshuisakkoord. Wij hebben onze handtekening daar niet onder gezet. Geen enkele maatregel krijgt dus onze steun. Zo simpel is het. De heer Pechtold kan het op tien manieren vragen, maar dat is mijn antwoord.

De heer **Pechtold** (D66):

Na zeven weken intensief onderhandelen zijn de plannen gemaakt. Vervolgens komen de doorrekeningen over de koopkracht binnen. Je maakt mij niet wijs dat je dan pas al die maatregelen ziet. Elk punt dat de heer Wilders noemt, de AOW, de btw, de hypotheek, al die hervormingen, las hij die pas voor het eerst toen de koopkrachtplaatjes kwamen?

De heer **Wilders** (PVV):

Mijn antwoord blijft heel simpel: er is en er was geen Catshuisakkoord. Daar moet de heer Pechtold het mee doen, op wat voor manier hij dit ook vraagt. Hij heeft zijn handtekening gezet onder het Kunduzakkoord, maar wij hebben geen handtekening gezet onder het Catshuisakkoord, dus is er geen akkoord. Wij zijn het nergens mee eens.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik heb vorige week gezegd: weglopen, weglopen voor verantwoord, maar dit is zelfs weglopen voor de zaken waar de heer Wilders zeven weken bij heeft gezeten. Ik heb hem na dat akkoord ook geen enkel moment horen zeggen dat dat allemaal door CDA en VVD op het laatste moment is bedacht. Nee, collega Wilders, het zijn allemaal maatregelen waarover zeven weken is onderhandeld en waarover alleen nog maar het koopkrachtplaatje berekend moest worden. Toen is hij weggelopen.

De heer **Wilders** (PVV):

Voor de derde keer: er was geen akkoord, want wij hebben onze handtekening niet gezet. Alles wat de heer Pechtold zegt, is klinkklare onzin.

Wilders

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Er was wel een Catshuispakket. Is de heer Wilders dat met mij eens?

De heer **Wilders** (PVV):

Er was geen akkoord, dus uiteindelijk ook geen pakket.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Het CPB heeft wel een Catshuispakket doorgerekend. Ik weet ook niet waar het CPB tegenwoordig mee bezig is, maar er is een pakket doorgerekend. In dat doorgerekende pakket staat dat ten gevolge van die maatregelen mensen met alleen AOW of een klein pensioentje er draconisch op achteruit zouden gaan, -3%. Ik snap dat de heer Wilders daar problemen mee had. In het begrotingsakkoord dat wij nu hebben afgesproken, is het zo geregeld dat mensen met alleen AOW of een klein pensioentje er volgend jaar op vooruit gaan. De heer Wilders gebruikte zojuist grote woorden om dit akkoord te karakteriseren, maar ik vind die ver bezijden de waarheid.

De heer **Wilders** (PVV):

Ik snap dat dit pijn doet, zeker bij een van de ondertekenaars van dat verschrikkelijke akkoord. Lastenverzwaring na lastenverzwaring. De burgers krijgen 8,5 mld. voor hun kiezen. Een hoger eigen risico in de zorg. Allemaal vergroeningsmaatregelen. De btw gaat omhoog. Ga zo maar door. Ik snap dat dit voor GroenLinks een bittere pil kan zijn, maar wij zijn trots dat wij onze rug recht hebben gehouden. Het is een verschrikkelijk akkoord vol met lastenverzwaringen waar mevrouw Sap haar handtekening onder heeft gezet. Wij zijn blij dat wij dat niet hebben hoeven doen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Ik ben ook ontzettend blij dat de heer Wilders toen is weggegaan, want daarmee is nieuw perspectief ontstaan voor mensen in dit land. Daarmee is nu ook duidelijk geworden dat mensen met een beperking of een chronische ziekte volgend jaar hun baan in de sociale werkplaats wel behouden. Mensen behouden hun persoonsgebonden budget volgend jaar. Kinderen met autisme blijven wel begeleiding op school houden. Dat zijn allemaal heel belangrijke winstpunten waar de PVV een eind aan had willen maken. Ik zeg het nog een keer indringend: ouderen hoeven zich volgend jaar in dit land, als ze een klein pensioentje hebben of alleen AOW, geen zorgen te maken over hoe ze de maand door moeten komen. Dat hebben wij nu geregeld. In het pakket waar de heer Wilders zeven weken naar heeft gekeken en zich de laatste dag van heeft teruggetrokken, zaten draconische verslechtingen, juist ook voor ouderen.

De heer **Wilders** (PVV):

Ik zal er toch iets over zeggen richting mevrouw Sap. De meeste ouderen in Nederland hebben gelukkig maar iets van een aanvullend pensioen. De ouderen met een aanvullend pensioen worden door de Kunduzcoalitie keihard gepakt. Zij gaan er procenten op achteruit, zij gaan er nog meer op achteruit dan de gemiddelde werknemer erop achteruit gaat. Kom mij dus niet aan met een verhaal dat u voor de ouderen bent opgekomen. Inderdaad is het zo dat de ouderen zonder aanvullend pensioen nu in de plus zitten in plaats van in de min, maar het gros van de ouderen, 90% à 95% van de ouderen in Nederland, heeft een aanvullend pensioen en gaat er gigantisch op achteruit

met de handtekening van mevrouw Sap. U zou daar niet trots op moeten zijn maar u zou zich daarvoor moeten schamen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Er zijn nog steeds heel veel ouderen in Nederland die van alleen AOW of een heel klein aanvullend pensioentje moeten rondkomen. Die groepen gaan er volgend jaar op vooruit, en daar ben ik trots op. Er is een grotere groep ouderen met een groot aanvullend pensioen die erop achteruit gaat, maar de heer Wilders weet net zo goed als ik waar dat aan ligt. Dat is de financiële crisis. Wie zat erbij aan de knoppen in de afgelopen anderhalf jaar om de financiële crisis mee te bezweren en wie heeft het laten afweten? Wie heeft het laten afweten, onder andere omdat men in Europa niet een sterkere daadkracht wil om de banken aan te pakken? Daar staat-ie: dat is de partij van de heer Wilders.

De heer **Wilders** (PVV):

Mevrouw Sap kan links- en rechtsom allemaal teksten uitkramen, feit blijft dat ouderen met een klein aanvullend pensioen met uw handtekening eronder koopkrachtverlies lijden als nooit tevoren, twee, drie keer meer dan alle andere mensen in Nederland. Daar hebt u voor getekend. Loop er niet voor weg. Neem er verantwoordelijkheid voor en ga u diep zitten schamen.

De **voorzitter**:

Nee, mevrouw Sap, ik ga nu echt ...

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Een feitelijke correctie, voorzitter. Ouderen met een klein aanvullend pensioentje gaan er volgend jaar juist op vooruit in dit land, en dat is mede aan GroenLinks te danken.

De **voorzitter**:

Punt. Mijnheer Buma.

De heer **Wilders** (PVV):

Ik mag misschien nog wel reageren. Zij spreekt mij aan. Ik mag reageren.

De **voorzitter**:

Nee, zij corrigeert. Zij spreekt u juist niet aan. Daar heb ik goed op gelet. Mijnheer Buma.

De heer **Wilders** (PVV):

Daar klopt niks van in ieder geval.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

De heer Wilders mag natuurlijk zeggen dat uiteindelijk geen handtekening is gezet aan het eind van zeven weken Catshuis, maar de manier waarop hij nu, in antwoord op deze vragen, afstand neemt van alles gaat voor mij zover dat ik het niet kan accepteren. Dan hoor ik echt een haan drie keer kraaien, om het maar zo te zeggen. De heer Wilders kan toch niet ontkennen dat op zijn minst een groot aantal weken van die zeven weken een btw-verhoging onbestreden op tafel heeft gelegen, een reiskostenvergoeding onbestreden op tafel heeft gelegen, en nog veel meer, 80% van de maatregelen die nu uiteindelijk zijn aangekomen, in ieder geval tot die laatste dag onbestreden op tafel heeft gelegen?

Wilders

De heer **Wilders** (PVV):

De heer Buma kan het net als de heer Pechtold nog honderd keer proberen, maar mijn antwoord blijft hetzelfde. Wij hebben geen handtekening gezet, dus voor geen enkele maatregel zijn wij verantwoordelijk. Van al die maatregelen nemen wij nu dus ook afstand. Hoe vaak u het ook vraagt en hoe u het ook vraagt, er is geen akkoord, er was geen akkoord, en dus ook geen deelakkoord.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik vind het dan toch wel heel erg zoals u in de politiek staat: gewoon weglomen voor het feit dat u zeven weken gekeken hebt naar maatregelen en ze besproken hebt of niet besproken; gewoon doen alsof u er niet bij geweest bent. U was er wel bij. U hebt geen handtekening gezet; dat is uw keuze. Maar loop niet weg voor de dingen die u wel hebt gedaan, en dat waren al die maatregelen. 80% van de maatregelen nu hebben daar zes weken op tafel gelegen. Zes weken is er geen discussie over geweest dat wij ze niet zouden doen. Wij zouden ze doen. Loop daar niet voor weg.

De heer **Wilders** (PVV):

De heer Buma kan op tafel leggen wat hij wil, maar 0% heeft onze handtekening, dus wij zijn het met 0% eens. U gaat toch niet van mij verwachten dat ik hier politieke verantwoordelijkheid ga nemen voor een pakket waar wij nee tegen hebben gezegd? Natuurlijk doen wij dat niet. Wij hebben het lef gehad – wij hebben de rug recht gehouden – om nee te zeggen tegen dat verschrikkelijke Catshuispakket. Dat zeg ik toen en dat zeg ik nu. Onder geen enkele maatregel staat een handtekening van ons, en wij schieten ze dan ook allemaal af. Dat u zo dom bent om uw handtekening eronder te zetten, zegt meer over uw manier van politiek bedrijven dan over de mijne.

De **voorzitter**:

Wij proberen het via de voorzitter.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

De heer Wilders kan nee zeggen tegen het pakket, maar hij kan niet nee zeggen tegen de waarheid van zeven weken Catshuisonderhandelingen.

De heer **Wilders** (PVV):

Die waarheid is: nul handtekening, nul eens PVV op welke maatregel dan ook.

De **voorzitter**:

U vervolgt uw betoog.

De heer **Wilders** (PVV):

Daar komt nog iemand.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Die waarheid is natuurlijk ook dat zeven weken daar achter dat hek zitten onze staatsschuld weer met ruim 4 mld. heeft opgedreven. Daar is de heer Wilders toch ook verantwoordelijk voor. Als hij zo veel aversie had tegen al datgene wat daar op tafel heeft gelegen, had hij er beter na één week een einde aan kunnen maken. Dan hadden wij nog zes weken met elkaar kunnen proberen om de puinhopen een beetje op te ruimen. Het gaat hier ook om eerlijk naar elkaar zijn, ook als het gaat om de waarheid achter de getallen. Daarover gaat mijn vraag. Die ouderen, die AOW'ers met een pensioen van meer dan

€ 10.000, linkt de heer Wilders een-op-een aan het begrotingsakkoord. Het zal de heer Wilders toch niet zijn ontgaan dat de pensioenfondsen in de afgelopen periode ook nogal wat ingrepen hebben gehad?

De heer **Wilders** (PVV):

Zeker. Dat is mij niet ontgaan.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Als het de heer Wilders niet is ontgaan, wat zou kunnen, als je zeven weken achter een hek zit ...

De heer **Wilders** (PVV):

Dat is een heel leuke grap.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Dat was niet als een grap bedoeld, mijnheer Wilders. Het is altijd nog een beetje zoeken naar welke humor u waardeert.

De heer **Wilders** (PVV):

Het lukt u niet echt.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Dat is ook niet de bedoeling.

De **voorzitter**:

Als we nu beginnen met elkaar niet te onderbreken. Mijnheer Slob.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Dank u, voorzitter.

Als het de heer Wilders niet is ontgaan, weet hij dat in de afgelopen periode de pensioenfondsen soms ingegrepen hebben, niet geïndexeerd hebben, soms zelfs afgewaardeerd hebben. Dat tikt aan in de koopkrachtplaatjes van de AOW'ers met een pensioen van meer dan € 10.000. Dat is ook de reden dat de AOW'ers die geen grote pensioenen hebben, minder in de koopkracht geraakt worden. Zij hebben geen pensioen. Er kan dus, bij wijze van spreken, bij hen niet eens meer afgewaardeerd worden. Mijnheer Wilders, het zou fair zijn als u dat soort ontwikkelingen ook meeneemt in uw beoordeling. U hebt het volste recht om alles af te keuren wat er maar op tafel ligt, maar wees wel eerlijk over de achtergrond en de feiten.

De heer **Wilders** (PVV):

Ik neem alles mee, ik ben heel eerlijk en het pakket deugt van geen kanten, ook niet op het punt van de AOW.

Voorzitter. Ik had het over de werkbelasting, namelijk het schrappen van de onbelaste kilometervergoeding. Die maatregel raakt de ruggengraat van onze economie tussen de schouderbladen. Hardwerkend Nederland, dat elke ochtend achter het stuur zit, moet gaan betalen. De gedachte is dat al die automobilisten vergoend moeten worden. Het is al berekend – we hebben het overal kunnen zien – dat dat velen minstens € 100 per maand gaat kosten. Ook de treinreiziger wordt getroffen. Dat zijn mensen die dachten "ik ga met de trein, want dan ben ik goedkoper uit". De NS heeft berekend, voor wat het waard is, dat ook hier veel mensen € 100 per maand zullen moeten inleveren. Het nieuwe adagium is: al gaat de reiziger nog zo snel, "Kunduz" achterhaalt hem wel.

Het Kunduz-akkoord is – ik kan het niet anders noemen – asociaal, en ook economisch dom. Waarom is het dom?

Wilders

Omdat het economisch natuurlijk onzin is om bezuinigingsronde na bezuinigingsronde te houden om die Brusselse eis van 3% tekort in 2013 maar te halen. Want belastingen en bezuinigen moet je tijdens een recessie niet zomaar doen. Als we de economie kapot bezuinigen, krimpt de economie. Dat is volgens mij elementaire economische logica, want een krimpende economie maakt de zaak alleen maar erger.

Voorzitter. De minister-president zei vrijdag dat het Kunduz-bezuinigingspakket "evenwichtig verdeeld" is. "Evenwichtig verdeeld." Maar is het evenwichtig dat de hardwerkende Nederlander die 's ochtends om 07.00 uur opstaat en in de file naar zijn werk gaat, zijn onbelaste reiskostenvergoeding kwijtraakt, terwijl tegelijkertijd concertkaarten, cabaretshows en housefeesten goedkoper worden? Is het evenwichtig dat opa voortaan zelf zijn rol later moet betalen, terwijl zonnepanelen extra gesubsidieerd worden? Is het evenwichtig dat bijna het hele Kunduz-pakket vooral in het vlees van de burger snijdt en de overheid eigenlijk spaart? Is het evenwichtig dat de grachtengordel zichzelf bedient door bijvoorbeeld kunstgaleries goedkoper te maken, terwijl de energierekening en de huur van de hardwerkende Nederlander omhoog gaan? Is het evenwichtig dat we miljarden aan ontwikkelingshulp blijven geven, terwijl doodzieke Nederlanders voortaan € 7,50 eigen bijdrage voor een ligdag in het ziekenhuis moeten betalen? Is het evenwichtig dat groen beleggen – ik krijg het nauwelijks mijn strot uit – goedkoper wordt gemaakt, terwijl het eigen risico in de zorg naar € 350 gaat? En is het evenwichtig dat er volgend jaar zelfs 10 mln. extra beschikbaar wordt gesteld voor natuurbehoud op de Antillen, terwijl onze slechthorenden hun hoortoestellen deels zelf moeten gaan betalen? Het antwoord is natuurlijk: nee, dat is allemaal niet evenwichtig, dat is ook niet acceptabel.

Maar Kunduz heeft nog wat extra's in petto voor onze ouderen. Volgens het Kunduzpakket is dat het extramuraliseren zzp 1–3 voor nieuwe gevallen per 1 januari 2013. Niemand thuis snapt natuurlijk wat daarmee wordt bedoeld. Ik zal zeggen wat Kunduz daarmee bedoelt, namelijk dat zij beginnen met het afschaffen van de verzorgingshuizen. Vanaf 2013 komen hoogbejaarden die slecht ter been zijn, niet meer voor zichzelf kunnen zorgen en ook niemand meer hebben om voor hen te zorgen, er gewoon niet meer in. Wat zegt Kunduz? Die mensen houden thuis alle zorg die zij ook in het verzorgingshuis hebben. Wie gelooft dat? Kan dat wel? Wordt de burger hier voor de gek gehouden? Volgens de omschrijving van zzp 1 tot en met 3 kunnen die mensen vaak niet meer thuis wonen. Sommige groepen hebben zelfs dag en nacht – wij hebben het hier over mensen van vaak tachtig jaar en ouder – zorg nodig. Wat zegt Kunduz? Lost u het maar zelf op, verkommer maar, vereenzaam maar, vervuil maar, modder maar aan, u blijft thuis, want dat is het beste voor u. Ook als het niet meer gaat – je zal maar tachtig zijn, niemand meer hebben en je wilt dat verzorgingshuis in, want je bent te ziek om thuis te blijven – dan zegt Kunduz: alles wat u hebt opgebouwd na de oorlog breken wij in een paar dagen af. Asociale kan het niet!

Waarom dit vreselijke pakket? Het antwoord is natuurlijk: voor het zinkende schip dat Europa heet; het schip dat steeds meer geld nodig heeft. Wij hebben altijd gezegd dat wij geen 12 mld. in één jaar gaan bezuinigen omwille van een dictaat uit Brussel dat ons verplicht om de Nederlandse economie kapot te bezuinigen. Wanneer anderen dat wel willen doen, dan zijn zij en niet wij daarvoor ver-

antwoordelijk. Nooit, in geen honderdduizend jaar zetten wij onze handtekening onder een pakket zoals Kunduz. Wij zeggen dat wanneer de Staat meer geld uitgeeft dan zij binnenkrijgt, het ook de Staat moet zijn die de tering naar de nering moet zetten. Bij Kunduz is die balans volledig mis. Ik zei het al: van de 12 mld. in het Kunduzpakket worden de burgers voor 8,5 mld. getroffen met netto lastenverzwaringen. Slechts 1 miljardje komt voor rekening van de overheid.

Samen met de Partij voor de Arbeid tekenden de Kunduzpartijen vorige week een blanco cheque van 40 mld. voor Zuid-Europa. Ze kunnen daar nu in de zon feestjes gaan bouwen met ons geld. Kunduz durft Brussel niet te pakken.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik vind het toch jammer dat er geen complimentje af kan. Had de heer Wilders maar gezegd: leuk dat jullie de griffierechten hebben teruggebracht, want daardoor kun je gemakkelijker een rechtszaak aanspannen. Maar zelfs dat kon er niet af.

Volgend jaar hebben wij een tekort van 28 mld. Ik hoorde de heer Wilders als eerste reactie zeggen: ik wil de btw verlagen en ik wil ook de belastingen verlagen. Ik heb de volgende concrete vraag. Er is een tekort van 28 mld., hoe hoog zijn de percentages waarmee u dat wilt doen?

De heer **Wilders** (PVV):

Wat leuk dat Kunduz de griffierechten niet verhoogt. Dat is een goede maatregel en die zullen wij steunen. Daar hebt u toch uw positieve punt. Dank u dat u mij dat heeft aangereikt.

Voor het overige zult u ons verkiezingsprogramma moeten afwachten. Net als heel veel andere partijen zijn wij nu daarmee bezig. Het gaat over de periode 2013 tot 2017. Wacht u dat af.

De heer **Pechtold** (D66):

Er zijn mensen die zeven weken hebben gewerkt en op mogelijkheden gestudeerd. Een aantal heeft daarna nog een paar weekjes gepakt om wat anders neer te zetten. In die tijd ken je zo ongeveer 's lands begrotingen wel. U zegt dat u de btw wilt verlagen. U hebt kritiek op dit akkoord. U wilt de belasting verlagen. Dan kunt u nu toch ook wel aangeven met hoeveel procent u dat wilt doen?

De heer **Wilders** (PVV):

Nee, dat gaan wij niet doen, want ook wij zijn een partij die alles keurig gedekt wil hebben. Dat is ons streven. Dat is onze inzet. Dat zal ook in ons verkiezingsprogramma terugkomen, maar aan hoeveel het precies is, zijn wij nu aan het puzzelen, aan het rekenen. Dat gaat ook naar het Centraal Planbureau, naar alle waarschijnlijkheid. Daar zult u dus even geduld mee moeten hebben, mijnheer Pechtold.

De heer **Pechtold** (D66):

Alle partijen hier hebben dat nu zo'n beetje gedaan. Het stelt mij teleur dat u zegt: na 12 september, op 13 september, weten de Nederlanders pas waar ze aan toe zijn. U kunt nu toch wel zeggen wat uw tegenvoorstellen waard zijn?

De heer **Wilders** (PVV):

Nee, dat kunnen wij nu niet, want wij zijn nu bezig met ons verkiezingsprogramma, zoals alle partijen hier. Daar

Wilders

zullen wij onze financiële dekking in vinden voor extra uitgaven die wij willen doen, zoals lastenverlichting. Daar zult u het echt even mee moeten doen. Wacht u een paar weken. Onze kiezers zullen een en ander ruim voor 12 september weten, zodat ze weten waar ze op stemmen.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik vind het behoorlijk gênant dat je, als je zeven weken onderhandelt, hier nog vier weken zit te kijken naar hoe een ander akkoord wordt gesloten en wel kritiek hebt op punten als btw, AOW en tal van andere zaken, vandaag nog niet eens voor het eerste miljard een voorstel van je eigen ideeën kunt presenteren.

De heer **Wilders** (PVV):

Ik heb in het debat over hoe het fout ging in het Catshuis, gezegd hoe wij zouden bezuinigen. Ik heb ook net nog gezegd dat wij veel meer de overheid zouden pakken. Ik heb gezegd dat wij uitgaven voor en subsidies op vergroening en duurzaamheid allemaal zouden schrappen, dat wij voor miljarden in ontwikkelingshulp zouden snijden en dat wij expatregelingen zouden aanpakken, die 400 mln., bijna een half miljard, per jaar kosten. Ik heb het allemaal gezegd en ik heb ook gezegd dat de btw, wat ons betreft, verlaagd wordt in plaats van verhoogd. Daar kunt u mij aan houden. Op de precieze cijfers zult u de komende weken nog moeten wachten.

De heer **Blok** (VVD):

Ik heb er alle begrip voor dat geen enkele partij op dit moment details over het verkiezingsprogramma kan geven, maar ik wil een vraag stellen die ik vorige week ook aan de heer Roemer gesteld heb. Volgens de laatste verkiezingsprogramma's waren er twee partijen die ook op langere termijn niet van het tekort af wilden of konden komen: de SP en de PVV. Tot mijn vreugde heeft de heer Roemer vorige week gezegd: in een nieuw verkiezingsprogramma willen wij op termijn toch van dat tekort afkomen. Wil de PVV dat ook?

De heer **Wilders** (PVV):

Zeker, maar in welk jaar dat zo is, zult u ook nog even moeten afwachten, mijnheer Blok.

De heer **Blok** (VVD):

Dat is een belangrijk antwoord, want u dreigde even rechts in gehaald te worden door de heer Roemer. Door dit antwoord weten wij echter nog steeds niet of de PVV nou links of rechts van de heer Roemer en de heer Samsom staat. Geeft u eens wat duidelijkheid, want wij zijn het eens over snijden in de overheid. Met het laatste verkiezingsprogramma van de PVV wordt er veel gesneden in de overheid, wat ik over het algemeen deel, maar lukt het niet om het tekort weg te werken.

De heer **Wilders** (PVV):

U zegt nu even tussen neus en lippen door: met veel snijden in de overheid ben ik het eens. Maar u hebt net getekend voor een pakket dat de VVD de kampioen lastenverzwaring maakt. Wat gaat de VVD doen? Ze hebben getekend voor een hogere btw, voor een hoger eigen risico in de zorg. De belastingschijven worden bevroren. Er komt een kolenbelasting. De accijnzen gaan omhoog. De reiskostenvergoeding wordt geschrapt. Tegelijkertijd hebt u het lef om zonnepanelen te subsidiëren, meer geld uit te geven aan groen beleggen en concertkaartjes goedkoper

te maken. U kunt mij de les lezen, maar uw partij, de VVD, zou haar partijnaam kunnen omdopen in de "partij voor de lastenverzwaring". U bent van de partij van de lastenverzwaring. Daar hebt u voor getekend. Daar staat u nu voor. Het is erg gemakkelijk om mij nu de les te lezen, terwijl u zelf met een pakket komt waar de VVD-kiezer knettergek van wordt, en terecht.

De heer **Blok** (VVD):

Elkaar de les lezen moeten wij hier vooral niet doen. Ik heb echter een heel simpele vraag gesteld. Ik heb u gewoon gevraagd: hoe zorgt u ervoor dat wij van de schulden afkomen? Iedereen in Nederland weet immers dat wij niet eindeloos schulden meer kunnen maken. Zolang u het antwoord niet kunt geven, moet ik constateren dat de heer Samsom en de heer Roemer nog altijd financieel degelijker zijn dan de PVV. U bent de meest linkse politicus in deze Kamer geworden.

De heer **Wilders** (PVV):

En ik moet constateren dat u en uw partij ...

De **voorzitter**:

Via de voorzitter.

De heer **Wilders** (PVV):

Ik moet constateren dat de partij van de heer Blok, de VVD, de kampioen lastenverzwaring is van Nederland. Hard werkend Nederland, dat iedere ochtend om zeven uur opstaat om naar zijn werk te gaan, wordt door de VVD gepakt, doordat de onbelaste reiskostenvergoeding wordt afgeschaft, de accijnzen omhooggaan, de btw omhooggaat en de belastingschijven worden bevroren. De VVD pakt de burger keihard en heeft tegelijkertijd het lef om met zo'n pakket voor groene maatregelen te kiezen; wat dat betreft is het een feestje van GroenLinks. Mijnheer Blok, de kiezer zal hard over u oordelen op 12 september.

Gelukkig is er een alternatief voor Nederland. En, ik zei het al, anders dan de VVD leggen wij de rekening niet neer bij Henk en Ingrid, maar snijden wij vooral bij de overheid. Op 12 september – ik ben ervan overtuigd – zal de kiezer nee zeggen tegen dat asociale Kunduzpakket, net zoals de kiezer dan nee zal zeggen tegen het ESM-verdrag en tegen de dictaten van Brussel. Op 12 september, mevrouw de voorzitter, worden wij weer baas in eigen huis, worden wij weer baas in eigen land. Ik en mijn fractie kunnen er niet op wachten!

(geroffel op de bankjes)

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Voorzitter. Ik zie op het klokje dat er nog 54 seconden resteren.

De **voorzitter**:

Dat moet genoeg zijn!

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Het zijn de resterende seconden spreektijd van de heer Wilders.

Voorzitter. Een extra schuld van bedrijven en overheid die kan oplopen tot 8 tot 10 mld. extra, een exploderende werkloosheid en een totaal wegzakkend vertrouwen in Nederland. Dat was het perspectief dat wij hadden nadat

Van Haersma Buma

collega Wilders er in het Catshuis de brui aan had gegeven. De daaropvolgende week stond de Nederlandse politiek voor de keuze: laten we dit horrorscenario uitkomen of wenden we het in gezamenlijkheid af? Voor het CDA was het antwoord duidelijk. De schulden crisis is nu, dus pakken we nu de schulden aan. De economie loopt nu vast, dus hervormen we nu. Zo, en niet anders, kunnen we sterker uit de crisis komen en houden we ook voor onze kinderen zorg, onderwijs en sociale zekerheid op peil. Door nu te hervormen, te bezuinigen en gericht te investeren helpen we Nederland door het dal en maken we een betere samenleving na de crisis. Het is een pakket waarbij aan iedereen wordt gevraagd zijn steentje bij te dragen – dat is waar – met daarin een verhoging van de btw, een nullijn voor de collectieve sector, afschaffing van de onbelaste reiskostenvergoeding, maar ook een solidariteitsheffing voor bonussen en hoge inkomens. Ruim 80% van de maatregelen die nu voorliggen, was ook al onderdeel van het Catshuisakkoord, het bijna-akkoord dat op een handtekening na een akkoord was. Dat collega Wilders nu doet alsof hij daar niet bij is geweest en alsof hij niet zes weken over dit pakket heeft gesproken, moet hij echt zelf weten. Ik heb meer met mensen die staan voor de afspraken die zij hebben gemaakt en voor het akkoord waar zij bij geweest zijn.

Het akkoord is geen gemakkelijke uitweg uit de crisis, maar het is noodzakelijk. Het draagt de handtekening van het CDA en niet zonder reden. Het akkoord heeft namelijk ook oog voor gezinnen. Wij tornen niet aan de kinderbijslag en niet meer aan de kinderopvangtoeslag. Wij verhogen het kindgebonden budget. Wij hervormen de woningmarkt. Wij pakken de enorme hypotheekschuld van 680 mld. aan. Wij houden de overdrachtsbelasting laag. Wij pakken bovendien scheefwonen aan. Wij brengen verder de gigantische staatsschuld terug, omdat wij nu al evenveel aan rente betalen als aan het hele hogere onderwijs en omdat wij niet willen dat onze kinderen verder de rekening betalen. Ik heb in dit kader een vraag aan de minister-president en aan de minister van Financiën over de invulling van een van de afspraken over besparingen. Er wordt 875 mln. gevonden bij de overheid. Dat geld moet nog ingevuld worden. Het CDA wil de verzekering dat dit geld niet doorbelast wordt aan burgers, maar daadwerkelijk door de departementen wordt opgebracht. Graag krijg ik een reactie hierop.

Vijf partijen waren bereid om mee te doen. Zij vormen het economische motorblok in de politiek. Er waren ook partijen die hun handen niet wilden branden, namelijk de PvdA, de PVV en de SP. Zij vormen gezamenlijk het rode remblok. Zij keken niet naar het landsbelang. Ze staarden in de koplampen van een auto, de auto van Maurice de Hond, die iedere zondag komt aanrijden met in de kofferbak de peilingen van de week. Neem de PvdA! Ik zie nu echter dat de fractievoorzitter van de SP naar voren komt.

De heer **Roemer** (SP):
Meent de heer Van Haersma Buma dit nu oprecht?

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Ja.

De heer **Roemer** (SP):
Ik ben dit namelijk niet van het CDA gewend. Wij zijn het ongelofelijk met elkaar oneens zijn over de gedane voorstellen. De heer Van Haersma Buma zet ons nu echter weg alsof wij in koplampen kijken, terwijl wij fundamen-

teel een andere keuze maken, de alternatieven daarvoor neerleggen en al jarenlang in de Kamer rapport op rapport stapelen over de andere manier waarop wij het graag willen. Je mag het daarover met elkaar oneens zijn, maar mijnheer Van Haersma Buma, ik zet u niet zo weg. Ik zou het erg vervelend vinden als u mij zo wegzet.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
U bent wel snel op uw teentjes getrapt, moet ik zeggen. Ik moet eerlijk zeggen dat je een crisis niet oplost met het jaar in jaar uit opstapelen van rapporten. U bent blijkbaar trots erop dat u dat doet. Het is echter veel beter om de schulden aan te pakken, de economie te hervormen en gericht te investeren. Dat u dat niet doet, is uw keuze. Dat is de keuze van het rode remblok, maar het is niet de keuze van de vijf andere partijen.

De **voorzitter**:
Zullen wij via de voorzitter spreken?

De heer **Roemer** (SP):
Het stuk hervormt nauwelijks iets. Het zet een rem op de economie door zo hard te bezuinigen dat mensen hun hand op de knip houden en wij dus langer economische krimp hebben waardoor de overheid minder inkomsten zal krijgen. Het is inderdaad het verschil in inzicht tussen de ene econoom en de andere. Ik ben ervan overtuigd dat het akkoord dat er nu ligt, schadelijk is voor de economie. U bent dat niet; ik wel. Wij hebben daar allebei onze gedachten en ideeën over, onze redenen voor en onze ervaringen elders. Ga nu echter niet jij-bakken. Laten wij er niet zo'n discussie van maken. De gevolgen van het huidige akkoord raken namelijk te veel mensen veel te hard. Zij verwachten een andere discussie van ons.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Laat ik dan ingaan op het alternatief van de SP. Ik heb dat interessante voorstel gelezen. Nu moet de heer Roemer mij eens helpen met de volgende vraag. Is 26 mld. structureel meer belastingen goed voor de economie? Ik kan dat niet vinden. Ik zie het niet in de stukken, maar het lijkt mij geen oplossing voor de crisis. Als de heer Roemer straks spreekt, verneem ik graag van hem waarom 26 mld. belasting goed is voor de economie.

De heer **Roemer** (SP):
Waar het nu vooral om gaat, is een vertrouwenskwestie. Daarover zullen wij zo dadelijk ongetwijfeld ook nog over debatteren als ik daar sta. Mensen zijn het vertrouwen kwijt in de economie, de samenleving en de politiek. Het consumentenvertrouwen is ver gezakt. Op dat moment moet je maatregelen nemen waardoor mensen meer vertrouwen krijgen. Daarin zit belastingverhoging, maar vooral ook een eerlijkere verdeling. Geen enkele partij zal met maatregelen kunnen komen die niemand raken, maar de overtuiging is dat je de economie sneller naar boven krijgt als je temporiseert, en dat je de lasten zo eerlijker over de hele samenleving verdeelt en niet elke keer bij dezelfde mensen neerlegt. Dat is een politieke keuze.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):
Ik dacht al dat het de heer Roemer niet zou lukken om uit te leggen waarom 26 mld. verhoging van de belastingen goed is voor de economie, maar dat mag hij in zijn eigen

Van Haersma Buma

inbreng nog proberen. Hij ontkent de 26 mld. gelukkig niet, terwijl ik daar wel bang voor was.

Ik had het over de koplampen van een auto. De heer Roemer voelde zich daar persoonlijk door beledigd. Ik ga nu verder en spreek bewust niet de SP aan, maar de PvdA. Daar was ik op zichzelf ook mee bezig. Wellicht komt de heer Roemer weer naar voren. Je weet het niet. De verrassingen zijn de wereld nog niet uit.

De verkiezingscampagne is nog niet begonnen, maar het onderwijs gaat al in de aanbieding. Technisch onderwijs wordt gratis. Hoed je als de socialisten het woord gratis in de mond nemen, want je weet één ding: ooit wordt de rekening betaald. In 2006 was het de gratis kinderopvang, die er nooit is gekomen. Later zei staatssecretaris Dijkzma dat het ook helemaal niet zo'n goed idee was. Bij de vorige verkiezingen ging het over gratis openbaar vervoer. Nu gaat het over gratis onderwijs. Wie dat moet betalen, dat zien we nog wel! Over een maand hebben we het EK voetbal. Wie weet, misschien krijgen we wel gratis bier van de PvdA! Het is niks anders dan het oude potverteren. Joop den Uijl was de meester, Diederik Samsom is een goede leerling.

De uitweg uit de crisis is echter niet gratis. Ook met verkiezingen, of misschien juist met verkiezingen in zicht, moet je het hele verhaal vertellen. Zo doorgaan kan niet meer. Dit jaar geven we 28 mld. meer uit dan er binnenkomt. De schuld van alle Nederlanders bij elkaar is meer dan 400 mld. Met het Lenteakkoord besparen we 12 mld. voor 2013. Dan geven we nog steeds 18 mld. meer uit dan er binnenkomt. Nog steeds 18 mld. te veel! Dit is geld dat we niet hebben, dat we moeten lenen. Alleen daarom al is de weg van meer uitgeven een doodlopende weg. Hervormen, bezuinigen en investeren, dat is de drieslag waarmee we deze crisis oplossen.

Met het Lenteakkoord is ook de Voorjaarsnota naar de Kamer gegaan. We waren het bijna vergeten, maar we zijn in debat met het kabinet over de Voorjaarsnota. Het is goed dat het kabinet het akkoord zo snel heeft verwerkt. Het is ook van belang dat we de wetgeving die uit het akkoord komt, snel in de Kamer behandelen. Ik heb wel een vraag aan de premier. Ik hoorde hem vrijdag spreken en toen sprak hij over het akkoord, maar ook over een haar in de soep. Het ging daarbij over het afschaffen van de onbelaste reiskostenvergoeding. Ik moest dat even tot mij door laten dringen, want de inkt van de Voorjaarsnota van het kabinet was nauwelijks droog of er zat al een haar in de soep. Maar goed, als die haar eruit moet, dan hoor ik wel graag van het kabinet hoe dat moet. Dan kunnen wij daar nog over spreken. Als er een haar in de soep zit, hoe haalt het kabinet die er dan weer uit?

Tot slot. Voor iedereen die hier aanwezig is, voor Kamer en kabinet, geldt dat de tijd van gemakkelijke oplossingen voorbij is. Nederland staat voor een tweesprong. Het ene verhaal is het verhaal van alles gratis, zonder te vertellen wie het betaalt. Dat is het verhaal van het rode remblok. Maar er is ook een verhaal van hervormen, van bezuinigen en van investeren. Dat is het verhaal dat ons door de crisis naar een betere toekomst leidt. Dat is de keuze van het motorblok. En dat is ook de keuze van het CDA. Ik hoop dat dit akkoord door de Kamer zal komen. Dan is het weer tijd voor een nieuwe brief aan Europa: "Beste Olli Rehn, het Lenteakkoord is door de Kamer, goed hè? Groetjes, Mark Rutte en Jan Kees de Jager. PS: dat van die haar in de soep, dat was campagnepraat. Ik zal staan voor het akkoord, Mark".

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Ik moet bekennen dat ik de heer Van Haersma Buma af en toe een beetje zurig vond in zijn bijdrage, maar goed. Waar ik het eigenlijk met hem over wil hebben, is een van de opmerkingen die hij vrijdag richting de pers maakte en die mij toch wat verdriet deed. De heer Buma zei dat er dingen zijn die wat minder hadden gekund, dat er sterk wordt geïnvesteerd in groenmaatregelen maar dat hij het wat minder zou hebben gedaan. Ik dacht nu net in het nieuwe CDA een groene bondgenoot te hebben gevonden. In hoeverre kan ik rekenen op de heer Buma als groene bondgenoot?

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik heb er ook nog wat achteraan gezegd. Wat mij betreft zou dat geld beter in het gezin geïnvesteerd kunnen worden. Door de heer Wilders is al een voorbeeld genoemd waar je mij niet van hoort zeggen dat ik daar blij mee ben: 10 mln. investeren in natuur op de BES-eilanden. Dat is een grote wens van GroenLinks; wij hebben een compromis gesloten. Als wij investeren in vergroening, moet het gaan om een duurzame economie, maar ik sta ook voor heel veel landbouwers die hun bedrijf willen uitoefenen en die niet willen dat hun bedrijf moet worden ingeruild voor natuur. Wij hebben die keuze gemaakt, maar wat mij betreft is het een compromis en had het voor het CDA minder gemogen.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Het is de vraag wat nu precies het compromis is. Ik ken natuurlijk de geschiedenis van het CDA. Ik heb gezien wat bewindspersonen als Bleker en Atsma de afgelopen anderhalf jaar hebben gedaan. Dat heeft mij grote zorgen gebaard. Maar ik heb natuurlijk ook de strategische visie van het CDA gelezen, waarin het CDA allerlei prachtige ambities verwoordt om die doorbraak naar een groenere samenleving te maken. Mijn vraag aan de heer Buma is als volgt: voor welk CDA kiest hij? Dat van Bleker en Atsma of dat van de strategische visie van De Geus? Laten we het maar zo simpel zeggen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik maak geen verschil tussen die twee. Ik kies voor het strategische stuk dat wij van de winter hebben geschreven. Daarin zit met name de investering in een duurzame industrie. Die zat al in het Catshuisakkoord, die zit hier ook in, maar daaroverheen wordt weer extra geïnvesteerd in natuur. Wat mij betreft zou een deel daarvan ook op een andere manier kunnen worden besteed. Ik heb in de Kamer al eens eerder gezegd dat ik mij kan voorstellen dat je in tijden van grote crises het aanleggen van een ecologische hoofdstructuur ietwat temporiseert. Daar vind ik niets gek aan.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Het blijft een beetje vriezen of dooien. Laat ik zeggen dat ik er trots op ben dat er ook wat geld naar de BES-eilanden gaat. Dat zijn tenslotte gewoon Nederlandse gemeenten, die met stevige milieuproblemen kampen. Ik hoop van harte dat het CDA verderop in de verkiezingstijd en in zijn verkiezingsprogramma voluit kiest voor de koers die het in zijn strategische visie heeft neergezet. Dan kunnen we samen doorwerken aan een groener Nederland.

Van Haersma Buma

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik hoop dat het vooral een eigen CDA-verkiezingsprogramma wordt met de speerpunten die wij willen. Ik heb aangegeven dat ik liever wat meer aan het gezin had uitgegeven dan aan natuur, wat mij betreft ook gezinnen op de BES-eilanden. Mevrouw Sap maakt in dezen een andere keuze, maar vervolgens staan we beiden voor het akkoord dat we samen hebben bereikt. Daarom sta ik ook hier.

De heer **Samsom** (PvdA):

De heer Buma trapte nogal hard van zich af. De heer Roemer nam daar terecht aanstoot aan. Laat ik er even overheen proberen te stappen. De heer Buma zei zojuist: we hebben samen een akkoord en daar staan we voor. Dat herken ik in het CDA: samen een akkoord waar we voor staan. Wij hadden ook een akkoord, over pensioenen. Dat was een moeilijk, moeizaam gesloten akkoord. Daar stond de heer Buma niet voor.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik sluit niet uit dat we een ander akkoord hadden kunnen sluiten als u in die week mee had gedaan met de onderhandelingen. U bent dus gewoon een beetje laat. Dat is één. In de tweede plaats moet ik erkennen dat de situatie sinds een jaar zo snel verslechtert, dat ook wij bereid moesten zijn om alles ter discussie te stellen, dus ook dat akkoord. Dat geef ik direct toe.

De heer **Samsom** (PvdA):

Met andere woorden: van de ene op de andere dag – zo ging het letterlijk – was het akkoord over een zorgvuldige verhoging van de pensioenleeftijd, met inachtneming van al die mensen die lang en hard hebben gewerkt voor een laag inkomen, van tafel. Nu zegt u: wij staan voor onze handtekening en voor een akkoord. Wat is dat dan waard?

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Dat heb ik net gezegd. De situatie is het afgelopen jaar zeer verslechterd. Vergeet niet dat wij in het Catshuis ook allemaal dingen hebben veranderd, dingen die we eerder nog niet hadden besloten. Zowel in het Catshuisakkoord als in het Lenteakkoord hebben we voor 12 mld. andere keuzes gemaakt dan daarvoor. Iedere keuze op ieder terrein is anders dan we eerder hadden gemaakt. Daar sta ik voor, niet omdat ik dat leuk vind of omdat ik een beetje akkoorden zit door te strepen, maar omdat de werkelijkheid is veranderd. Dat u de nieuwe werkelijkheid niet durft te accepteren, is uw probleem.

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik stap maar even over alle jij-bakken heen. Ik constateer dat u voor uw handtekening staat tot het moment dat u wegloopt. Dat mag, maar verwijt anderen dan niet met allerlei grote gebaren dat ze niet meedoen als er een akkoord komt waarmee ze niet kunnen instemmen.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Wie zit er hier te jij-bakken? Nu moeten we weer gaan jij-bakken over de vraag wie er aan het jij-bakken is en dat is ook weer zo'n jij-bak. Dat doe ik dus niet. De werkelijkheid verandert. In december bleek er een gigantisch tekort te zijn en was de economie vastgelopen. Toen moest er iets gebeuren. Dan kan de politiek ervoor kiezen niets te veranderen of ervoor kiezen wel iets te veranderen. Wij hebben het laatste gedaan. Daar sta ik voor. De partijen

die dat niet willen, kunnen tegen iedereen zeggen dat hun handtekening alles waard is. Eén ding doen ze echter niet: de crisis oplossen.

□

De heer **Roemer** (SP):

Voorzitter. Vlak voor de verkiezingen, om precies te zijn drie maanden voordat de bevolking zich kan uitspreken over de toekomst van ons land, bespreken we een politiek akkoord. Laat ik, zoals ik dat al eerder heb gedaan, beginnen met complimenten te geven aan de vijf partijen die het akkoord hebben opgesteld. Na het vertrek van de PVV, die niet wilde tekenen, hebben zij een akkoord gesloten. Dat heeft ertoe geleid dat een aantal harde rechtse bezuinigingsmaatregelen is teruggedraaid. Daar is de SP-fractie blij mee. Mijn complimenten voor het terugdraaien van maatregelen voor het speciaal onderwijs, de griffierechten, cultuur en natuur.

Als je hebt bekeken wat dit heeft opgeleverd, is het vervolgens goed om te kijken naar het totaalpakket. Het moge duidelijk zijn – dat hebben wij in het verleden ook gezegd – dat wij het totaalpakket onverstandig vinden. Wij vinden het onverstandig omdat het aan een aantal zaken meer schade zal aanrichten, bijvoorbeeld aan het herstel van de economie. De verhoging van de btw raakt mensen direct in de portemonnee. Het raakt kleine ondernemers meteen in de omzet en het raakt direct de economische groei. Daarom hadden wij ook een alternatief. In plaats van de economie kapot te bezuinigen, wilden wij volgens jaar investeren. We hadden een investeringsprogramma van 3 mld. op de plank liggen om de economie weer op gang te krijgen, onder het kopje "niet eerst de pootaardappelen uit de grond halen en daarna wachten op de piepers".

Dit akkoord zal ook schade aanrichten aan de samenleving. Een forse stijging van het eigen risico, het liggeld in het ziekenhuis – alsof we het over woonboten hebben – en het uitkleden van het basispakket vergroten naar mijn idee de tweedeling in de zorg. Het zal ertoe leiden dat mensen te lang blijven rondlopen waardoor problemen zullen verergeren. Dat betekent meer leed voor mensen, maar ook meer leed voor de schatkist. Uitgestelde zorg is namelijk duurder zorg.

Ook hiervoor hebben wij een beter alternatief aangedragen. Niet bezuinigen op de patiënten, maar op de bureaucratie en de verspilling in de zorg. De kosten voor de zorg zijn uit de klauwen gelopen, niet door de patiënten maar door de marktwerking. Daarmee moeten wij stoppen. Wij moeten verdergaan met kleinschaligheid. Wij moeten mensen in loondienst nemen, beter budgetteren, perverse prikkels weghalen en stoppen met verspilling van medicijnen. Er zijn bergen met voorstellen om daadwerkelijk te hervormen.

Het akkoord zal het vertrouwen in de politiek beschadigen, omdat de Kunduzpartijen voortgaan op dezelfde weg die ons de crisis heeft gebracht. Mensen moeten later met pensioen, terwijl de ouderen op dit moment niet eens aan het werk komen. Mensen kunnen makkelijker worden ontslagen, terwijl de werkloosheid nu al snel oploopt. Mensen moeten naar het werk, maar naar je werk reizen wordt bijna onbetaalbaar. Agenten en onderwijzers moeten inleveren, terwijl subsidies voor dure villa's blijven bestaan. Verder is de flexibiliteit zwaar doorgeslagen.

Roemer

De heer **Pechtold** (D66):

De heer Roemer verwijt ons dat dit akkoord werkloosheid en een nullijn behelst. Hij wil bijna 10.000 soldaten ontslaan. Dat is toch ook een stevige werkloosheid, die direct al in 2013 plaatsvindt?

De heer **Roemer** (SP):

Wij willen investeren in de economie om ervoor te zorgen dat er meer banen komen. Dat wij in 2013 wat meer op defensie bezuinigen dan de heer Pechtold, is een feit. Dat dit mogelijk ten koste gaat van werkgelegenheid, is ongetwijfeld waar. Wij willen echter meer investeren en meer banen garanderen. Ook willen wij meer mensen laten overstappen naar de zorg en naar de techniek, waar er hard mensen nodig zijn. Daarvoor willen wij met de vakbonden een sociaal plan opstellen om dit te regelen. Het gaat om meer dan alleen het personeel, want wij willen ten aanzien van defensie ook aan minder missies meedoen en niet doorgaan met het debacle van de JSF. Er is meer te bezuinigen dan alleen op het personeel, zoals de heer Pechtold zegt.

De heer **Pechtold** (D66):

Dat klopt niet. Op een boot zitten mensen. Rond een vliegtuig werken mensen. Je kunt eenmalig iets verkopen bij defensie, maar de heer Roemer bezuinigt structureel, ieder jaar, 1,4 mld. Dat zijn tussen de 8.000 en 9.000 banen voor gewone soldaten. Volgens de plannen van de heer Roemer krijgen de soldaten al per 1 januari hun ontslagbrief. De heer Roemer jaagt mij met dat sociale akkoord en dat soort zaken angst aan. Hij zegt dat de SP wil investeren, maar ik kon het al niet lezen bij de PvdA en bij de SP kan ik helemaal niet lezen waarin wordt geïnvesteerd.

De heer **Roemer** (SP):

Laten wij eerst één ding helder afspreken: wij hebben het allebei over 2013. Het Kunduzakkoord, het Lente-akkoord – ik wilde het nog vriendelijk het "politieke akkoord" noemen – gaat uit van 2013. De heer Pechtold moet mij dus ook aanspreken op 2013. Wij bezuinigen niet 1,4 mld. op defensie in 2013. Dat heeft de heer Pechtold kunnen lezen. Dat heeft hij ook gelezen, want hij leest de stukken goed. Ik vind het erg flauw dat hij onze alternatieven blijkbaar niet heeft willen lezen. Wij hebben als enige het alternatief van 3 mld. aan investeringen staan. Wij hebben er een lijst bij gegeven waarop stond waarin wij wilden investeren: het onderwijs, het onderhoud van infrastructuur, de bouw, op tal van terreinen. Het was een waslijst met zaken waarvoor wij eenmalig 3 mld. overhebben om de economie in 2013 te stimuleren en om die op gang te brengen. Jammer dat de heer Pechtold die niet gelezen heeft.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik lees de stukken van de SP heel goed.

De heer **Roemer** (SP):

Dan had de heer Pechtold het gezien!

De heer **Pechtold** (D66):

Ik lees verder dat de staatsfinanciën een tekort van 28 mld. hebben. Ik weet – de heer Roemer weet dat ook maar hij vertelt het niet – dat het een boete oplevert van meer dan 1 mld, als je je niet houdt aan de eigen begrotingsregels. De heer Roemer weet dat de rente gaat oplopen, waardoor alle ruimte die hij meent te vinden, opgaat aan

extra rente. Dat is hier al vaker verteld. Zo schuiven wij een schuld door naar onze kinderen. De heer Roemer kan wel zeggen dat hij het op de plank heeft liggen, maar er is geen plank die het kan dragen.

De heer **Roemer** (SP):

Nu probeert de heer Pechtold een derde keer om iets anders neer te zetten, maar wat hij zegt, deugt totaal niet. De eerste twee keren heb ik hem een antwoord gegeven. Daar kon hij niets mee. Vervolgens probeert hij eventjes wat anders om maar iets te proberen om een bepaald beeld neer te zetten. Dat beeld van de heer Pechtold deugt voor geen meter. Het is jammer dat hij het zo probeert neer te zetten. Ik refereerde al aan de eerste twee. Het derde zal ik ook ontcrachten. Nergens is gezegd dat een land in Europa die boete van 1,2 mld. zal krijgen, want is er nauwelijks een land dat zich eraan houdt. Verder moet ik het nog zien dat een en ander het na doorrekening ook haalt. Ik weet niet of de heer Pechtold vandaag De Telegraaf gelezen heeft.

De heer **Pechtold** (D66):

Die lees ik niet elke dag.

De heer **Roemer** (SP):

Het is maar een onderzoek, maar in De Telegraaf, alla, staat dat de consument bezuinigt door btw-verhoging. Er is een bureau dat aangeeft dat het in 2013 niet meer dan 205 mln. oplevert. Als dat maar enigszins de helft van de waarheid is, zijn die plannen van u dus ook waardeloze koek. Wees er dus een beetje voorzichtig mee en probeer met mij die grote lijn te houden. Ik had gehoopt dat ik in u een partner had. Die grote lijn is wat de SP betreft, dat ik in een tijd waarin mensen het vertrouwen kwijt zijn geraakt, alles op alles zal zetten om de mensen die mij elke dag aanspreken, in de ogen te kunnen kijken, bijvoorbeeld de bouwvakker die zijn baan kwijtgeraakt is omdat de helft van alle bouwbedrijven op dit moment failliet gaat. Er is niets te doen in de bouw. Als enige partij in de Kamer, heeft de SP een investeringspakket van 3 mld. voor de korte termijn gepresenteerd om die mensen aan het werk te krijgen. Daar mag u dan niet in geloven, maar ik doe dat wel.

De heer **Pechtold** (D66):

De heer Roemer praat mensen naar de mond en sust ze een beetje in slaap. Ik heb net een aantal onderwerpen met de heer Roemer langsgelopen. Hij ontkent niet dat hij duizenden mensen bij Defensie gaat ontslaan. Misschien doet hij dat niet direct 1 januari, maar wel in het tweede jaar. Hij ontkent niet dat hij de miljardenschuld laat oplopen en dat daardoor de volgende generatie de rekening betaalt. Hij verwijst maar naar "de plank", maar op die plank ligt niets als de staatsschuld zo hoog is en als wij inmiddels een derde van wat wij aan onderwijs uitgeven, aan rente betalen. Mijnheer Roemer, uw economische politiek helpt ons echt terug naar het ruilen met schelpen.

De heer **Roemer** (SP):

Het is blijkbaar de tactiek van de vijf partijen om op deze toon dit debat aan te gaan en niet op de gegeven feiten te reageren, maar dat mag, mijnheer Pechtold. Mensen moeten maar oordelen over de toon zoals u hem gezet heeft. Al die verwijten die u zojuist hebt gemaakt, heb ik met feiten en cijfers weerlegt, allemaal, een-op-een. Wij zijn het erover eens dat wij een andere politieke keuze

Roemer

maken over het bedrag dat men heel snel in 2013 wil bezuinigen. Dat laatste is onverstandig omdat dat voor 2013 meer schade aanricht aan de economie, de samenleving en de werkgelegenheid dan wij willen. Ik maak een andere keuze, omdat ik die bouwvakker aan het werk wil hebben en omdat ik wil dat mensen weer vertrouwen krijgen in de economie en dat het midden- en kleinbedrijf niet de helft van de tent moet gaan slijten. Daar wil ik op inzetten. Als politicus ben ik namelijk verantwoordelijk voor de kwaliteit van de samenleving. Dat is meer dan alleen in Brussel bekijken of we de 3% halen. Ik ben verantwoordelijk voor de gevolgen van al die maatregelen die bij de begroting voor 2013 worden voorgesteld. Als daar maatregelen bij zijn die de mensen die chronisch ziek zijn en/of in het ziekenhuis liggen, zo hard onevenredig raken, dan ga ik daar inderdaad voor liggen, ook al kost mij dat een iets hoger begrotingstekort in 2013 dan 3%. Dat is namelijk verstandig voor de kwaliteit van de samenleving en voor de economische groei.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Het valt mij op dat de heer Roemer, ook nu weer, voortdurend zegt dat hij feiten levert. Ik zie ze echter nergens. Dat vind ik wel moeilijk. Ik zal nog een keer zeggen wat ik net op uw plek zei. De SP gaat structureel de belastingen met 26 mld. verhogen. We hebben 16 miljoen inwoners in Nederland. Dat zijn niet allemaal rijken. Het is gewoon niet waar dat de SP het alleen bij de hoge inkomens weghaalt. Heel veel Nederlanders zullen last krijgen van de belastingverhogingen van de SP. Wees nou eens eerlijk ...

De heer **Roemer** (SP):

Ja, graag.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

... en laat ook eens de kleine lettertjes zien en vertel niet alleen maar die grote bombastische verhalen.

De heer **Roemer** (SP):

Ik ben dit echt niet gewend van het CDA. Ik meen dit serieus.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Dat ik u aanspreek ...

De heer **Roemer** (SP):

Mijnheer Van Haersma Buma, ik meen dit serieus. Dit is niet de wijze van debatteren die ik van het CDA gewend ben. Ik pak een paar dingen eruit. Wij zouden het over 2013 hebben, want over dat akkoord hebben wij het. U hebt in ons programma, in ons sociale alternatief voor het Catshuisprogramma, voor de langere termijn enkel en alleen de post lastenverzwaring gepakt. Die is 26 mld. U zegt er niet bij, mijnheer Van Haersma Buma, dat wij in dezelfde periode een lastenverlichting van 10 mld. realiseren, zodat het netto 16 mld. wordt. Van die 16 mld. betreft 11,5 mld. de hypotheekrenteaftrek. Als je die eraf haalt, hebben wij het dus over nog geen 5 mld. Dan kunt u wel een groots praatje houden dat de SP alleen maar 26 mld. lastenverzwaring wil en dat dat het is, maar dat ben ik niet van het CDA gewend. Noem dan man en paard. Zeg wat wij doen aan de ene kant, maar ook wat wij aan de andere kant doen. Dat probeer ik ook bij u te doen. Ik heb ook gezegd met welke voorstellen ik oprecht blij ben. Ik heb ook gezegd wat u eruit gehaald heeft en waar ik tevreden mee ben. Mij dingen voorschotelen of de helft van het verhaal

vertellen om te proberen een collega-politicus van de tafel weg te krijgen, vind ik voor uw doen te laag bij de grond.

De **voorzitter**:

Via de voorzitter.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Via de voorzitter is het een feit dat de SP structureel 11,5 mld. bij de huizenbezitter weghaalt. Structureel, dat klopt. Structureel is dat echter nog steeds 11,5 mld. Dat is toch gewoon een lastenverzwaring? Daar kan geen enkele lastenverlichting tegenop. Die gaat enorme gevolgen hebben voor mensen in de bouw, omdat er minder verhuurd wordt en minder aan huizen wordt gebouwd op een hypotheek. Dat gaat werklozen kosten van hier tot Tokio. Ik wil een keer werkelijk zien wat de SP doet en niet de hele tijd dat halve verhaal horen.

De heer **Roemer** (SP):

Nee, mensen gaan niet verhuizen als u die maatregelen neemt voor alleen nieuwe gevallen. Dan blijven mensen in hun huis wonen. U weet even goed als ik dat wij die eerste € 350.000 hypotheekschuld buiten schot laten. De rente daarvan blijft voor iedereen aftrekbaar, zodat voor mensen met een gewone portemonnee de rente over die eerste € 350.000 aftrekbaar blijft. Dat weet u heel goed, maar u laat dat ook nu weer buiten beschouwing omdat het u niet uitkomt. Dat mag, maar ik ben het nog steeds niet van u gewend.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik laat niets buiten beschouwing, want ik weet ook dat de grens € 350.000 is.

De heer **Roemer** (SP):

Had dat dan ook even eerlijk gezegd.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Maar dat neemt niet weg dat het voor iedereen erboven niets meer is. Ik hoorde de heer Roemer nog iets zeggen – en dat is in deze crisistijd wel belangrijk – wat hij hiervoor ook niet heeft gezegd: iedereen die nu een hypotheek heeft en een contract heeft afgesloten en daarmee 30 jaar dacht door te komen, wordt door de SP gepakt met een kostenverhoging van duizenden euro's omdat men moet gaan aflossen. Iets waarmee men geen rekening kon houden op het moment dat men de hypotheek sloot. Hartelijk dank SP!

De heer **Roemer** (SP):

Voorzitter. Mijnheer Van Haersma Buma doet het nu weer. Om die reden nemen wij er ook de tijd voor. Nu speldt hij mij weer iets op de mouw wat niet deugt, wat niet klopt en wat niet waar is. Jammer!

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Het siert de heer Roemer dat hij begon met een compliment, een compliment dat wij in dit akkoord de vijftien pijnlijkste bezuinigingen van het gedoogkabinet hebben teruggedraaid. Dat alleen al laat zien dat het goed is dat wij niet gewacht hebben tot na de verkiezingen en dat wij nu al zekerheid aan deze mensen in vaak heel moeilijke situaties bieden. Het zou de heer Roemer ook sieren als hij oog had voor het feit dat wij in totaal maar 1,5 mld. beschikbaar hebben om de laagste inkomens in dit land te compenseren voor de btw-verhoging, voor het hogere

Roemer

eigen risico en voor de hogere energierekening. Ik hoor graag van de heer Roemer of hij het met mij eens is dat doordat die laagste inkomens gecompenseerd worden, ook de economische effecten in dit land volgend jaar minder zullen zijn. De mensen met de smalste beurzen zullen volgend jaar gewoon wel kunnen blijven uitgeven. Daardoor zullen al die draconische effecten die ook de heer Roemer net weer voorspelde, dat alles helemaal plat valt en dat de economie helemaal plat valt, volgend jaar juist niet optreden in dit land.

De heer **Roemer** (SP):

Als je het niet zou doen, zou het erger zijn. Dat is waar. Als er voorstellen liggen om de allerarmsten in het land extra te helpen, wie kan daarop tegen zijn? Maar het gaat over het totaalpakket. Mensen die er net boven zitten, krijgen wel de klappen. Voor mensen die nu een baan en een modaal inkomen hebben, wordt het een stuk lastiger, zeker als er in jouw gezin toevallig sprake is van stapeling. Mevrouw Sap heeft zich er in het verleden ook vaak druk over gemaakt. Dan kan het ontzettend negatieve gevolgen hebben, als je met je reiskostenvergoeding de klos bent en als je met je ziekenhuiskosten de klos bent. Daarom hebben wij ervoor gekozen om te temporiseren. Daarom hebben wij ervoor gekozen om tal van zaken echt te veranderen. Daarom kiezen wij voor een inkomensafhankelijke zorgpremie. Daarom hebben wij tal van grote maatregelen genomen om de stijgende kosten in de zorg aan te pakken. Daarom nemen wij maatregelen om iets te doen aan armoede onder kinderen, waarvoor u en ik ons er eigenlijk elke dag moeten schamen dat die er in Nederland nog steeds is. Het totaalpakket vind ik zwaar onvoldoende, omdat er te veel negatieve dingen in zitten die ik niet wil, omdat ze ten koste gaan van dingen die mij na aan het hart gaan.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Dan beginnen wij toch ergens te komen, want dan zijn de heer Roemer en ik het in ieder geval over twee dingen al eens. Het eerste is dat het goed is dat de pijnlijkste bezuinigingen, die juist terecht kwamen bij kwetsbare mensen in dit land en daar vaak ook stapelden, nu van de baan zijn. Het tweede is dat het goed is dat de laagste inkomens in dit land volgend jaar er ondanks de stevige bezuinigingen niet of nauwelijks op achteruitgaan. Dan blijft over dat de heer Roemer het kennelijk heel erg moeilijk vindt dat de middeninkomens en de hogere inkomens in dit land volgend jaar wat meer moeten bijdragen. Voor de middeninkomens vind ik dat ook best moeilijk, maar ik zeg tegelijkertijd: ja, het is crisis in dit land en er zal alles op alles gezet moeten worden om er met zijn allen weer goed uit te komen, zodat onze kinderen straks weer toekomstperspectief hebben. Als ik dan moet kiezen waar ik de rekening neerleg, doe ik dat het liefst bij de hoge inkomens en desnoods bij de middeninkomens, maar de laagste inkomens hebben wij in elk geval gespaard.

De heer **Roemer** (SP):

Iedere partij is verantwoordelijk voor de keuzes die zij maakt. Ik ben verantwoordelijk voor mijn keuzes, u bent verantwoordelijk voor uw keuzes. Voordat dit akkoord er lag, was GroenLinks een medestander met de SP, de Partij van de Arbeid en de Partij voor de Dieren om die 3% niet angstvallig hard vast te houden. Dat hebt u losgelaten. Dat mag, dat is uw keuze. U moet tegenover uw achterban verantwoording afleggen, niet ik. Ik kies daar niet

voor, omdat de maatregelen die er direct de consequentie van zijn – nu val ik bijna in herhaling – zo negatief zijn en er zo draconisch hard inhakken, in de zorg, in de sociale zekerheid, in de economie, in het consumentenvertrouwen en bij het midden- en kleinbedrijf, dat ik dat onverstandig vind. Daarom had ik gehoopt dat u dat ook had gevonden.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Nu leken wij ergens te komen, maar nu weet ik toch niet of wij ergens gezamenlijk staan. Wij leken het er toch over eens te zijn dat het goed was dat die vijftien pijnlijkste bezuinigingen van tafel zijn, dat de laagste inkomens in dit land gespaard worden en dat daarmee volgend jaar meer perspectief ontstaat voor mensen in dit land. Maar nu eindigt de heer Roemer er ineens mee dat het hem kennelijk om cijfertjes gaat, om die 3%. Mij gaat het erom wat wij kunnen doen voor mensen in dit land, juist voor die mensen die de overheid nodig hebben als steuntje in de rug als zij het zelf niet redden. Op dat punt zouden de heer Roemer en ik elkaar toch goed moeten kunnen vinden.

De heer **Roemer** (SP):

Wij hebben elkaar in het verleden altijd gevonden om de meest kwetsbaren in de samenleving te helpen. Ik hoop dat het in de toekomst zo blijft. Maar het pakket is meer. Het pakket bevat een heleboel waartoe u zich hebt verleiden om ermee in te stemmen. Over dat "meer" waartoe u zich hebt laten verleiden om ermee in te stemmen, hebben wij gezegd: dat had u niet moeten doen. U hebt zich aan een kant laten trekken waar wel van die 3% werd uitgegaan met alle negatieve gevolgen van dien, die ik zojuist heb genoemd. Ik hoop dat u dat in de toekomst, na 12 september, heel snel loslaat en dat u toch weer enigszins – hoe zei collega Samsom het? – ons vriendinnetje zult worden. Ik ben benieuwd. Ik beloof dat ik de laatste zin van mijn betoog er nog aan zal wijden en hoop dat ik dat niet vergeet.

Met dit pakket gaat het natuurlijk ook om het terugwinnen van vrouwen van mensen. Dat kan niet door hetzelfde beleid hier en daar bij te schaven, ook niet met de goede punten die erin zitten. Het kan alleen als wij bereid zijn om echt nieuwe wegen in te slaan. Wij moeten weg van de doodlopende weg waarin wij terecht zijn gekomen. Die keuze gaan de mensen op 12 september maken. Dan maken zij de keuze hoe wij verder gaan met dit land.

Verschillende partijen hebben al aangegeven ondanks dit akkoord na de verkiezingen de onderhandelingen gewoon opnieuw te beginnen. En zo hoort het ook en zo had ik het al voorspeld toen wij hierover eerder debatteerden. Voordat hier besluiten worden genomen over de toekomst van ons land moeten de kiezers zich erover kunnen uitspreken. Dit akkoord is voor een groot deel een papieren akkoord. Het was vooral een praatstuk voor Brussel om te voldoen aan de Europese eisen. Dit akkoord laat zien waar de verschillende partijen voor staan. Wie wil vooral bezuinigen en wie wil vooral investeren? Wie gelooft in het verder afbreken van de publieke sector en wie gelooft juist in het opbouwen daarvan? Wie steunt vooral het beleid van de afgelopen jaren en wie wil een nieuw begin maken?

Ook wij zullen de puinhopen van de crisis moeten gaan opruimen en de begroting op orde krijgen, maar dat doen wij niet in dit tempo en niet met deze keuzen. Juist in tijden van crisis moeten mensen hoop en zekerheid worden geboden door te investeren, zodat het midden- en

Roemer

kleinbedrijf weer op gang komt, zodat de bouw weer op gang komt, zodat kleine zelfstandigen op gang komen. Wij moeten meer zekerheid bieden aan werknemers en zzp'ers. Juist in tijden van crisis moeten wij de meest kwetsbaren niet in de steek laten, maar een duwtje in de rug geven, zodat ook zij een bijdrage kunnen blijven leveren aan deze samenleving. Ik denk aan mensen die ziek worden, mensen die hun baan kwijtraken, mensen op sociale werkplaatsen. Juist in crisistijd moeten wij zuinig zijn op dat wat van ons allemaal is: de zorg, het onderwijs, de cultuur en de natuur.

Ik sluit af met een belofte die ik zojuist deed aan mevrouw Sap. De jongerenverenigingen van de PvdA, GroenLinks en de SP hebben een heel goed initiatief genomen. De Jonge Socialisten, de jongeren van DWARS en onze jongeren van ROOD hebben de handen ineengeslagen en hun moederpartijen opgeroepen om hetzelfde te doen. Gaan wij de veroorzakers van de crisis aanpakken of laten wij de slachtoffers betalen, zo luidt hun boodschap. Gaan wij de mensen verder tegen elkaar opzetten of gaan wij meer samenwerking organiseren? Gaan wij voort op een doodlopende weg of slaan wij samen nieuwe wegen in? Onze jongeren laten zien dat er op 12 september echt wat te kiezen valt. Ik zie ernaar uit.

De heer Blok (VVD):

Ik wil even ingaan op die doodlopende weg. De partij van de heer Roemer heeft een alternatief voorstel voor het komend jaar gedaan. In dat voorstel zit nog een gat van 7 mld., ondanks de forse belastingverhogingen die al aan de orde zijn geweest. Ik wil voorkomen dat de weg van de SP doodloopt. Hoe gaan wij dat gat dichten?

De heer Roemer (SP):

De heer Blok heeft gelijk: wij bezuinigen in 2013 geen 12 mld. Daar hebben wij bewust voor gekozen. In 2013 laten wij het tekort ten opzichte van wat de VVD wil inderdaad hoger oplopen. Dat doen wij omdat wij de effecten daarvan veel positiever vinden dan de effecten van die forse bezuiniging van 12 mld. In ons geval – daar ben ik heilig van overtuigd – levert het minder werkloosheid op, meer banen, meer vertrouwen in de economie en meer consumentenvertrouwen, dus een betere interne markt in Nederland. Dat is het effect waar wij voor kiezen.

De heer Blok (VVD):

Er is geen verschil van mening over het feit dat de SP kiest voor 7 mld. meer schuld, maar er is in de landen om ons heen helaas weinig bewijs voor de stelling dat dat leidt tot minder werkloosheid ...

De heer Roemer (SP):

Kijk vooral naar de Zuid-Europese landen.

De heer Blok (VVD):

Zullen wij elkaar even laten uitpraten? De Zuid-Europese landen zijn landen met hoge schulden en een hoge werkloosheid. Ik begrijp dat de heer Roemer daarnaar verwijst omdat deze weg daarheen leidt, maar ik zou het voorbeeld niet gekozen hebben. Maar ik had zo'n simpele vraag. 7 mld. meer schuld bij de SP. Hoe gaat de heer Roemer dat oplossen?

De heer Roemer (SP):

Dat lossen wij op de langere termijn op, zoals u dat ook doet. Alleen, u wilt het sneller. U zit in 2013 ook niet op

de nul. Sterker nog, ik moet het nog zien dat u in 2013 de 3% haalt. Die 4 mld. die u wilt inboeken op de btw: ik moet nog zien dat u dat gaat halen. Ik geloof er niets van maar laten we wachten totdat de cijfers er zijn. In 2013 bezuinigt de SP fors minder dan de VVD. U zat op 12 mld. in het pakket. Wij zaten op 8 mld. en daarnaast investeren we 3 mld. in de economie. Dat is een andere politieke keuze omdat het effect is dat de economie sneller vanuit de krimp naar groei gaat en dat er meer mensen aan het werk gaan. Voor de langere termijn zullen onze maatregelen meer effect opleveren dan uw maatregelen. Daar ben ik van overtuigd en daarom hebben wij die politieke keuze gemaakt.

De heer Blok (VVD):

Nog steeds geen enkel antwoord op mijn vraag over de manier waarop dat gat gedicht wordt. De heer Roemer heeft eerder al een aantal maatregelen genoemd, zoals de belastingverhoging waar hij eerlijk over is. Hij wil bezuinigen op Defensie en hij wil minder hypotheekrenteaftrek. Maar dat zat allemaal in de plannen van de SP. Dus dat financiële pakket is niet alleen een doodlopende weg, het is ook een weg naar Zuid-Europa.

De heer Roemer (SP):

Ik weet niet wat uw vraag precies voorstelt. Volgens mij hebben wij het hier over 2013. Noch u, noch ik heb een begrotingsevenwicht in 2013. U kiest ervoor om harder te bezuinigen dan wij. Ik heb in mijn betoog van zeven minuten en bovendien in een aantal interrupties aangegeven waarom ik dat zeer onverstandig vind. Ik heb gewezen op de consequenties voor de economie, voor het vertrouwen, voor de interne markt, voor de zorg en noem maar op. U hervormt namelijk helemaal niets met al die pakketten. Er wordt nauwelijks echt wat hervormd; er worden alleen maar overal eigen bijdragen gevraagd. Dat mag. Iedereen maakt de keuzes die men wil maken. U vraagt waarom wij in 2013 het tekort laten oplopen. Welnu, dat doet u ook. Ik een beetje meer omdat ik het onverstandig vind om te hard te bezuinigen. En ik heb daar heel goede redenen voor.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

De heer Roemer zegt goede redenen te hebben om minder te bezuinigen. Sinds de SP in de Kamer zit hebben we goede en slechte economische tijden gehad. Echter, in alle tijden, ook als het economisch goed ging, wilde de SP minder bezuinigen. Dan klopt dat toch niet?

De heer Roemer (SP):

Nou doet u het weer. Ik probeer er zo serieus mogelijk antwoord op te geven. We hebben inderdaad op tal van terreinen fors verschil van inzicht. We willen de boel inderdaad eerlijker verdelen dan u. We leggen de rekening inderdaad op een andere manier neer dan u. We hebben tal van voorstellen gedaan om te voorkomen dat we zo ver zouden afzakken. Dat mag u allemaal naast u neerleggen. En u mag wel de schuld van de financiële crisis en de bankencrisis bij de SP neerleggen, maar u mag al blij zijn als u één Nederlander vindt die daarin gelooft.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Soms snap ik een antwoord niet omdat ik denk dat de vraag heel moeilijk was, maar volgens mij was deze vraag niet zo moeilijk. U zegt: we bezuinigen niet te veel, dat doen we later wel. Maar we hebben ook een historie

Roemer

waarin het soms economisch heel goed ging. Dat zouden dan die jaren zijn waarin u in het verleden meer afbetaald moest hebben. Het merkwaardige bij de SP is dat wanneer het economisch slecht gaat, zij zegt "niet te veel bezuinigen, dat moeten we doen als het beter wordt", terwijl als het beter wordt zij weer zegt "niet bezuinigen". Dus de grote vraag is wanneer dat moment komt waarop de SP wel bereid is om de broekriem aan te halen. De afgelopen 40 jaar – ik geloof dat de SP zo oud is – heb ik dat moment niet gezien.

De heer **Roemer** (SP):

Dan hebt u wederom niet gelezen, niet geluisterd en niet gehoord of hebt u het naast u neergelegd. We hebben het u zelfs nog gemakkelijker gemaakt. Ons vorige verkiezingsprogramma heette namelijk "Een beter Nederland voor hetzelfde geld". Dus we hebben qua geld uitgeven en bezuinigen exact hetzelfde gedaan als de regering. Alleen, we hebben het anders verdeeld. Als u dat voortdurend niet wilt horen en lezen, dan wordt het wel heel lastig debatteren.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik zal het nog een derde keer proberen.

De heer **Roemer** (SP):

Dat lijkt me heel verstandig.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Want de vraag wordt niet door de heer Roemer beantwoord, omdat hij überhaupt niet weet wat bezuinigen is.

De heer **Roemer** (SP):

Ik denk dat ik het hier maar bij laat.

□

De heer **Pechtold** (D66):

Voorzitter. Niet eerder sprak deze Kamer zo vroeg over de begroting voor een komend jaar. Waar kabinet na kabinet zijn plannen voor het volgend jaar pas op Prinsjesdag bekendmaakte, presenteerde een meerderheid van de Kamer vorige week al de begroting voor 2013, de dag na de verantwoording over de begroting van 2011. Het financieel akkoord van de vijf partijen is een eerste stap op weg naar herstel; herstel van onze economische groei, herstel van gezonde overheidsfinanciën, herstel van solidariteit tussen generaties en herstel van vertrouwen, zowel van Europa als van de financiële markten, het vertrouwen van consumenten en bedrijven in onze economie en het belangrijkste: het vertrouwen van mensen in de politiek.

Herstel van vertrouwen, daarmee is meteen een belangrijke reden genoemd voor D66 om samen met de ChristenUnie en GroenLinks het initiatief te nemen tot dit begrotingsakkoord. Na de breuk in het Catshuis dachten mensen dat de politiek niets meer klaarmaakte. Jarenlange stilstand en besluiteloosheid hebben het aanzien van de politiek geen goed gedaan. Stilstand levert mensen niets op; geen baan, geen huis en geen diploma. Daarom vond ik het belangrijk om te laten zien dat de politiek nog wel iets kan betekenen voor mensen. Te lang en te vaak zijn kiezers naar de mond of in de put gepraat. Steeds meer mensen hebben genoeg van die opportunistische politiek. Mensen willen resultaat zien. Met dit akkoord hebben de vijf partijen, ondanks naderende verkie-

zingen, laten zien niet weg te lopen voor moeilijke besluiten.

Dit akkoord rust op vier pijlers. We draaien onnodig harde bezuinigingen terug. We vragen van iedereen een bijdrage. We brengen de economie vooruit met hervormingen en we voldoen aan begrotingsafspraken. D66 heeft zich samen met GroenLinks en de ChristenUnie, maar ook met de PvdA en de Socialistische Partij fel verzet tegen bezuinigingen die juist kwetsbare mensen onevenredig hard raakten, zoals bij het passend onderwijs en het persoonsgebonden budget, de sociale werkplaatsen, de GGZ en de griffierechten. Ik ben blij dat we die bezuinigingen grotendeels hebben kunnen terugdraaien, waardoor veel mensen weer iets meer perspectief en zekerheid hebben.

Ik realiseer mij ook dat dit akkoord van iedereen een bijdrage vraagt. De maatregelen zullen aan niemand voorbijgaan. Door de stilstand van de afgelopen jaren is nu een haakse bocht noodzakelijk om Nederland weer vooruit te brengen. We vragen iedereen een stapje extra te zetten, zodat we uiteindelijk een stap vooruit kunnen doen. We verdelen de pijn evenwichtig voor 2013, maar ook daarna, want als we nu niets doen, dan betalen onze kinderen de volledige rekening plus rente en daar pas ik voor.

We durven dat stapje extra van mensen te vragen omdat er ook iets tegenover staat, namelijk hervormingen, die voor D66 een belangrijke pijler zijn onder dit akkoord. Na jaren van taboes en breekpunten en het negatief uitruilen van die twee hebben we nu een doorbraak kunnen bereiken, naar het vergroenen van onze belastingen en onze economie, het openbreken van de woningmarkt door aflossen te verplichten en de verlaging van de overdrachtsbelasting zeker te stellen, het moderniseren van de arbeidsmarkt, met WW en ontslagrecht en de geleidelijke verhoging van de AOW-leeftijd. Voorzitter. Ik herinner mij nog de dag dat D66 dit voorstel over de AOW voor het eerst in stemming bracht. Alle andere partijen die nu in de Kamer zitten, stemden toen tegen. Alleen van de toenmalige drie D66-Kamerleden ging de hand omhoog. Om helemaal volledig te zijn: het moet gezegd worden dat ook mevrouw Verdonk ervoor stemde. Mensen worden ouder en leven gemiddeld langer in een goede gezondheidszorg. Steeds minder werkenden betalen de oude dag van steeds meer niet-werkenden. Als wij nu beginnen met allemaal iets langer werken, versterken wij onze economie en houden wij de AOW ook voor toekomstige generaties betaalbaar.

Met dit akkoord voldoen wij aan de Europese afspraken. Het begrotingstekort wordt teruggebracht naar 3%. Dat is een stap vooruit in vergelijking met de grote tekorten van de afgelopen jaren, maar ook op dit punt geldt dat dit niet meer is dan een eerste stap. We kunnen niet langer een steeds maar oplopende schuld doorschuiven naar onze kinderen en kleinkinderen. Een tekort van 3% is nog altijd een tekort van 18 mld. per jaar. Dat is meer dan € 1000 per Nederlander per jaar, de baby's meegerekend. Dat geld investeer ik uiteindelijk liever in het onderwijs en in de zorg, want we moeten terug naar begrotingsevenwicht, naar een begrotingsoverschot, omdat wij dit zelf willen, niet omdat Brussel dit wil. Wij zouden dit moeten willen; dat zeg ik tegen het blok van de SP, de PvdA en de PVV.

Voor D66 is dit akkoord, na vijf jaar stilstand, een eerste stap op weg naar herstel en een eerste stap vooruit. Het is een eerste stap, want wij willen nog veel meer bereiken

Pechtold

dan wat in dit akkoord mogelijk was. Wij willen investeren in onderwijs en kennis. Wij willen minder lastenverzwaringen, mogelijk gemaakt door meer hervormingen. Wij willen de woningmarkt nog verder hervormen. Wij willen ook verder vooruit met onze immateriële agenda, want mensen willen weer vooruit en willen weer bouwen aan een beter Nederland. Wij willen mensen de kans geven. D66 biedt Nederland op dit cruciale moment in de Nederlandse politiek een nieuw perspectief en het betere alternatief, dat een doorbraak forceert en dat nodig is om ons land opnieuw uit te vinden.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Voorzitter. In de aanloop naar een verkiezingscampagne is het verleidelijk om het eigen gelijk centraal te stellen, om bevlogen te vertellen over de eigen idealen en over hoe goed die zouden uitpakken voor Nederland. Daar hebben mensen met een chronische ziekte of een handicap, die hun persoonsgebonden budget of hun baan in de sociale werkplaats dreigen te verliezen, echter helemaal niets aan. Daar hebben kinderen met ADHD of autisme, die hun passend onderwijs dreigen te verliezen, helemaal niets aan. Ik ben blij dat met het begrotingsakkoord 2013 een einde komt aan het rechts-rancuneuze beleid van "eigen schuld, dikke bult". Al die mensen die zich zorgen maken over hun basale zekerheden of hun leefomgeving, krijgen nieuw perspectief. Daar snakt Nederland al jaren naar.

In het begrotingsakkoord staan maatregelen die iedereen gaat merken. Dat kan niet anders in een crisis, maar we hebben er wel voor gezorgd dat de vijftien pijnlijkste maatregelen van het PVV-gedoogkabinet verzacht of zelfs volledig teruggedraaid zijn. Mensen met een beperking of een chronische ziekte blijven baas over hun eigen zorg en werk, doordat wij de bezuinigingen op de pgb's en de sociale werkplaats hebben gestopt. Kinderen met ADHD of autisme behouden op school de begeleiding die zij nodig hebben, doordat wij de bezuinigingen op het passend onderwijs hebben tegengehouden. Wij beschermen de schoonheid van onze natuur en de rijkdom van onze planten en dieren door de plannen van Bleker te stoppen. Mensen met hardnekkige psychische problemen of een verslaving kunnen gebruik blijven maken van zorg, doordat de eigen bijdrage voor de ggz wordt teruggedraaid. Thuiswonende, werkende jongeren hoeven niet meer bang te zijn dat de uitkering van hun ouders wordt gekort. Mensen met een verstandelijke handicap houden de zorg die het hen mogelijk maakt om regie over hun eigen leven te voeren doordat de IQ-maatregel wordt geschrapt. Herintreders kunnen via een mbo-opleiding blijven instromen in de zorg of het onderwijs doordat de leeftijds grens in het mbo van de baan is. Dan heb ik het nog niet eens over de extra investeringen in openbaar vervoer, in de kwaliteit van het onderwijs en de preventieve zorg, over het terugdraaien van de hogere griffierechten, de hogere btw op de kunsten of over het waarborgen van het budget voor ontwikkelingssamenwerking op 0,7% van het nationaal inkomen.

Met dit begrotingsakkoord zetten wij ook radicale stappen op weg naar vergroening van onze economie. Grote vervuilers gaan meer betalen doordat de energiebelasting op aardgas voor hen relatief het sterkst omhoog gaat. Zonnepanelen worden al vanaf juli aanstaande goedkoper en er komt een belasting op kolencentrales waardoor de

omschakeling naar schone energie wordt versneld. Energiebesparing door gezinnen en bedrijven wordt gestimuleerd door investeringen in isolatie en omschakeling naar schone energie te voorfinancieren uit een op te richten duurzaamheidsfonds. Dat is niet alleen goed nieuws voor het klimaat, het scheidt ook nieuwe, groene banen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

GroenLinks zet zich graag neer als de grote bestrijder van het kolen stoken en komt dan ook met een kolenbelasting. Hoe moet ik dat zien, als datzelfde GroenLinks in de Eemshaven een kolencentrale bouwt? Die komt er dankzij GroenLinks. Ik heb een twitterdebatje gehad met het wetenschappelijk bureau van GroenLinks. Dat zegt dat GroenLinks inderdaad de kolencentrale in de Eemshaven mogelijk heeft gemaakt, maar dat GroenLinks ervoor gaat zorgen dat die niet in gebruik wordt genomen. Is dat de nieuwe economie en het nieuwe duurzaamheidsstreven van GroenLinks?

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Laat ik eerst zeggen dat ik blij ben met de kolenbelasting. Ik ben ook blij met de steun die daarvoor vandaag is uitgesproken, niet alleen door Natuur&Milieu, maar zelfs door Shell en Eneco. Die zeggen allemaal dat dit belangrijke stappen zijn op weg naar de innovatieve, groene economie die ons voor ogen staat. Dat is een heel belangrijk winstpunt van dit akkoord.

Dan terug naar de Eemshaven en Groningen. GroenLinks is samen met de PvdD en een aantal andere partijen altijd consequent tegen de bouw van nieuwe kolencentrales geweest. Helaas bestaat daarvoor geen meerderheid in de Provinciale Staten. Wij hebben de door de meerderheid gedragen keuze, waarbij onder andere de PvdA voor een meerderheid heeft gezorgd, om door te gaan met de bouw niet kunnen keren.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Het was een gedeputeerd van GroenLinks die daarvoor koos. Kennelijk waren toch weer de macht en het pluche belangrijker dan een principiële keuze. Laat ik een ander voorbeeld noemen, tegen de achtergrond van de geloofwaardigheid van GroenLinks met dit akkoord. Mevrouw Sap zegt dat de natuur gered wordt dankzij haar inspanningen. Waar gaan de opbrengsten van de accijns op rode diesel echter naartoe? Er wordt tot 40 mln. geïnvesteerd in potdichte megastallen. Is dat nu duurzaamheid volgens GroenLinks?

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Wij hebben in dit akkoord een breuk gemaakt met de plannen van Breker, eh, Bleker, die de natuur afbrak. Wij hebben een breuk gemaakt met de trend van verkwaseling van de natuur in dit land. Ik had, met mevrouw Thieme, graag nog veel meer geld beschikbaar gehad om verder te investeren in de natuur en in de prachtige rijkdom aan planten en dieren in dit land en om de kwetsbare natuurgebieden verder te beschermen. Er wordt volgend jaar een heel stevig begin gemaakt, met 200 mln. Ik zal samen met mevrouw Thieme vechten om het nog beter te maken.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Ik wil ook heel graag samenwerken met GroenLinks. Het gaat echter wel om geloofwaardigheid. Maar wat als je aan de ene kant zegt met verduurzaming bezig te zijn

Sap

door de accijns op rode diesel te verhogen en je aan de andere kant een handtekening zet onder een investering van 40 mln. in megastallen? GroenLinks heeft tijdens de provinciale verkiezingen gezegd geen megastallen in Nederland te willen. GroenLinks is dus ongeloofwaardig. Nu worden er dankzij GroenLinks toch kolencentrales gebouwd in Groningen, omdat het graag in de Gedeputeerde Staten wil blijven zitten. Ik vraag mij af of wij wel goed af zijn met zo'n partner.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Er wordt absoluut niet geïnvesteerd in megastallen met dit akkoord. Integendeel. Er wordt geïnvesteerd in verduurzaming van de agrarische sector, in aankoop en beheer van nieuwe natuurgebieden en in nog meer belangrijke zaken. Dat is het allerbelangrijkste wat er moet gebeuren. Voor mij is geloofwaardigheid dat je kansen grijpt als ze zich voordoen, dat je kansen grijpt om dingen echt te verbeteren en dat je het niet alleen laat bij mooie woorden, maar echt concrete maatregelen treft om volgend jaar in Nederland de natuur verder te beschermen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Dit hoorde ik ook in de debatten met de heer Bleker, alleen werd het dan niet gezegd namens GroenLinks, maar zei staatssecretaris Bleker dat. Hij zei namelijk: wij gaan investeren in duurzame stallen. Mevrouw Sap weet met mij dat dat megastallen zijn. Het akkoord gaat daarop verder en GroenLinks zet daar haar handtekening onder.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Ik weet met mevrouw Thieme dat de heer Bleker een grote sloophamer hanteerde voor de natuur. Wij hebben die sloophamer ver van ons af geworpen. Wij hebben 200 mln. extra bedongen om volgend jaar te investeren in onze mooie natuur. Ik hoop dat mevrouw Thieme daar ook blij mee is. Ik werk graag met haar verder om nog meer mooie dingen te bereiken.

Investeringen in verduurzaming van de landbouw worden gestimuleerd en er komt een belasting op rode diesel zodat de ontwikkeling naar een milieu- en diervriendelijke agrarische sector wordt versneld.

De fiscale voordelen voor leaseauto's en het woon-/werkverkeer gaan verdwijnen. Daarover is de laatste dagen veel gesproken, maar wij zetten op die manier onomkeerbare stappen naar een duurzamere manier van wonen en werken.

Het akkoord breekt radicaal met het beleid van het gedoogkabinet dat de prijs van de crisis vooral neerlegde bij de zwaksten in de samenleving. Wij draaien niet alleen de vijftien pijnlijkste bezuinigingen van Rutte terug, maar wij richten de bezuinigingen die noodzakelijk zijn vanwege de crisis, op een veel socialere manier in.

De nullijn voor ambtenaren is geen fijne maatregel. In het akkoord zijn de uitkeringen en de zorg echter expliciet uitgezonderd en is voor het onderwijs compensatie geregeld door extra middelen voor kwaliteit. Bovendien: in crisistijd moet scherp worden gekozen. Als ik dan moet kiezen tussen behoud van werkgelegenheid en afzien van salarisverhoging, is de keus snel gemaakt. Ik doe hier een indringende oproep aan werkgevers en vakbonden in de marktsector om ook te kiezen voor werk boven inkomen en zo de pijn van deze crisis zo eerlijk mogelijk te verdelen.

GroenLinks heeft zich er sterk voor gemaakt dat mensen met de laagste inkomens maximaal worden gecompenseerd.

Wij hebben niet alleen bedongen dat het miljard dat beschikbaar was voor lastenverlichting gericht naar de laagste inkomens gaat, wij hebben ook een half miljard extra geregeld door volgend jaar een speciaal crisistarief voor de hoogste inkomens af te spreken. Dat crisistarief mag wat ons betreft blijven bestaan, dat zal duidelijk zijn.

Ik ben blij dat het gelukt is om ondanks een akkoord van 12 mld. ervoor te zorgen dat ouderen met alleen AOV of een klein aanvullend pensioen er volgend jaar juist op vooruit gaan. Ook werkenden op of rond het minimumloon worden volgend jaar gespaard. De achteruitgang voor uitkeringsgerechtigden blijft relatief beperkt. Dat is een gigantisch verschil met het gedoogkabinet dat ertoe leidde dat de mensen met de laagste inkomens juist fors moesten inleveren.

Dit akkoord is een unicum in de Nederlandse parlementaire geschiedenis. Na het meest rechtse kabinet aller tijden en een scherpe polarisatie in politiek en samenleving grepen drie kleine partijen de kans om Nederland nieuw perspectief te bieden. Het is goed dat alle mensen die het slachtoffer dreigden te worden van de bezuinigingen van het PVV-kabinet, niet hoeven te wachten tot na de verkiezingen, maar nu al zekerheid krijgen. Na jarenlange stagnatie hebben wij de crisis eindelijk weten te benutten als een stap op weg naar een beter Nederland. Een eerste stap waarop er wat mij betreft nog vele zullen volgen, want wij zijn er nog lang niet. GroenLinks wil nog eerlijker kansen en nog veel meer vergroening. Dat is onze inzet na 12 september.

□

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Mevrouw de voorzitter. Vorige week, naar ik meen woensdagavond, werd ik geïnterviewd voor het programma Met het oog op morgen. Het ging over het ESM en de onbegrijpelijke situatie dat, in tegenstelling tot de ChristenUnie, een ruime meerderheid van de Tweede Kamer een cheque van 40 mld. wilde tekenen en inmiddels heeft getekend zonder dat Nederland in alles zeggenschap over de uitgaven zou hebben. Voordat ik in de uitzending kwam, zong Alain Clark live in de studio een nummer van zijn nieuwste cd. Daarin zat een terugkerend zinnetje, dat mij triggerde: "Wish there was a backway out". Die wens om een uitweg te vinden, is herkenbaar, met name in tijden dat de problemen zich opstapelen en je, met het oog op morgen, denkt: welke kant moeten we uit? Dat moeten veel ouders, hun kinderen en de leerkrachten hebben gedacht in de afgelopen anderhalf jaar, toen de bezuinigingen op passend onderwijs van het kabinet van CDA, VVD en PVV keihard op hen afkwamen. Die wens van een uitweg was er ook bij mensen die gebruikmaken van de sociale werkvoorziening en die door de harde bezuinigingen van het kabinet-Rutte achter de geraniums dreigden terecht te komen. Of bij de gebruikers van het persoonsgebonden budget, die door de aangekondigde bezuinigingen niet meer wisten waar ze het zoeken moesten. Ik zie de beelden nog voor me, van het Plein, hier voor de Kamer, maar ook van in de vergaderzaal. De wens van een uitweg was er ook bij jongeren, die door de val van het kabinet en het maar blijven opstapelen van schulden, zagen dat heel grote rekeningen naar hen toe zouden worden geschoven. De bij hen levende wens van een vaste baan, een eigen woning en betaalba-

Slob

re zorg zagen zij steeds verder achter de horizon verdwijnen.

Deze mensen en hun toekomst had ik op mijn netvlies; het perspectief dat ook hun in een tijd van crisis zou moeten worden geboden. Gelukkig bleek er onverwacht toch een backway out, een uitweg, te zijn. Mede dankzij onze inzet voor het Lenteakkoord zijn akelige bezuinigingen voor een deel of geheel verdwenen, is er een begin gemaakt met het afbouwen van schulden en worden, in tegenstelling tot in de jaren hiervoor, weer vergroeningen doorgevoerd, waaronder ook het doorzetten van het groen beleggen, wat de heer Wilders niet uit zijn mond kreeg, maar waar de boeren en tuinders ontzettend blij mee zijn. Laat hem een keer met LTO bellen, dan zal hij dat horen. Wij waren geen knip voor de neus waard geweest als wij die kans voor verandering hadden laten lopen, na anderhalf jaar te hebben geknokt tegen dit soort voorstellen, en na de mensen wie dit aanging, te hebben beloofd dat wij de mogelijkheden zouden benutten, als ze zouden komen. De ChristenUnie heeft dat dus uiteindelijk niet gedaan.

Ik zal niet ontkennen dat het een pijnlijk pakket blijft. Ook in de euforie die bij het afsluiten van het pakket ontstond, heb ik steeds eerlijk gezegd dat we geen zoete broodjes gaan bakken, dat we de zaken niet mooier zouden gaan verkopen en voorspiegelen dan zij zijn. Iedere partij die pretendeert dat je miljarden kunt bezuinigen zonder dat mensen dat daadwerkelijk gaan merken, of de indruk wekken dat het eigenlijk nog wel meevalt en dat we misschien over een paar jaar een keer de hand aan de ploeg moeten slaan, kunnen volgens mij direct in dienst bij Hans Klok; dat is namelijk een illusie. Het eerlijke verhaal is dat we stappen terug moeten zetten. Het is een pijnlijke boodschap, maar we hebben op te grote voet geleefd. De schulden zijn te groot geworden; niet alleen de schulden van de overheid, inmiddels over de 400 mld., maar ook de particuliere schulden, die ongeveer twee keer zo hoog zijn. Het is onvermijdelijk geworden – en ook dat is geen fijne boodschap – dat we kritisch kijken naar de verworvenheden uit deze tijd, die we tot nu toe altijd collectief hebben betaald. Dat houden we op deze wijze niet meer vol.

Uiteraard zullen we oog moeten hebben en houden voor de draagkracht van mensen. Naar mijn mening is dat in het begrotingsakkoord of Lenteakkoord – hoe we het ook willen noemen – ook gebeurd. Het eigen risico gaat inderdaad omhoog; een forse stijging, maar de laagste inkomens zijn volledig vrijgesteld. De anderhalf miljard waarover mevrouw Sap het had, is inderdaad vrijgesleuteld, om het heel direct in te zetten voor de lagere inkomens. Het akkoord, dat is gesloten en waaraan mijn fractie heeft meegewerkt, was bedoeld om van 2012 geen verloren jaar te maken, om de schulden niet nog hoger te laten oplopen. Het pakket richt zich op 2013 en vooral op financieel-economische zaken. Dat is belangrijk, maar wij vinden dat dit in het leven niet allesbepalend is. Ons verkiezingsprogramma zal daarom breder zijn, want het leven is meer dan economie alleen. Of, zoals ik ergens las: "Niet een sterke economie of een doeltreffende overheid, hoe belangrijk ook, bepaalt de kwaliteit van het leven, maar een vitale en krachtige samenleving. Wij mensen moeten het doen, met elkaar." Wijze woorden. We moeten ook ruimte bieden voor gezinnen, omzien naar elkaar en investeren in goed onderwijs. Van "ik" naar "wij". Niet alleen gaan voor eigenbelang maar ook voor het belang

van onze kinderen en kleinkinderen, die ook een toekomst verdienen.

Een aantal collega's hebben verwezen naar 12 september. Het klopt: er valt dan inderdaad iets te kiezen. Dat kunnen we echter iedere dag hier in het parlement, bij het inhoud mogen geven aan de verantwoordelijkheden die bij onze taak horen. In het belang van Nederland, in het belang van de mensen die in dit mooie landje leven, en met oog voor onze verre naasten, die we ook in deze tijden van crisis niet in de steek mogen laten.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Voorzitter. Zaterdagochtend deed ik boodschappen in de supermarkt. De jongen achter de kassa herkende mij als Kamerlid. Hij vroeg: mag ik u een vraag stellen? Natuurlijk stemde ik toe en dacht: dat gaat natuurlijk over het kersverse begrotingsakkoord. De media stonden daar bol van. Dan flitst er van alles door je heen terwijl je boodschappen over die band rollen. Wat moet je er nou van zeggen in een paar zinnen: hoe doe ik daar recht aan?

Ik dacht: ik verwijs naar dat eerdere akkoord over Kunduz. Iedereen weet dat nog. Die Afghaanse provincie waar Nederlanders naartoe zijn gegaan om politieagenten op te leiden. Die missie was en is een goede. Die deugt, maar met de uitwerking ervan zijn wij niet altijd even gelukkig. Zo is het ook met dat begrotingsakkoord. De missie steunen we. Voor gezond financieel beleid is het nodig om het financieringstekort voor 2013 te beperken tot 3%. Er zijn meer goede dingen te noemen. Het is positief dat extra geld wordt gestoken in palliatieve zorg en dat een aantal bezuinigingen zijn verzacht, zoals die in de ggz, op het pgb en op het passend onderwijs. Daar heeft de SGP zich ook altijd sterk voor gemaakt.

Maar als die jongen achter de kassa zou vragen: maar waar zit dan jullie kritiek? Dan zou ik zeggen: te veel lastenverzwaringen, te weinig snoeien in overheidsuitgaven. Neem nou die afschaffing van de onbelaste reiskostenvergoeding voor woon-werkverkeer. Dat raakt een grote groep mensen echt hard en onevenredig in hun koopkracht. Bovendien leert het verleden dat de uitvoering van zo'n maatregel veel problemen oplevert. Niet aan beginnen dus. Wat de SGP betreft wordt die forensenbelasting er gewoon weer uit gefietst.

En als de reactie is: maar de werkgever kan toch meer gaan vergoeden? Dan moeten we wel even bedenken wat er al allemaal op die ondernemers afkomt. Zij krijgen al zoveel op hun bord. Ook al omdat zij ook nog eens tot een halfjaar lang moeten gaan doorbetalen voor ex-werknemers. De ondernemers en bedrijven die de handen uit de mouwen steken, zijn wel de kurk waar onze economie nog op drijft. Zij brengen geld in het laatje. Zij zorgen voor werk. De SGP maakt zich zorgen over de effecten van de maatregelen voor met name kleine ondernemers. Is er al meer inzicht in de gevolgen van het begrotingsakkoord voor hen? Het gaat om bouwers, bedrijven en boeren, van wie velen meer geïnteresseerd zullen zijn in rode diesel dan in groen beleggen.

Ik hield er rekening mee dat de jongen achter de kassa in de supermarkt een kritische vervolgvraag zou stellen. Dat hij zou vragen: ja, maar er zitten toch ook echte hervormingen in? Dan zou ik zeggen: zeker! Eerder langer doorwerken. De verdergaande verhoging van de AOW-leeftijd. Dat is goed. Er worden ook stappen gezet op de woningmarkt. Er zal echter meer moeten gebeuren om de

woningmarkt van het slot te halen. Ik vrees dat de doorstroming op de woningmarkt met de nieuwe maatregelen nog niet gaat lukken. Kijk, zo gaat dat vaker in de politiek, zou ik zeggen tegen de jongen achter de kassa. Als onderdeel van het Catshuisakkoord vond iemand als D66-leider Pechtold dat een halfbakken maatregel. Maar nu het onderdeel is van het Pechtoldpakket, noemt hij het een belangrijke eerste stap! Dat is politiek.

Er worden jammer genoeg ook hervormingen gestopt, zou ik eraan toevoegen. De overdracht van de begeleiding van de AWBZ naar de gemeente, de plannen rond werken naar vermogen, daar gaat simpelweg een streep doorheen, als ik het goed begrijp. Het geeft ook onzekerheid: wat gaat er nou gebeuren?

Er gaat veel door je heen als je denkt een vraag te krijgen over het Kunduzakkoord, daar bij de kassa in de supermarkt. Maar toen kwam er een grote verrassing. De jongen achter de kassa vroeg helemaal niet naar het begrotingsakkoord. Hij had een heel andere vraag. Hij zei: "Kunt u me zeggen wat Pinksteren betekent? Ik heb geen flauw idee, maar ik vind eigenlijk dat ik het wel zou moeten weten. U weet het vast!" Dat was een verrassende vraag, maar ook wel een mooie vraag. Ik vertelde hem enthousiast over Pinksteren. Dat er een nieuwe wind ging waaien, de wind van de Geest van God, die sporen ging trekken in de wereld, ook in ons eigen land. Mensen die in vuur en vlam werden gezet om op God te zien, maar ook om om te zien naar hun medemensen. Het mooie is dat die Pinkstergeest ook in 2012 wereldwijd nog iedere dag doorgaat, dat God ook doorgaat met zijn werk. Dat vertelde ik bij die kassa. En ook in ons land zaten er die zondag na die zaterdag weer meer dan een miljoen mensen in de kerk om door die boodschap geïnspireerd en bemoedigd te worden. Dat geeft de burger moed.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Voorzitter. Nederlanders houden van eensgezindheid en daadkracht, vooral bij het gezamenlijk oplossen van grote uitdagingen. Daarin kan een klein land groot zijn. Groot waren de opluchting en de waardering toen na zeven weken vruchteloos onderhandelen over het Catshuisakkoord binnen 48 uur een Kunduzakkoord gesloten bleek te kunnen worden, niet met de PVV, maar met D66, GroenLinks en de ChristenUnie. Als de kortstondige vreugde over het Kunduzakkoord allang is vergeten, zullen de zware gevolgen echter nog heel lang blijven naklinken. Dat je binnen 48 uur een Catshuisakkoord met succes zou kunnen ombouwen tot een heel ander akkoord, was te hoog gegrepen. Dat is logisch: te mooi om waar te zijn en daarom een sprookje.

Het Catshuisakkoord in een groen cadeaupapiertje is nog steeds niets anders dan een ingrijpende kaasschaafoperatie die heel veel schaaftonden veroorzaakt bij heel veel landgenoten. Het klinkt goed om te spreken over ombuigingen en besparingen, maar er is overduidelijk vooral sprake van ernstige lastenverzwaring: op de verkeerde plaats, ongericht en onvoldoende gemotiveerd.

Treinforenzen hebben zich jarenlang als makke schapen laten vervoeren in overvolle NS-wagons. Ze hebben de "excuses voor het ongemak" gelaten over zich heen laten komen na uitgevallen treinen, vertragingen en sein- en wisselstoringen. Ze bleven echter per trein reizen, omdat ze dachten dat ze daarmee iets goeds konden doen. Het is voor treinforenzen een klap in het gezicht om nu te

moeten vernemen dat hun reiskostenvergoeding belast zal gaan worden. Mensen moeten maar verhuizen, zegt de Kunduzcoalitie. Dit is een volkomen gebrek aan realiteitszin, verhuizen nu de woningmarkt compleet op slot zit. De treintaks zal van tafel moeten, en wel zo snel mogelijk. Ik overweeg op dit punt een motie in te dienen.

De indruk is gewekt dat dit akkoord goed zou zijn voor de natuur. Ook sommige groene organisaties hebben gedeeld in de juichstemming over de vermindering van de verslechtering. Natuurlijk is het prettig als het ergste wat men vreest, minder erg lijkt uit te pakken. Maar de vraag is: waarom zouden partijen als D66, GroenLinks en de ChristenUnie zich opstellen als burgemeesters in oorlogstijd als daar geen enkele noodzaak voor is? De gedoogcoalitie was in duigen gevallen, dus waarom de plaats van de PVV innemen om het CDA en de VVD te steunen? Waarom moesten idealen te grabbel worden gegooid? GroenLinks beweerde in april nog dat er niet te rigide bezuinigd moest worden en kwam met een pakket van 8 mld. aan bezuinigingen. Minder dan twee maanden later gaat ze akkoord met maar liefst 50% meer bezuinigingen dan het door haar zelf gestelde maximum. Waren er geen andere manieren om verantwoordelijkheid en daadkracht te tonen, bijvoorbeeld door een groen zakenkabinet te formeren tot aan de verkiezingen en de daarop volgende formatieperiode? D66, GroenLinks en de ChristenUnie zetten hun handtekening onder onaanvaardbare natuurbezuinigingen die ervoor zorgen dat de Europese verplichtingen en doelstellingen op het gebied van natuur niet zullen worden gehaald. Een substantieel deel van de vermindering van de bezuinigingen op natuur van 200 mln. is al lang geclaimd door de veehouders om te kunnen uitbreiden. Dat is geen extra geld voor de natuur, maar ordinair kiezersbedrog. De opbrengst van de accijns op rode diesel wordt een subsidie op potdichte stallen.

Dit soort spelletjes met woorden doen de geloofwaardigheid van de politiek geen goed. Het deels afschaffen van de rode diesel wordt nu bejubeld als een binnengehaalde vergroening, maar stond al in het Catshuisakkoord. Het huidige bezuinigingspakket wekt stellig de indruk dat er vooral is gezocht naar grote groepen mensen die kunnen boeten voor iets waar zij part noch deel aan hebben. Het zijn niet de negatieve gevolgen van de veehouderij op onder andere de natuur die in rekening worden gebracht. Nee, er wordt een boete geheven op een van de meest milieuvriendelijke vormen van vervoer: reizen per trein of per fiets. Kortom, in plaats van gerichte vergroening is er sprake van gerichte ontgroening. Dat is voor de Partij voor de Dieren niet acceptabel.

De Partij voor de Dieren is voorstander van een sluitende begroting: niet meer uitgeven dan wij hebben, niet meer consumeren dan er is en niet meer beslag op de aarde leggen dan wij ons kunnen veroorloven naar mensen in de rest van de wereld en naar toekomstige generaties. Schaf daarom de subsidies op milieuschadelijke activiteiten af. Dat levert volgens het Planbureau voor de Leefomgeving 5 tot 10 mld. per jaar op en natuur en milieu worden direct ontzien. Dat is vergroening. Zorgen dat de vervuiler gaat betalen in plaats van de treinforenzen. De houdbaarheidsdatum van het huidige akkoord is 13 september. Als er ooit reden was voor groeiend verzet vanuit de burgers dan is het nu. Wij willen graag meehelpen met hervormen, bezuinigen, ombuigen en vergroenen, maar niet op basis van angst voor Brussel of angst voor de financiële markten. Regeren is vooruitzien en dat is meer nodig dan ooit.

Thieme

Voorts ben ik van mening dat er een einde moet komen aan de bioindustrie.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Mevrouw Thieme klinkt een tikje zuur. Zij zegt dat wat er gebeurt eigenlijk allemaal gerichte ontgroening is. Hoe kan zij dan verklaren dat er in de groene wereld, bij vrijwel alle natuur- en milieuorganisaties in dit land, een enorm enthousiasme klonk nadat het akkoord naar buiten was gekomen? Natuur en Milieu spreekt bijvoorbeeld van een groene doorbraak voor Nederland.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Ik kan mij heel goed voorstellen dat sommige natuurorganisaties, zeker niet alle, zeggen: gelukkig, er is in elk geval een soort vermindering van de verslechtering bewerkstelligd als het gaat om de natuurbezuinigingen. Nog steeds hebben wij echter te maken met een forse bezuiniging op natuur. Dat GroenLinks daar zijn handtekening onder zet, is voor mij onbegrijpelijk. Ik vind dat ook heel erg jammer, want er hadden ook andere keuzes gemaakt kunnen worden. Vaak wordt hier gesteld: wij konden niet anders dan met zijn vijven om tafel gaan zitten om dit akkoord voor elkaar te boksen. Er hadden andere keuzes gemaakt kunnen worden waarbij je niet je idealen te grabbel had gooid.

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Die organisaties zeggen niet: gelukkig dat er een vermindering van de verslechtering is. Zij zeggen: wat fijn dat er eindelijk in Nederland een groene doorbraak is, wat fijn dat er eindelijk maatregelen komen die de grote vervuilers laten betalen, wat fijn dat er eindelijk een kolenbelasting komt en wat fijn dat het bezuinigen op natuur nu is gestopt. Ik vraag mevrouw Thieme nogmaals hoe zij dan toch tot zo'n andere wegging kan komen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Ik denk toch dat mevrouw Sap dit in een droom heeft gehoord. Als je de persberichten van Natuur & Milieu en Natuurmonumenten goed bekijkt, staat er namelijk: gelukkig dat er iets van de scherpe randjes afgehaald is, maar we hebben nog steeds te maken met forse bezuinigingen. GroenLinks, D66 en de ChristenUnie zetten daar hun handtekening onder. LTO Nederland publiceert tegelijkertijd een juichend persbericht, waarin zij duidelijk stelt dat er gelukkig wordt geïnvesteerd in de veehouderij, terwijl GroenLinks samen met de Partij voor de Dieren ageert tegen die grote megastallen. Het moet GroenLinks toch tot nadenken stemmen dat LTO Nederland net zo blij is als Natuur & Milieu? Dat kan toch niet helemaal goed gaan?

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Wat mij tot nadenken stemt, is dat ik overal in het land vanuit groene hoek enthousiaste geluiden hoor en enthousiaste reacties ontvang op dit akkoord, terwijl alleen in de Kamer mevrouw Thieme van de Partij voor de Dieren het kennelijk te moeilijk vindt om toe te geven dat hier iets moois gerealiseerd is. Dat valt mij op.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Het is jammer dat wij blij moeten zijn met een dode mus.

□

De heer **Brinkman** (Brinkman):

Voorzitter. De Kunduzcoalitie heeft gesproken. Laat ik maar met het positieve beginnen: de norm van 3% is gehaald en de overdrachtsbelasting blijft op 2%. Dat is positief, maar verder kraait vooral links victorie. Enkele partijen die de boot hebben gemist, zullen het niet met mij mee eens zijn, maar helaas, dat hebben zij voorname-lijk aan zichzelf te wijten. Dat het linkse deel zijn zin heeft gekregen met al die vergroeningsmaatregelen, viel eerlijk gezegd te verwachten. Ook viel te verwachten dat het CDA de korting op het budget voor ontwikkelingssamenwerking terug zou halen. Een pakket dat zo desastreus voor de economie zou uitpakken, met grote lastenverzwaringen voor de onafhankelijke, hardwerkende burger, zoals het afschaffen van de vrijstelling voor het woon-werkverkeer, de btw-verhoging naar 21% en allerlei extra belastingen, viel echter niet te verwachten. Dat had ik namelijk niet verwacht van een akkoord onder aanvoering van de VVD. Ik dacht altijd dat de VVD juist een partij voor de ondernemer is. Met dit pakket zullen het mkb en 800.000 zzp'ers keihard gepakt worden en zullen volgens experts honderden bedrijven failliet gaan. Zelfs investering in de infrastructuur wordt met bijna 0,5 mld. teruggedraaid. Wel wordt extra geld vrijgemaakt voor duurzame economie, dus meer windmolens en minder wegen. Hoe kan de minister-president met droge ogen beweren dat dit pakket goed is voor het bestrijden van de crisis? Dit is een afbraakpakket dat ervoor zal zorgen dat het herstel van de economie langer op zich zal laten wachten en dat de rekening bij de onafhankelijke, hardwerkende burger komt te liggen. Waarom gaat dit kabinet niet eindelijk snijden in eigen vet? De overheid dient het volume, het aantal ambtenaren in 2013, minimaal met 5% te verminderen. Wat mij betreft, dient zij binnen vier jaar een daling te laten zien van 25%. Dit geldt ook voor de bestuurslagen. De VVD praat al jarenlang over vermindering van het aantal bestuurslagen. Waarom zie ik hier niets van terug? Waarom worden bestuurslagen als waterschappen en de provincies niet gewoon afgeschaft? Erg jammerlijk is ook het handhaven van 0,7% voor ontwikkelingssamenwerking. Wel het eigen risico in de zorg omhoog, een eigen bijdrage voor gehoortoestellen en de rollator uit het basispakket, maar niet korten op ontwikkelingshulp. De zieken en de ouderen moeten boeten, zodat Nederland de grote jongen in de Derde Wereld kan blijven uithangen. Die nullijn voor de ambtenaren is zuur, maar noodzakelijk, maar het is wel samen uit, samen thuis. Waarom deze nullijn ook niet afdwingen bij andere medeoverheden? Een cao afsluiten op provinciaal en gemeentelijk niveau is prima, maar ik verzoek de minister deze cao's niet te accepteren indien de nullijn niet blijft gehanteerd. Het gaat niet aan dat de politiemann er twee jaar lang geen dubbeltje bij krijgt terwijl zijn collega van de stadswachten er 2% op vooruit gaat.

De houdbaarheid van dit akkoord is gelukkig tot en met 12 september en daarmee inzet van de verkiezingen. De partij wiens naam ik hier niet mag noemen, zal met een goed doorgerekend verkiezingsprogramma komen dat stimulerend zal werken voor het MKB en de zzp'er. Stel op 12 september je eigen toekomst veilig, zou ik zeggen.

De vergadering wordt van 18.44 uur tot 20.00 uur geschorst.

Rutte

Minister Rutte:

Mevrouw de voorzitter, vandaag spreken wij hier in de Tweede Kamer over het begrotingsakkoord dat is gesloten door de fracties van D66, GroenLinks, ChristenUnie, CDA en VVD. Dit akkoord is afgelopen vrijdag overgenomen door het kabinet en vindt zijn weerslag in de Voorjaarsnota. Ik heb eerder gezegd en ik herhaal vanavond dat ik veel waardering heb voor wat de vijf partijen tot stand hebben gebracht. Er ligt een akkoord dat bijdraagt aan de versterking van de economie en aan gezonde overheidsfinanciën. Bezuinigingen zijn nooit een doel op zich; we zijn erop gericht om Nederland sterker uit de crisis te laten komen. Er worden in het akkoord naast bezuinigingen ook hervormingen in gang gezet, zoals de modernisering van de arbeidsmarkt, de WW en het ontslagrecht; het versneld verhogen van de pensioenleeftijd; de hervorming van de woningmarkt, zowel de koopmarkt als de huurmarkt en efficiëntere zorgverlening, met de nadruk op efficiëntere zorgverlening van een hoge kwaliteit dichterbij huis.

De samenwerking van deze vijf partijen beoogt de schulden en tekorten niet door te schuiven naar toekomstige generaties. Het is daarom belangrijk dat we nu de noodzakelijke stappen zetten om de overheidsfinanciën daadwerkelijk op orde te krijgen. Het is al door veel mensen gezegd dat dit kabinet ingrijpende maatregelen biedt waar iedereen in Nederland de effecten van zal voelen. Het op orde brengen van de overheidsfinanciën gaat niet zonder dat iedereen dit daadwerkelijk merkt, in de portemonnee, in het persoonlijke leven. Tegelijkertijd is niets doen geen optie. Het kabinet dat nu demissionair is, had zich verplicht tot een groot ombuigingspakket van 18 mld., een bedrag dat opliep naar 2015. Daar komt nu, in 1 jaar tijd, in 2013, nog eens ruim 12 mld. bij.

We doen dit in het belang van de economie, in het belang van het vertrouwen van mensen en bedrijven en ook in het belang van het vertrouwen van de financiële markten. We doen dit niet omdat we het vertrouwen van de financiële markten op zichzelf nou zo interessant vinden, maar omdat het enorme kosten met zich meebrengt als we dat vertrouwen zouden verliezen. Het zou namelijk als gevolg hebben dat de rente stijgt. Dat is niet alleen slecht voor de aflossing van de staatsschuld en de kosten van de tekorten als zodanig – er is eerder berekend dat dit kan oplopen tot 4 mld. tot 6 mld. extra aan uitgaven per jaar bij sterk stijgende rentelasten – maar is ook nodig omdat het bedrijfsleven het anders direct zou merken in het eigen functioneren. Ten bewijze daarvan: het Catshuisoverleg liep vast en in de dagen daarna, maandag en dinsdag, liep het verschil met de Duitse rente, dat normaal niet meer is dan 40 tot 50 basispunten, op tot ver boven de 70 basispunten. Inmiddels is dat weer gezakt tot net boven de 40. Daarmee zitten we weer in de "range" waarin we altijd zaten als land dat wordt vertrouwd door de financiële markten. Dat is al de eerste winst van het begrotingsakkoord, niet omdat we op zichzelf het doel hebben om die lage ratings en die lange rentes te behalen, maar omdat het direct zou doorwerken in de kosten van de staatsschuld en de kosten van het financieren van investeringen door bedrijven.

Ik houd staande dat het pakket dat is uitonderhandeld evenwichtig is in zijn verhouding tussen lastenverzwaringen, bezuinigingen en hervormingen. Ook is het evenwichtig in de verdeling over huishoudens en bedrijven. De koopkrachteffecten zijn er en deze zijn zeker niet te

verwaarlozen, maar ze zijn naar mijn overtuiging wel evenwichtig.

De heer Samsom (PvdA):

De premier had het lang over het vertrouwen van de financiële markten. Het vertrouwen van mensen, van de consumenten, is ook gemeten. Na het Lenteakkoord daalde dit vertrouwen fors. De maatregelen uit dat akkoord zijn daar volgens het CBS de verklaring voor. Wat is het antwoord van de premier daarop?

Minister Rutte:

Mijn antwoord daarop is volstrekt helder. Als je dit akkoord niet zou sluiten, loopt uiteindelijk het vertrouwen van de mensen enorm terug omdat mensen weten dat als tekorten bij de overheid oplopen, de belastingen uiteindelijk heel fors verhoogd moeten worden, omdat mensen weten dat dan de rente gaat stijgen en omdat mensen weten dat zij dan bepaalde investeringen moeten uitstellen. Daarom is het zo cruciaal om betrouwbaar te zijn in de doelstellingen die je jezelf stelt voor de overheidstekorten. Daarom is de lijn die de Partij van de Arbeid kiest de onverstandige lijn.

De heer Samsom (PvdA):

Negeert de premier dan gewoon de antwoorden die mensen geven op de vraag "waarom verliest u het vertrouwen"? Die vraag wordt bijvoorbeeld gesteld door het CBS maar ook door mijzelf en anderen, gewoon op straat. Het gaat om hun baan, om hun huis, om koopkracht, daarom verliezen mensen hun vertrouwen, niet vanwege de staatsschuld.

Minister Rutte:

Mensen weten dat, als de staatsschuld oploopt en de overheid haar financiën niet op orde heeft, het uiteindelijk onvermijdelijk is dat er dramatisch stevig wordt ingegrepen. Mensen voelen dat aan en gaan daardoor besluiten uitstellen. Op korte termijn gebeurt het omgekeerde. Als je wel ingrijpt om de staatsfinanciën op orde te brengen, zijn mensen natuurlijk bezorgd over concrete maatregelen. Dat is onvermijdelijk. Maar het is wel noodzakelijk. Je moet door de zure appel heen bijten. Als je daar niet toe bereid bent – de heer Samsom was daar niet toe bereid – is het ook onvermijdelijk dat je accepteert dat de staatsschuld blijft oplopen en dat je op middellange en lange termijn groot vertrouwensverlies oproept bij de Nederlanders.

De heer Samsom (PvdA):

De premier ontkent dus gewoon de cijfers die er zijn of zegt "ach, het komt wel weer goed zo meteen". Begrijp ik de premier zo dat hij zegt dat de vertrouwenscijfers dalen – die dalen overigens al een tijdje, dus hoe lang is die korte termijn dan? – maar dat het vanzelf wel goed komt? Per wanneer moet het dan weer goed komen voordat de premier inziet dat het de verkeerde kant op gaat?

Minister Rutte:

We hebben vorige week een debat gehad. Toen heb ik de heer Samsom ook voorgehouden dat Nederland geen eiland is. Ik heb toen ook nog de sociaaldemocratie uitgedaagd op het aloude thema van de socialistische Internationale, altijd een stroming die zich op het buitenland richt. Deze crisis is geen puur Nederlandse crisis. We hebben te maken met een ernstige schulden crisis in Zuid-Eu-

Rutte

ropa die gevolgen heeft voor onze economische groei en onze belastinginkomsten en daardoor negatief uitwerkt op onze overheidsfinanciën. Het is onvermijdelijk, als je onderzoek doet onder mensen en vraagt of hun vertrouwen in de Nederlandse economie is toegenomen in de afgelopen twaalf maanden terwijl ze geconfronteerd worden met deze stevige tegenwind in onze economie, dat ze zeggen dat het vertrouwen is afgenomen. Hoezeer ik er ook van overtuigd ben dat onderliggend wij een van de sterkste economieën van de wereld hebben. Als je daarbovenop noodzakelijke bezuinigingen doorvoert en je gaat meteen een dag erna peilen, is het onvermijdelijk dat mensen zeggen zich zorgen te maken over bepaalde concrete maatregelen die genomen worden. Maar als je het niet zou doen, zou het vertrouwensverlies uiteindelijk veel groter zijn. Dan zouden bedrijven geconfronteerd worden met ondraaglijk hoge rentelasten en de overheid met heel grote rentelasten op de staatsschuld. Het zou leiden tot een groot vertrouwensverlies bij de inwoners van dit land. Dat zou dan gebeuren. Daarom moet je door de zure appel heen bijten. Als je dat niet doet en altijd mooi weer wilt spelen en de problemen voor je uit wilt schuiven, zoals sommige partijen in deze Kamer bepleiten, is het onvermijdelijk dat je uiteindelijk de Nederlandse economie de soep in laat draaien. Daarom moet je dat niet doen.

Voorzitter. Er zijn mij weinig vragen gesteld. De minister van Financiën en ik hebben ze toch nog verdeeld. Ik ga er nu een beantwoorden. Dat was de vraag van de heer Buma naar de 875 mln. taakstelling en hoe we kunnen voorkomen dat die wordt doorbelast aan de Nederlanders. Dat gaan we niet doen, kan ik de heer Buma geruststellen. We gaan dat langs een aantal lijnen oplossen. Er komt – en dan ga ik even de techniek in – een inkooptaakstelling, die aanspoort om goedkoper in te kopen. Er komt een prijsbijstellingstaakstelling, die aansluit bij het constant houden van de ambtenarsalarissen en het niet toepassen van de inflatiecorrectie. Ten slotte komt er een algemene efficiencytaakstelling, waarbij wij ervoor zullen zorgen dat die aan de uitgavenkant wordt ingezet. Doorberekening aan hardwerkend Nederland is dus niet aan de orde.

Mevrouw de voorzitter. Daarmee zijn de aan mij gestelde vragen beantwoord. Ik geef u beleefd in overweging om de minister van Financiën het woord te geven.

De voorzitter:

De leden hebben nog een paar dingetjes waar ze u over willen bevragen.

Minister Rutte:

Dan blijf ik staan.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

De premier zei net terecht dat we een ongekend hoog bedrag ombuigen volgend jaar – 12 mld. – terwijl het regeer- en gedoogakkoord 18 mld. in vier, vijf jaar deed. We hebben ook laten zien met dit begrotingsakkoord dat het kan: 12 mld. bezuinigen en toch vergroenen, 12 mld. bezuinigen en toch eerlijk delen, toch de laagste inkomens ontzien. Mijn vraag aan de premier is of hij het met mij eens is dat dit akkoord eigenlijk een veel betere weg voor Nederland uit de crisis is dan het regeerakkoord waar Nederland het het afgelopen anderhalf jaar mee heeft moeten stellen.

Minister Rutte:

Op een punt is dit akkoord beter, namelijk dat er een handtekening onder staat, en niet één, maar vijf handtekeningen. Het vorige akkoord was helemaal af, maar uiteindelijk weigerde een partij de handtekening te zetten. In die zin is het dus beter. Verder geef ik geen appreciatie van dit akkoord versus het Catshuisakkoord. Dat lijkt mij iets voor het partijpolitieke debat. Als minister-president doe ik zoiets niet.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Dit verrast mij niet. Toch daag ik de premier nog iets verder uit, want ik herinner mij uit een ver verleden dat de premier destijds een hartstochtelijk pleidooi hield voor groen rechts in Nederland. Deze premier hield toen ook een hartstochtelijk pleidooi voor verheffing van de onderkant in Nederland. Dit begrotingsakkoord laat de eerste stapjes daarvan zien. Het laat zien dat je kunt vergroenen en toch de economie op orde kunt brengen en bovendien kunt bezuinigen. Het laat zien dat je de onderkant, de sociale minima, kunt sparen en de mensen met een minimumloon nog meer kunt sparen, zodat het toch aantrekkelijk wordt om te gaan werken, zodat toch de armoedeval bestreden wordt. Dit akkoord laat dus eigenlijk zien dat de oude prioriteiten van deze premier wel degelijk in de praktijk gebracht kunnen worden. Ik daag de premier dus uit om hier een uitspraak over te doen. Minister-president, u kunt het krijgen: groen rechts en verheffing van de onderkant. Dit laat zien dat het niet nodig is om 18 mld. te bezuinigen ten koste van de onderkant en ten koste van vergroening, zoals tot nu toe is gebeurd. De premier is de beoogde, toekomstige lijsttrekker van de VVD. Wat wordt zijn koers?

Minister Rutte:

Op dit vlak zie je dat er grote verschillen bestaan tussen de partijen in deze Kamer. Dat gold overigens ook voor de vorige politieke samenwerking van VVD, CDA en PVV. Dit geldt zeker ook voor deze gelegenheidscombinatie om dit begrotingsakkoord op te stellen. Dit is nu zo'n punt. Hier zie je het etatisme van mevrouw Sap, het geloof in de overheid en de Staat. Het vorige kabinet was druk bezig met deze twee thema's. Het stelde dat wij in Nederland een probleem hebben met onze langdurige energievoorziening vanwege het opraken van de fossiele brandstoffen en dat er bovendien grote vraagstukken zijn rond klimaat en milieu. Daarom was het kabinet bezig met het topsectoren- en bedrijfslevenbeleid. Daarom waren wij gesprekken aan het voeren met de universitaire wereld om ervoor te zorgen dat de uitvindingen en innovaties aldaar ten goede zouden komen aan het oplossen van deze grote maatschappelijke vraagstukken. Dit moest niet gebeuren door er eindeloos veel geld bij te pompen, maar door ervoor te zorgen dat de bestaande geldstromen naar innovatie en onderzoek veel meer ten dienste zouden komen van de urgente vraagstukken van deze samenleving. Bovendien mochten wij daar met elkaar geld aan verdienen. Mevrouw Sap is nog altijd van de partij die zegt dat wij moeten consuminderen, dat de kachel een graadje lager moet en dat het niet leuk mag zijn. De vorige coalitie was echter erg van de afdeling "ervoor zorgen dat er economische groei komt" door die vraagstukken aan te pakken.

Verder sprak mevrouw Sap over de verheffing van de onderklasse. Ik heb zelfs nog een poging gedaan om dit klassieke sociaaldemocratische ideaal in het VVD-begin-

Rutte

selprogramma te krijgen, maar dat ging het congres iets te ver. Het zit er echter wel in. Het zit ook in het kabinetsbeleid. Wat deed dit kabinet namelijk en waar gaat het ook mee door? Als mensen echt in de ellende zitten en niet meer aan de slag kunnen komen, is er in dit land altijd een fatsoenlijke uitkering. Er gaan echter 60 jongeren per dag de Wajong in. Er zitten 100.000 mensen in de WSW. Dat is drie keer zo veel als in welk ander land ook. Tegen veel te veel mensen hebben wij gezegd dat zij permanent afgeschreven zijn voor de arbeidsmarkt en dat zij permanent aangewezen zijn op de overheid. Ik geloof daar niet in. Ik geloof in de beste tradities net zoals Tof Thissen, de fractievoorzitter van GroenLinks in de Eerste Kamer, met wie ik het op dit punt wel eens ben, namelijk dat mensen unieke kwaliteiten hebben en unieke kansen moeten pakken, tenzij het echt niet gaat. Dan staan wij er ook voor elkaar. Dat is een andere filosofie dan die van mevrouw Sap. Zij zegt namelijk dat er dikke, vette vangnetten gespannen moeten worden waarin mensen uiteindelijk als in een moltondeken gesmoord worden.

Mevrouw Sap (GroenLinks):

De premier beloofde geen partijpolitieke toespraken te houden in de Kamer, maar dat is niet helemaal gelukt.

Minister Rutte:

U daagde mij uit, mevrouw Sap!

Mevrouw Sap (GroenLinks):

Ik constateer – en dat spijt mij – dat de premier een beetje een karikatuur schetst van het gedachtegoed van mijn partij en zich verschuilt achter de verschillen tussen partijen in deze Kamer. Vandaag wordt echter ook weer glas helder dat er ook grote verschillen zijn binnen één persoon, namelijk degene die nu achter het spreekgestoelte in deze Kamer staat. Hij had een aantal jaren geleden idealen. Die idealen blijken nu in de praktijk gebracht te kunnen worden, maar de premier schrikt daar toch nog wel voor terug. Dat vind ik jammer, want ik zou graag doorgaan op de weg van vergroening en van een socialer beleid in dit land. Als ik de premier zo hoor, krijg ik het vermoeden dat ik toch bij mijn linkse bondgenoten moet zijn, als ik dat echt wil.

Minister Rutte:

De idealen zijn er. De weg daar naartoe van mij en die van mevrouw Sap zijn totaal verschillend. Laten wij elkaar wat dat betreft respecteren.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Ik had nog een vraag over de soep, met name over de haar die de minister-president daar vrijdag in had aange troffen. Gaat de minister-president de soep nu met haar en al opeten of wil het kabinet de soep aanpassen, omdat er een haar in zit? Het ging in dezen over het reiskostenforfait. Zal het kabinet dat gewoon presenteren of zegt de minister-president: die haar moet eruit; ik kom met iets anders? Dan kan de Kamer daar misschien nog over spreken.

Minister Rutte:

Ik was er mede over begonnen omdat de heer Van Haersma Buma een grote haar in de soep had gevonden, namelijk alle vergroening waar hij zo'n moeite mee had. Toen dacht ik: ik laat hem niet alleen staan en ook een haar benoemen. Dat leek me wel prettig voor het

CDA. Dan staat het niet alleen. Dit is nou zo'n haar van mijn kant, maar dat akkoord staat. Dat moeten wij gewoon met elkaar uitvoeren. Volgens mij zegt de heer Van Haersma Buma hetzelfde, want hij gaat die haar in zijn soep ook gewoon accepteren.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Het is echt heerlijke soep, alleen stuurde de minister-president vrijdag een Voorjaarsnota naar de Kamer en heb ik als fractievoorzitter van het CDA meteen een compromis gesloten en het aangeboden. Maar wat de Miljoenennota aangaat, staat het er gewoon in. De premier kan het dus wel een haar noemen, maar op dat moment is het bijna de haar van de premier.

Minister Rutte:

Zo voelt het helemaal niet. Wij hebben een Voorjaarsnota naar de Kamer gestuurd. Er werd mij gevraagd of alle partijen over alles even blij zijn. Ik zei: nee, er zijn wel degelijk appreciatieverschillen. Mevrouw Sap had het voor het openbaar vervoer allemaal nog mooier gewild. Dat is niet gebeurd. De heer Van Haersma Buma vond die vergroening te ver gaan. Een andere partij – ik mag hier geen partijpolitiek bedrijven, dus ik noem geen namen – hikte wat aan tegen het reiskostenforfait, dat overigens ook in het Catshuisakkoord staat. Ik houd staande dat je helaas niet ontkomt – ook de PVV ontkwam er niet aan – aan dit soort heel moeilijke maatregelen als je dit soort heel grote bedragen moet vinden. Het gaat om heel grote bedragen, maar leuk vind ik het niet. Dat geldt voor ons allemaal, maar dat doet niets af aan het totaalpakket.

De heer Van Haersma Buma (CDA):

Dan houden wij het gewoon op vermicellisoepp.

Minister Rutte:

De heer Samsom heeft dit probleem niet.

□

Minister De Jager:

Voorzitter. Inmiddels is duidelijk dat de crisis niet alleen conjunctureel is. Het groeiverlies van de afgelopen jaren halen wij niet zomaar in. De crisis heeft langdurige effecten helaas. Iedereen zal het er in meer of mindere mate wel over eens zijn dat wij de komende jaren schulden moeten afbouwen. De vergrijzing is ingetreden en de economische groei komt niet meer vanzelf. Niets doen is op de korte termijn altijd makkelijker, maar het is cruciaal voor de stabiliteit en de economische kracht van Nederland dat nu maatregelen worden genomen.

Een aantal fracties heeft aandacht gevraagd voor mogelijke negatieve bestedingseffecten op de korte termijn. Die moeten echter altijd worden afgewogen tegen de negatieve effecten van niets doen: verder inzakkend vertrouwen en oplopende rentes, niet alleen voor de overheid maar ook voor bedrijven en burgers. Ook bedrijven en burgers, en daarmee de economische groei, worden geraakt als de overheidsrente stijgt. Dat heeft zelfs nog grotere negatieve gevolgen dan nu voor een deel de pijn nemen, die toch onvermijdelijk genomen zal moeten worden. Het nemen van maatregelen is ook belangrijk om te voldoen aan onze eigen begrotingsregels, die dit kabinet met steun van de Kamer bij zijn aantreden heeft gesteld. Maar het is ook belangrijk met het oog op de financiële

stabiliteit en de markten. Zo kan Nederland blijven profiteren van een lage rente.

Daarom is het zo belangrijk dat er brede overeenstemming is ontstaan tussen het kabinet en een meerderheid in deze Kamer. Daarvoor dank ik de Kamer ook. Gezamenlijk overleg op initiatief van deze Kamer is een teken van leiderschap in moeilijke tijden. Het laat ook zien dat Nederland in crisistijd niet verlamd is door politieke tegenstellingen. Als het echt nodig is, weten wij elkaar te vinden. Dan hebben wij het, in ieder geval naar de mening van deze partijen, maar ook naar die van het kabinet, over het best haalbare pakket. De maatregelen verbeteren de houdbaarheid van de overheidsfinanciën en versterken de economie. Het pakket bevat belangrijke hervormingen waar soms tientallen jaren over is gepraat in Nederland, maar waar nu echt een begin mee wordt gemaakt. Er worden maatregelen genomen om een onomkeerbaar proces op gang te brengen. Op het terrein van de woningmarkt, de arbeidsmarkt en in de sfeer van pensioenen gebeurt dat al vanaf volgend jaar. Dat is nodig voor de toekomstige zekerheid en het toekomstige vertrouwen in Nederland. Ook leveren de maatregelen een significante bijdrage aan de aanpak van problemen op het terrein van klimaat, duurzaamheid en energie.

In de dialoog is ook een aantal bezuinigingen van dit kabinet teruggedraaid. Het betreft een aantal maatregelen dat lastig lag bij de drie oppositionele fracties. Of moet ik zeggen de drie voormalig oppositionele fracties? Ik weet niet hoe dat staatsrechtelijk heet. Hoe dan ook, we weten welke drie fracties bedoeld zijn. Al met al is ook daarin goed constructief overlegd en is dat gedekt. Dat betekent dat er een belangrijk pakket resteert dat ook cruciaal is voor onze lage rente. Daar profiteren we allemaal van. Ook is het belangrijk voor toekomstige generaties.

Lastenverhoging is op zo'n korte termijn onvermijdelijk om in 2013 op 3% uit te komen. Daarvoor moeten maatregelen worden genomen die nodig zijn, snel uitvoerbaar zijn en een snelle impact hebben. In eerste instantie daardoor is een relatief grote lastenverhoging onvermijdelijk. Uitgavenbeperkende maatregelen zijn beter voor de economische groei op lange termijn. De intentie is dan ook om de btw-verhoging en de groene belastingen in latere jaren te compenseren met een vermindering van de lasten op arbeid. Daar wordt in 2013 met 1,5 mld. ook al een fors begin mee gemaakt. In 2014 en 2015 wordt het volledige resterende bedrag van de btw-verhoging en de groene belastingen teruggegeven in de vorm van een lagere belasting op arbeid.

Er is ook een vraag gesteld over de appreciatie naar buiten, naar de markt. Hoe kijken economen er nu naar? In dat kader kreeg ik vandaag van mijn agentschap informatie die ik de Kamer niet wil onthouden. Het betreft een uitgebreid artikel dat ook op de site van Bloomberg heeft gestaan. De kop is al heel mooi. Ik zal hem in het Nederlands vertalen, want ik heb begrepen dat het niet gebruikelijk is om in het Engels te citeren in de Kamer: "De Nederlandse schuld krijgt opnieuw een status van allure, nu de politiek de crisis weet te beheersen". Het stuk bevat verder heel concrete citaten waarin de daadkracht van het kabinet en zeker ook van de meerderheid in de Tweede Kamer wordt toegejuicht. Er wordt ook gewezen op het feit dat Nederlandse staatsobligaties van 23 april tot nu toe de op twee na best presterende staatsobligaties ter wereld zijn. Na 23 april, toen het kabinet zijn aftreden bekendmaakte, werd met het begrotingsakkoord steeds duidelijker dat Nederland ook in deze moeilijke tijden zijn

financiële solide positie wist te behouden. De internationale pers bejubelt ook het feit dat de snelheid waarmee een demissionaire regering in deze moeilijke tijd in staat was om met de oppositiepartijen tot een overeenkomst te komen over een bezuinigingspakket, ervoor gezorgd heeft dat het land zijn core status kon behouden, terwijl we in de tussentijd, tijdelijk, waren afgezakt tot een semi-core status. Precies in rentepercentages uitgedrukt: de Nederlandse spread is van 79 basispunten net na het klappen van het Catshuisakkoord gedaald tot 41 basispunten vandaag. Dat zegt de mensen thuis misschien niet zoveel, maar ik zal het een beetje vertalen naar hoeveel geld dat op de begroting is. Dat is ongeveer een verschil van 0,5%. Dat is het verschil met Oostenrijk, en dan heb ik het geeneens over België, dat bijna 1,5% hoger zit. Het verschil van 0,5%, dat we nu al ongeveer realiseren, betekent op de hele staatschuld structureel zo'n 2 mld., jaar in, jaar uit. Het gaat dus om forse bedragen, terwijl ik het maar over 0,5% extra heb. Bij het bedrijfsleven gaat het met 0,5% extra om nog meer geld dan de overheid kwijt is. Het gaat namelijk om een aantal miljarden. Er zijn hiervoor verschillende berekeningen, maar een 1% hogere staatsrente kan voor het bedrijfsleven oplopen tot in totaal 7 mld. meer. Dat kost werkgelegenheid, economische groei, investeringen en innovatie. Al met al is het dus een akkoord dat echt staat en dat heel veel vertrouwen heeft gekregen van de markt, in dit opzicht de meest objectieve maatstaf.

Er resteert nog een aantal concrete vragen. Ik zal inzoomen op een aantal heel specifieke vragen. Allereerst vroeg de heer Buma hoe wij ervoor gaan zorgen dat de taakstelling van 875 mln. bij de overheid terecht komt. De heer Brinkman vroeg waarom de regering niet in eigen vet snijdt. In eerste instantie heeft het kabinet-Rutte door forse reducties al een groot bedrag bespaard op de overheid zelf, het aantal ambtenaren en het aantal ministeries. In dit akkoord komt boven op die maatregelen nog een rijksbrede taakstelling van 875 mln. Die bestaat uit een drietal maatregelen. Eén is een inkoopstaakstelling die aanspoort om goedkoper in te kopen. Twee is een prijsbijstellingstaakstelling, aansluitend bij het constant houden van de ambtenarensalarissen en het niet-toepassen van inflatiecorrectie. Drie is een algemene efficiëntyaakstelling. Het kabinet zal die ter hand nemen. Het is voor het kabinet dan ook niet aan de orde om ze bijvoorbeeld door te rekenen in hogere tarieven, inkomstenoverdrachten of toeslagen voor de burgers. Ik kan natuurlijk niet zeggen dat burgers het niet gaan merken. Ambtenaren zijn ook burgers. Uiteraard zijn er altijd mensen die het merken, als je bezuinigt. Het wordt echter niet afgewenteld met een soort lastenverzwaring. Daaruit mogen de maatregelen niet bestaan.

De 1,7 mld. van twee jaar loonmatiging bij de overheid kan natuurlijk ook worden gezien als een beheersing van de totale kosten van de overheid. Daarnaast gaat er in dit akkoord bij de medeoverheden ook een kleine 400 mln. af. Ik zeg dus ook tegen de heer Brinkman dat je dat bij elkaar moet nemen. Ondanks de korte tijd die er was, wordt er een substantieel deel bij de overheid zelf gehaald. Helemaal is het nooit te voorkomen, zeker niet op zo'n korte termijn, dat je ook andere maatregelen neemt.

De SGP vroeg nog wat er met de overheveling van de begeleiding naar de Wmo gebeurt. De overheveling van de begeleiding naar de Wmo, die was voorgenomen, is in dit begrotingsakkoord van de baan. Daardoor blijft zij onderdeel van de AWBZ. Dat levert in 2013 een zogenoemd

De Jager

besparingsverlies op van 80 mln. Dat is gedekt in het begrotingsakkoord. In 2013 zou deze bezuinigingsmaatregel 80 mln. opleveren, maar hij gaat niet door. Dat kost 80 mln., maar dit is gedekt door de taakstelling van 1 mld. in de zorg, die de fracties voor zichzelf hadden ingevuld, op te hogen met 80 mln. Dat is dus geregeld. Daarna is er nog een oploop van 60 mln. extra. Die wordt meegegeven aan het Centraal Planbureau en is uiteraard nog niet gedekt, want die gaat over 2014 en de jaren daarna.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

De minister geeft een doorkijkje voor de jaren na 2013. De vraag is echter wat het nu betekent dat de begeleiding niet naar de gemeenten wordt overgeheveld. Betekent dit dat er in 2013 niets gebeurt of gaat de minister ervan uit dat het helemaal van de baan is? Dezelfde vraag geldt voor de Wet werken naar vermogen. Daarvan wordt ook gezegd dat die niet doorgaat.

Minister **De Jager**:

Eigenlijk is het heel duidelijk. Dit kabinet heeft een demissionaire status gekregen. Er zijn verkiezingen op 12 september. Als je het uitrekent, dan kan na een kabinetsformatie de begroting voor 2013 in ieder geval niet meer worden opgesteld en ingediend en waarschijnlijk zelfs niet meer worden behandeld door een nieuw kabinet in de Tweede Kamer, in ieder geval niet op hoofdlijnen. Met dit begrotingsakkoord is de begroting van 2013 gered en is de financiële soliditeit van Nederland gedekt. De jaren erna, 2014 en volgende, kan een nieuw kabinet opnieuw beslissen om een maatregel wel of niet te treffen. Uit het meerjarig beeld is deze maatregel echt verdwenen; en dat geldt ook voor Werken naar vermogen. Die maatregel herleeft ook niet over twee jaar. Een volgend kabinet kan natuurlijk besluiten tot het invoeren van een vergelijkbare maatregel. Dat is echter aan een volgend kabinet. Wij kennen wat dat betreft geen wetten van Meden en Perzen in dit bestel.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Dat is helder, maar dat betekent tegelijkertijd dat daarmee voor 2013 duidelijkheid is geschapen. Van een flink aantal onderwerpen moeten wij echter vaststellen dat niet daadwerkelijk een knoop is doorgemaakt, maar dat partijen nog heel erg van mening verschillen hoe het verder moet. In die zin blijft de onzekerheid voortduren wat er op die terreinen gaat gebeuren.

Minister **De Jager**:

Slechts voor zover dit in een normale situatie ook het geval zou zijn, als er bijvoorbeeld een meerderheidskabinet zou zijn geweest dat zijn ontslag had ingediend en er op 12 september aanstaande verkiezingen waren geweest en als dat meerderheidskabinet nog een begroting zou hebben ingediend met deze maatregelen. Ook dat kabinet zou geen zekerheid kunnen geven welke meerderheid er na de verkiezingen is, welk kabinet daarna aantreedt en welke maatregelen dat neemt. Wij zorgen echter wel voor precieze zekerheid per maatregel. Die kun je voor een groot gedeelte ook al terugvinden in de Voorjaarsnota en in de bijlagen bij de Voorjaarsnota. In de Miljoenennota zal dit nog specifiekere gebeuren. Ook in de middellangetermijnvoorspelling van het Centraal Planbureau is aangegeven welke maatregelen een oploop kennen in de jaren erna en gewoon doorgaan en welke maatregelen niet doorgaan. De maatregelen die in het begrotings-

akkoord zijn geschrapt, worden gedekt voor 2013 en volgend voor die plak. Dus een structurele plak wordt dat gedekt, maar een eventuele oploop niet. Het gaat om een relatief bescheiden bedrag. Dat zal ook blijken. Het Centraal Planbureau moet dat alles berekenen. Van de 18 mld. is 2013 volledig gered, ook wat betreft de oude bezuinigingen van het demissionaire kabinet. Voor 2015 is een deel van de oploop nog niet gedekt. Van het minderheidsdeel zal blijken dat dit nog door de maatregelen gedekt moet worden. Het is eigenlijk heel simpel: het grootste bedrag betreft Werken naar vermogen. Dat is veruit het grootste onderdeel. Heel veel andere maatregelen gaan door.

Wat de nullijn bij gemeenten betreft vind ik dat ook voor gemeenteambtenaren de nullijn moet gelden, als je met elkaar een nullijn voor ambtenaren afspreekt. De minister van Binnenlandse Zaken en ik hebben aangegeven, het zeer betreurenswaardig te vinden dat gemeenten daarover anders hebben geoordeeld en zelfs na dit akkoord nog definitief die cao zijn aangegaan. De minister van BZK resteren heel weinig rechtsmiddelen. Wel wordt dit geld sowieso verhaald op gemeenten. Hun ruimte om in latere jaren nog loonstijgingen te geven is dus wel beperkter. Er zou zich een situatie kunnen voordoen zoals bij de Defensie-cao. Die kent een jaar een loonstijging van 1% en in latere jaren zal die in principe weer moeten worden ingehaald. Dat zou een mogelijkheid zijn bij gemeenten.

Voorzitter. Dit was mijn beantwoording.

De heer **Samsom** (PvdA):

Ik heb twee vragen. De eerste gaat over de doorrekening van het Centraal Planbureau die nog volgt bij de middellangetermijnraming. Is het koopkrachtbeeld dat daarin verschijnt voor meerdere jaren? Betreft het dan het gebruikelijke CPB-koopkrachtbeeld of doet u het volgens het zelfgemaakte staatje van het begrotingsakkoord?

Minister **De Jager**:

Ik begrijp niet zo goed wat de heer Samsom bedoelt met dat zelfgemaakte staatje. Ik kan de heer Samsom verzekeren dat de vijf fracties zelf geen staatje gemaakt hebben. Zoals te doen gebruikelijk bij maatregelen van het kabinet heeft het ministerie van Sociale Zaken op de manier zoals het dat altijd doet, de koopkrachtcijfers doorgerekend. Dat is ook het beeld dat normaal het kabinet verdekt. Dat is het standaardkoopkrachtplaatje van het ministerie van Sociale Zaken. Daar gaat de minister van Sociale Zaken over en ik dus niet. De heer Samsom zal het misschien bekend zijn op basis van pogingen van zijn collega Plasterk, dat ik nooit praat over koopkracht; dat is ook niet mijn verantwoordelijkheid maar die van de minister van Sociale Zaken. Ik weet nog niet zeker waarmee het Centraal Planbureau zal komen. Ik heb geen aanleiding te veronderstellen dat het met iets anders zal komen dan wat te doen gebruikelijk is. Medio juni komt het met een middellangetermijnraming en een raming van de economische groei. Ik neem aan dat het ook een doorrekening zal maken van het koopkrachtbeeld. Of het wel of niet het begrotingsakkoord daarin laat zien, kan ik niet zeggen. Het ministerie van Sociale Zaken heeft dat wel gedaan, maar het is best wel lastig om het los van bepaalde andere maatregelen te kunnen zien. In het model van het CPB gaat natuurlijk alles aan de haal. In ieder geval kan dat dan te zjn-ner tijd door deze Kamer met de minister van Sociale Zaken besproken worden. Dus op het moment dat die cijfers

De Jager

er zijn, is er genoeg ruimte voor de Kamer om met de minister van Sociale Zaken over koopkracht te spreken.

De heer **Samsom** (PvdA):

Dank u wel. Mijn tweede vraag gaat over de woningmarkt. In het akkoord staat dat het CPB en de Nederlandse Bank gevraagd zullen worden om een doorrekening te maken. De afgelopen week werd in de media gesuggereerd dat als die doorrekening tegenvalt in termen van effecten op doorstroming, een alternatief aangedragen zal worden of dat er in ieder geval een maatregel genomen zou worden die wel goed is voor de doorstroming op de woningmarkt. Is dat het geval en, zo ja, op welke manier gaat dat dan vorm krijgen?

Minister **De Jager**:

Het is goed om meteen dat doorstromingsmisverstand weg te nemen. Een aantal economen konden wel al gelijk zeggen wat er niet goed was, maar als ze goed naar de maatregel hadden gekeken, hadden ze kunnen constateren dat het niet is zo dat als je verhuist of dat je overstapt van de ene hypotheekverstrekker naar de ander en je dus oversluit, je getroffen wordt door het nieuwe regime. Bestaande gevallen zijn diegenen die een eigen woning en een eigenwoningsschuld hebben op 31 december 2012. Dat zijn de bestaande gevallen uit dit akkoord. Dus als die daarna met een andere hypotheekverstrekker in zee willen gaan omdat de rente voordeliger is vanwege de concurrentie of omdat ze verhuizen, dan mogen ze de hypotheek die ze dan al hebben onder de bestaande voorwaarden meenemen. Dat is dus voor de doorstroming niet belemmerend. Je zou de woningmarkt namelijk op slot doen als je dan ineens wel met het nieuwe regime wordt geconfronteerd. Dus het is goed om dat misverstand weg te nemen.

Verder hebben de vijf fracties afgesproken dat als er door deze maatregel echt ongelukken dreigen te gebeuren en de maatregel een slechte uitwerking zou hebben op de woningmarkt, zij dan met zijn vijven weer om de tafel gaan zitten om daarover te praten. Dat is altijd verstandig. Er is echter niet voorgesorteed op de kant die het uit zou gaan. De vijf fracties gaan dan in ieder geval met elkaar om de tafel zitten. Iedere maatregel op het gebied van de hypotheekrenteaftrek en al helemaal de maatregel die de PvdA dreigt te nemen, treft natuurlijk ook de woningmarkt en dus ook de koper en potentiële koper. Als men veel minder hypotheekrenteaftrek krijgt, schrikt dat natuurlijk potentiële woningkopers af en heeft dat een heel negatief gevolg voor de woningmarkt. Je moet dus kijken naar wat verstandig is in het licht van de discussie die er is geweest en naar hoe men schuld afbouwt. Het huidige systeem is te veel gericht op schuldopbouw in plaats van op bezitsvorming. Het mooie van dit nieuwe systeem is dat het wel de hypotheekrenteaftrek in stand houdt voor aflossingshypotheken, waarbij er dus netjes afgelost wordt en bezitsvorming wordt gestimuleerd, maar niet meer voor die fiscaal gedreven producten die volledig 30 jaar aflossingsvrij zijn. Op langere termijn wordt het hypotheekrentebeslag uiteindelijk ook gehalveerd. Op dat punt levert het in de toekomst nog meer beperking van de hypotheekrenteaftrek op, in geld, dan het plan van de 22 economen.

De heer **Samsom** (PvdA):

Om de minister gerust te stellen, ons plan is bij het vorige verkiezingsprogramma doorgerekend door het Cen-

traal Planbureau. Het bevordert de doorstroming op en de werking van de woningmarkt, daarover geen misverstand. Het voorstel wordt nu doorgerekend door DNB en het CPB. Wanneer is dat klaar? Krijgen we voor de zomer nog een wetsvoorstel om het hele systeem te veranderen of wordt dat na 12 september?

Minister **De Jager**:

De staatssecretaris van Financiën houdt de Kamer op de hoogte van alle fiscale wetsvoorstellen. Het overgrote deel moet voor de zomer door beide Kamers zijn behandeld. Tegelijkertijd zullen bepaalde maatregelen meelopen in het Belastingplan, omdat daarvoor meer uitwerking nodig is. De staatssecretaris zal de Kamer daarvan op de hoogte stellen.

De heer **Samsom** (PvdA):

Even voor de duidelijkheid, er staat dat dit een apart wetsvoorstel wordt. Dat is op zichzelf prima, maar dat moet nu worden doorgerekend. Daarna moet er misschien worden overlegd en een totaal nieuw plan worden gemaakt voor de woningmarkt. Dat zou kunnen, anders zou de minister het niet laten doorrekenen met de voorwaarde dat het veranderd kan worden. Krijgen wij dat dan nog voor de zomer? Moeten de twee Kamers dat dan voor de zomer goedkeuren of hebben we het hier toch over een hervorming van de woningmarkt die misschien iets zorgvuldiger, met een iets langere termijn, na 12 september zal plaatsvinden?

Minister **De Jager**:

Het is heel duidelijk dat de heer Samsom probeert al bij voorbaat aan de poten van onderdelen van dit akkoord te zagen. Dat lukt echter niet, want alle maatregelen van dit akkoord worden voorgelegd aan het Centraal Planbureau, maar de bedoeling daarvan is niet dat zij eventueel geen doorgang kunnen vinden of dat er een alternatief gevonden moet worden. De appreciatie van de economen op het ministerie van Financiën die ik daarover heb geraadpleegd, is niet dat het iets heel onverstandig zou zijn, maar goed, je weet het nooit. Als dat blijkt, is het goed dat er nog eens naar gekeken wordt. Wanneer je onverhoopt moet zeggen dat je toch echt iets heel anders moet doen, wat ik niet verwacht, kunnen we om de tafel gaan zitten, maar dat geldt voor iedere maatregel die in het regeerakkoord staat. Bij het regeerakkoord dat in 2010 is afgesproken, waren er ook enkele maatregelen, zoals de heer Samsom weet, waarvan uiteindelijk is gezegd dat we dat anders moesten doen. Dat verandert niet zoveel. Om toch nog een toezegging te doen aan de heer Samsom, ik kan afsluiten met hem te verzekeren dat we het zorgvuldig zullen doen.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

In aanvulling op de doorberekening door het Centraal Planbureau, er wordt nogal trots gedaan over de vermindering van de bezuiniging op natuur. Wordt ook bekeken in hoeverre de natuurdoelen worden gehaald? Wordt het Planbureau voor de Leefomgeving daar ook bij betrokken?

Minister **De Jager**:

Nee, niet voor dit begrotingsakkoord, maar het is volgens mij wel mogelijk om dat bij de verkiezingsprogramma's te doen.

De Jager

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Dat is wel van belang, omdat in de aanbiedingsbrief staat dat de doelen waarschijnlijk gehaald zullen worden. Ik wil graag een doorberekening van die aannamen zien, dus een toezegging dat het kabinet dat laat uitrekenen.

Minister **De Jager**:

Voor alle duidelijkheid, dit akkoord wordt op ieder onderdeel gedragen door het hele kabinet. Als het gaat om de koopkracht, gebeurt dat door de minister van Sociale Zaken. Als het om natuur gaat, zijn het de bewindslieden van EL&I en eventueel I&M. De Kamer kan dan over deze onderdelen van het akkoord spreken. De Kamer heeft met dit akkoord nu de hoofdlijnen besproken. Vanaf nu zullen maatregelen uit dit akkoord de Kamer gaan bereiken, op allerlei manieren, via AMvB's, wetgeving en misschien notities of brieven. De Kamer kan vanaf nu met de vakbewindslieden over de maatregelen van dit akkoord spreken. Ook deze vraag kan daarbij volledig worden behandeld.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Voor de duidelijkheid, de minister wees er net op dat dit bij de verkiezingsprogramma's moest terugkomen, maar ik vraag het kabinet om dit akkoord ook bij het Planbureau voor de Leefomgeving te laten checken.

Minister **De Jager**:

Net als bij de koopkracht doe ik niet dat soort toezeggingen, want dat is niet mijn portefeuille. Als de Kamer dat zou willen, als er een meerderheid voor zou zijn, kan dat worden gevraagd aan de betreffende vakbewindspersoon, die de voor- en nadelen ervan kan aangeven. Ik weet wel dat er voor de verkiezingsprogramma's advies gevraagd kan worden aan het Planbureau voor de Leefomgeving, dat daar ook tijd voor heeft. Voor dit begrotingsakkoord laat ik het echt even bij de betreffende vakbewindslieden. Wij doen hier vandaag alleen het hoofdlijnen debat. Ik ben aanspreekbaar op het saldo en op alle bezuinigingen in geld.

De **voorzitter**:

Daarmee zijn wij gekomen aan het eind van het antwoord van het kabinet. Ik constateer dat er behoefte is aan een tweede termijn.

De heer **Samsom** (PvdA):

Voorzitter. Ik dank het kabinet voor de beantwoording. Ik kan het heel kort houden, want we hebben eigenlijk een soort tweede versie van het debat van vorige week meegemaakt, en dat was ook wel te verwachten. Zoals vaker bij een tweede versie heeft het meningsverschil zich wel enigszins verscherpt. Dat is goed, omdat zo duidelijk wordt wat de verschillen zijn. Vooral bij de beantwoording door de minister van Financiën was duidelijk dat er één focus is bij dit akkoord. Dat is de begroting en de staatschuld. Er is uitgebreid gesproken over het vertrouwen van de financiële markten en de rentedaling. Dat is een aspect van het verhaal. Mijn fractie heeft een andere visie op het herstel van Nederland en dat van de economie. Die loopt via een balans, die tussen het terugbrengen van het begrotingstekort, wat nodig is, en het aan de gang houden van de economie. Het gaat ook om een balans tussen het vertrouwen houden bij consumenten en het men-

sen weer een baan geven of baan zekerheid bieden, zeker als het gaat om jongeren. Voor die balans blijven wij strijden. Zodra die balans zoekraakt, komt de heer Buma ons tegen. In dit akkoord is dat helaas gebeurd, maar het is nog niet te laat om het te herstellen. Misschien kan het in de komende maand. Ik merk dat er nog wat heen en weer gepraat moet worden over bepaalde voorstellen. Wij zullen kijken waar het kabinet mee komt, zeker in de aanloop naar 12 september en daarna.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Toch een vraag. De minister van Financiën citeerde zo-even een brief waarin staat dat wij 2 mld. verdienen door te laten zien dat Nederland nog in staat is om een politieke oplossing te leveren. Dat wuift de heer Samsom weg: ach, dat gaat om geld. Het is echter ook winst voor hem. Wat vindt hij daarvan?

De heer **Samsom** (PvdA):

Als er een akkoord ligt, herstelt dat het vertrouwen. Maar dit akkoord herstelt dat vertrouwen eenzijdig, namelijk alleen dat van de financiële markten. Heeft de heer Buma in de afgelopen maand het vertrouwen van de mensen gezien? Heeft hij gezien wat er is gebeurd met de werkloosheid afgelopen maand? Heeft hij gezien wat er is gebeurd, met de vele faillissementen van kleine bouwbedrijven in de afgelopen maand? Ook dat zijn parameters. Daarover verschijnen geen dure artikelen op Bloomberg. Dat vindt hier om de hoek plaats. Daar kijkt mijn fractie naar. De balans, mijnheer Buma.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Dit is inderdaad allemaal bewijs van de crisis waarin wij verkeren en die wij nu oplossen. Het is echter geen antwoord op mijn vraag. Het gaat om 2 mld. Dat geld kan in de samenleving worden geïnvesteerd. Dat is het verschil tussen het moment dat wij uit het Catshuis kwamen en dit akkoord. Dat vindt de heer Samsom blijkbaar niet interessant.

De heer **Samsom** (PvdA):

Nee, dat vind ik heel interessant. Ik vind ook een paar andere dingen interessant. Onze voorstellen, die ik in eerste termijn uit de doeken heb gedaan, zouden een balans tussen die beide hebben gevonden. Daar is waar dit kabinet niet naar wil of naar mocht zoeken. Dat weet ik niet. Mijn fractie zoekt wel naar die balans en zal die ook vinden.

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Ik kan maar één ding zeggen: dit verhaal klopt echt van geen kanten. 2 mld. is het verschil. De heer Samsom maakt dat niets uit. Mij wel, want dat is een bedrag voor alle mensen in Nederland.

De heer **Samsom** (PvdA):

24.000 werklozen, 1 op de 27 bedrijven is omgevallen, 1 op de 8 jongeren die van school komen krijgt geen baan. Ook dat zijn getallen die ertoe doen. Het is niet of/of. Het gaat om een balans, zeg ik tegen de heer Pechtold.

De heer **Pechtold** (D66):

Ik vind het prachtig, weer zo'n tranentrekkend verhaal. Is dit echter het effect van één maand werk?

Samsom

De heer **Samsom** (PvdA):

De heer Pechtold doet het af als een tranentrekkend verhaal. Ik heb dan ook even moeite om een antwoord te vinden. Dit is het effect van anderhalf jaar beleid. Vorige week stonden wij daar nog samen tegen te fulmineren. In dat anderhalve jaar is het vertrouwen van consumenten ernstig afgenomen. De werkloosheid is toegenomen en de economie is in een krimp beland. Vanavond is vanuit vak K en door de heer Buma bevestigd dat het gesloten akkoord voor 90% een voortzetting is van dat beleid, minus een paar akelige bezuinigingen die zijn geschrapt. Dank daarvoor, maar in grote lijnen is het een voortzetting van het beleid waar wij vorige week nog samen tegen streden. Het gaat niet om één maand. Het is een voortzetting van het beleid van de afgelopen anderhalf jaar waar tegen wij bezwaar maken.

De heer **Pechtold** (D66):

Als de heer Wilders zegt dat links zijn vingers erbij af kan likken en als de heer Samsom dit verhaal vertelt, met de nieuwe liefde, de SP, dan zal de waarheid wel ergens in het midden liggen: bij D66!

De effecten van vertrouwen, van ontslag, van de negatieve zaken die de heer Samsom terecht noemt, kan hij toch niet wijten aan het feit dat vijf partijen verleden maand een stap hebben gemaakt in de richting van dat vertrouwen? Hij kan toch niet zeggen dat dit een gevolg is van ons handelen? Dat er nu eindelijk wat gebeurt, is toch juist de start van vertrouwen? Dat moet toch ook de heer Samsom erkennen? Ik ben het met hem eens dat vertrouwen ook gekweekt wordt door ervoor te zorgen dat er geen extra schuld, geen extra rente, geen extra rente op rente, naar de volgende generatie doorgeschoven wordt.

De heer **Samsom** (PvdA):

Een maand na het sluiten van het begrotingsakkoord peilde het CBS het vertrouwen. Ik heb het niet bedacht. Het CBS gaf zelf als oorzaak de maatregelen van het akkoord aan. Het probleem van de Nederlandse economie wordt op dit moment gevormd door de binnenlandse bestedingen. Die hangen ernstig samen met consumentenvertrouwen en bedrijfsinvesteringen. Die nemen alle twee af. De woordvoerder van het CBS weet dat aan de maatregelen van het, toen nog, Lenteakkoord.

De heer **Pechtold** (D66):

Dat heeft ook te maken met presentatie en met staan voor je besluiten. Laat ik een klein voorbeeld noemen. Er is een "Run op rollators"; ik vond de kop in de krant beeldend. Anderhalf jaar geleden stemt de PvdA in deze Kamer voor het behoud van het vergoeden van de rollator. Wat gebeurt er in het pakket dat de PvdA in april inlevert bij het Centraal Planbureau? Daar bezuinigen ze hem stiekem weg!

De heer **Samsom** (PvdA):

Niet stiekem, maar luid en duidelijk.

De heer **Pechtold** (D66):

Nee, want het is niet genoemd. Er wordt gezegd dat er hard wordt ingegrepen in de zorg. Een jaar geleden zei de PvdA nog dat de rollator behouden moest worden. Maar nu de heer Samsom ook moet zoeken naar geld, bezuinigt hij gewoon de rollator weg. Je kunt mensen elke keer angst aanpraten en daarmee proberen om het vertrouwen onderuit te halen. Ik heb het vanmiddag al gezegd in het

licht van de koopkracht en het woonforfait. Bij al die zaken maakt ook de PvdA harde keuzes.

De heer **Samsom** (PvdA):

Hier ben ik blij mee, want volgens mij was het verwijt tot nu toe dat we dat niet deden. Dank aan de heer Pechtold dat hij dat nu ook ziet. De keuzes die wij op 10 april presenteerden, hebben we zaaltje voor zaaltje verdedigd. De heer Pechtold was er niet altijd bij. De vragen gingen natuurlijk ook over de rollator. Luid en duidelijk heeft de Partij van de Arbeid – soms deed ik de woordvoering en soms mijn collega's – gezegd: ja, die gaat uit het pakket.

□

De heer **Van Haersma Buma** (CDA):

Voorzitter. Dank aan de minister-president en de minister van Financiën voor de antwoorden.

Mijn vraag over de 875 mln. is beantwoord door de minister-president, en daarna nog een keer door de minister van Financiën. Ik hoop dat het bedrag nu niet dubbel is, maar ik ben wel blij dat het antwoord hetzelfde was.

Door dit akkoord komt er veel wetgeving. Ik hoop dat die snel naar de Kamer komt, want bij dat herwinnen van vertrouwen hoort nu ook de snelheid van handelen. Dit vind ik van groot belang, zodat wij kunnen doen wat nodig is: hervormingen, bezuinigingen en investeringen.

Ik had net een debatje met de heer Samsom over "het vertrouwen". Hij meent nog steeds dat de crisis is ontstaan doordat we haar nu opgelost hebben. De werkelijkheid is toch andersom.

Volgende mij is de volgende orde der dingen het geval. De rentespread met Duitsland is gedaald tot 0,41 procentpunt. Dat is niet toevallig begonnen toen het CDA eindelijk eens een keer een lijsttrekker ging kiezen in plaats van benoemen. Dat was wel goed, want de spread was enorm gaan stijgen tot 0,78 procentpunt nadat de PvdA een lijsttrekkerverkiezing had.

□

Mevrouw **Sap** (GroenLinks):

Voorzitter. Wij hebben in dit debat weer uitgebreid met elkaar gewisseld of dit akkoord nu wel of niet goed is voor de economie. Ongetwijfeld zullen er economen van verschillend pluimage te vinden zijn die het een of het ander beweren. Wat in ieder geval onomstotelijk vaststaat, is dat door dit akkoord dat we geen EU-boete van 1,5 mld. aan onze broek krijgen en dat dit akkoord nu al op jaarbasis 2 mld. aan rente scheelt. Dat levert al met al ruim die 3 – het verschil tussen 12 en 9 – mld. op waarover we zo verhit met elkaar spreken.

Dat waren de cijfers, maar die zijn voor GroenLinks niet bepalend geweest voor de vraag of we al dan niet over dit akkoord gingen onderhandelen. Voor ons was van meet af aan bepalend of we iets konden betekenen of doen voor de mensen in dit land. Met dit akkoord is dat gebeurd. We hebben de vijftien pijnlijkste bezuinigingen teruggedraaid, die zwaar waren en terecht kwamen bij de kwetsbaarste mensen in dit land. Pijnlijke bezuinigingen voor mensen voor wie ik regelmatig met collega's Roemer en Samsom op allerlei podia heb gestaan de afgelopen maanden. Die mensen krijgen nu weer perspectief. We hebben met dit akkoord belangrijke, radicale stappen naar vergroening gezet. Deze zijn zo belangrijk en zo radicaal dat alle natuur- en milieuorganisaties in dit land

Sap

zeggen dat er een groene doorbraak is gerealiseerd. We hebben met dit akkoord ook laten zien dat bezuinigen en tegelijkertijd de laagste inkomens sparen wel degelijk kan. Er wordt eerlijk gedeeld. Is dit allemaal genoeg? Nee, natuurlijk niet. GroenLinks zou nog veel meer willen zien op het terrein van vergroening en eerlijk delen. Als wij ons verkiezingsprogramma in dit land mochten uitvoeren, dan zou het er nog veel en veel mooier uit gaan zien. Dat zullen we zeker ook aan onze kiezers laten zien. Het is belangrijk dat we de tijd tot en de aanloop naar de verkiezingen niet verloren hebben laten gaan, maar dat we die tijd hebben benut om nu al zekerheid te bieden aan mensen die dat zeer verdienen.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Voorzitter. Ik dank de bewindslieden voor de beantwoording. Het was een bijzonder debat, vooral in het parlement zelf. Ik kan niet zeggen dat het demissionaire kabinet het vuur erg na aan de schenen is gelegd vanavond. Het gebruikelijke dualisme komt in deze uitzonderlijke omstandigheden wat minder uit de verf. We hebben echter wel zowel de kracht als de zwakte van, zoals de minister-president het noemde, de "gelegenheidscombinatie" gezien. De kracht van die combinatie, waarvoor ik de desbetreffende partijen graag nogmaals complimenteer, is dat ze laat zien dat ze de financiële discipline serieus neemt, juist om erger te voorkomen. Dat is wat samenbindt, wat ook de SGP-fractie belangrijk vindt en waarop ook zij aanspreekbaar is.

De zwakte is dat niet alle partijen die voor dit gelegheidsakkoord hebben getekend, een gemeenschappelijke en dus ook in de toekomst houdbare visie hebben. Dat betekent – en daar moeten we ook eerlijk in zijn – dat de boodschap aan de financiële markten weliswaar helder is, maar dat veel burgers en gemeenten in deze bijzondere politieke situatie noodgedwongen in onzekerheid zullen blijven over wat er in de toekomst zal gebeuren met de Wet werken naar vermogen en de daarmee samenhangende problematiek en over wat er op de gemeenten afkomt in het kader van de overheveling van de begeleidingstaken. Daar zullen de verkiezingsdebatten over gaan. Elke partij zal daarin haar eigen geluid laten horen. Dat staat ook elke fractie te doen. Ook mijn fractie zal daarin een inbreng hebben.

Mevrouw **Thieme** (PvdD):

Voorzitter. Het verschil tussen het Kunduzakkoord en het Catshuisakkoord is 48 uur en een groen cadeaupapiertje. Dat kan niet anders betekenen dan dat veel politieke partijen in essentie weinig van elkaar verschillen. De bezuinigingen dienen elders te worden gezocht. Met het afschaffen van subsidies op milieuschadelijke activiteiten kan 5 mld. tot 10 mld. per jaar worden bezuinigd en worden natuur en milieu direct ontzien.

We moeten ervoor zorgen dat de vervuiler gaat betalen in plaats van de treinforesen. Daarom dien ik de volgende motie in.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het begrotingsakkoord de maatregel bevat, belasting te heffen op de reiskostenvergoeding van treinforesen;

constaterende dat deze maatregel veel treinforesen ernstig dupeert;

constaterende dat stagnatie op de woningmarkt verhuizing onmogelijk maakt voor veel gedupeerden;

verzoekt de regering, af te zien van deze voorgenomen forensentaks waar het ov-reizigers betreft en op zoek te gaan naar een alternatief in de vorm van een heffing op milieubelastende activiteiten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Thieme. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 2 (33280).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het begrotingsakkoord maatregelen bevat die consequenties hebben voor natuur en milieu;

constaterende dat deze maatregelen in hun uitwerking niet zijn doorgerekend door het Planbureau voor de Leefomgeving;

verzoekt de regering, de gevolgen van het begrotingsakkoord voor natuur en milieu door te laten rekenen door het Planbureau voor de Leefomgeving,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door het lid Thieme. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund. Zij krijgt nr. 3 (33280).

Ik zie dat de minister-president gelijk kan antwoorden. Daartoe geef ik hem het woord.

Minister **Rutte**:

Voorzitter. Ik denk dat ik alleen nog op de twee moties moet reageren. Verder zijn er geen vragen aan het kabinet gesteld in tweede termijn. In reactie op de motie op stuk nr. 3 van mevrouw Thieme, kan ik zeggen dat het Planbureau voor de Leefomgeving half juni een geactualiseerd basispad zal maken waar ook de maatregelen uit het begrotingsakkoord in zitten. Ik denk dus dat deze motie overbodig is.

In de motie op stuk nr. 2 wordt gevraagd om een drastische wijziging van het begrotingsakkoord. Dat hele debat hebben wij hier gevoerd. Het zal duidelijk zijn dat ik de Kamer ontraad deze motie te aanvaarden. Ik adviseer haar

Rutte

deze motie niet aan te nemen omdat daarmee het begrotingsakkoord op een belangrijk onderdeel zou worden gewijzigd in een richting die in elk geval niet over de volle breedte door de vijf partijen te dragen zou zijn.

De beraadslaging wordt gesloten.

De voorzitter:

Ik dank de minister-president en de minister van Financiën voor hun antwoorden. Over de ingediende moties zal dinsdag 5 juni worden gestemd.

Sluiting 21.03 uur.